

הישיבה השלוש-מאות-וארבעים-ותשע של הכנסת השנים-עשרה

יום שני, י"ח בכסליו התשנ"ב (25 בנובמבר 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. שאלות ותשובות

משנודע לתושבי הסביבה דבר הקמתו של משדר חדש בגבעתיים, וכעקבות מחאות תושבי הערבה על הקמת משדרי "קול אמריקה", שולחו הרוחות במקום, והופץ מידע בלתי מבוסס על-אודות סכנות קרינה.

בעקבות טענות התושבים הוריתי להפסיק עבודות ההתקנה ולבדוק מייד את הטענות. הנושא נבדק בחמש רמות, ונמצא כי אין כל הוכחה לסכנה כלשהי מהפעלה של משדר זה.

הבדיקות היו בגופים אלה: 1. מומחי חברת "בוק", המפעלים את כל תחנות השידור בארץ, ברקו על-ידי ביצוע חישובים ועל-ידי ביצוע מדידות בסביבה של משדר בעל הספק זהה באתר אחר בארץ; 2. מהנדסי משרד התקשורת, תוך בדיקת הספרות המקצועית הקיימת בעניין זה; 3. ועדת היגוי שמינית, שבראשה עמד המדען הראשי של משרד התקשורת, ואשר התייעצה עם מומחים בין-לאומיים והתבססה על תקנים בין-לאומיים מחמירים; 4. הממונה על קרינה במשרד לאיכות הסביבה, שאישר כי אין כל הוכחה לסכנה ובשל כך אישר את הפעלת המשדר; 5. חוות-דעת של מומחים בין-לאומיים, שהוגשו לבג"ץ בעתירה נגד "קול אמריקה" — הבג"ץ פסק כי אין כל הוכחה לסכנות קרינה.

ראוי לציין, כי משדרים דומים, וברוב המקרים אף חזקים יותר, פועלים בכל הערים הגדולות במערב-אירופה, בארצות-הברית וכו'.

אני מבקש להדגיש, כי הוריתי לאנשי המשרד לאמץ את תקני אירפה (IRPA), שהוא גוף התקינה הפועל מטעם ארגון הבריאות הבין-לאומי, תקנים המאמצים על-ידי מרבית המדינות המתקדמות במערב. בארץ ובעולם פועלים משדרים בהספקים הרבה יותר גדולים, וחלק גדול מהם במרכזי הערים הגדולות. אני מבקש להזכירכם, כי בכל עיר גדולה, לרבות לונדון, פריס, מינכן וכו', יש מגדל טלוויזיה גבוה, ובו פועל משדר בעל עוצמה שהיא בדרך כלל גבוהה הרבה יותר מעוצמת משדר-גבעתיים.

חישובים מורים, כי משדר-גבעתיים יוצר עוצמות שדה הנמוכות בהרבה מתקני אירפה (IRPA), דבר שמבטיח כי אין כל סכנה לבריאות התושבים, ואנו נבטיח זאת גם במדידות.

אשר לשאלות עצמן:

1. לתושבי גבעתיים לא אורכות כל סכנות בריאות, לא מחשיפה לקרינת רדיו, ודאי שלא מקרינה רדיואקטיבית, ממשדר הטלוויזיה אשר מתוכנן לפעול בגבעתיים.

2. כאמור, אין כל הוכחה לסכנה מהמשדר, ואין סיבה אמיתית להתקנתו למקום אחר.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

אני מזמין את שר התקשורת להשיב על שאלות.

4277. משרד טלוויזיה בגבעתיים

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר התקשורת ביום ה' בכסליו התשנ"ב (12 בנובמבר 1991):

בעקבות הפרסומים ב"ידיעות אחרונות" מיום 25 באוקטובר 1991, בנושא הצבת משדר טלוויזיה רב-עוצמה בלב גבעתיים, באזור מגורים המאוכלס בצפיפות, ערכתי בדיקה עם ראשי העיר ומתברר, שהצבת משדר כזה — בהספק של 10 קילוואט — תחשוף את התושבים לקרינה רדיואקטיבית ותסכנם.

בשנה שעברה (21 ביוני 1990) התרעתי על כך, ומתברר שאף שנענית — לא נעשה דבר כדי למנוע הצבת המשדר. תירה מזו, משרד התקשורת ממשיך בפעילותו להקמת התחנה.

ברצוני לשאול:

1. האם ער משרד התקשורת לסכנות האורכות לתושבים כתוצאה מחשיפה לקרינה רדיואקטיבית בשל מיקומה של האנטנה באזור?

2. למה לא מוצא משרד מקום מתאים אחר?

3. האם התכנון המוצע הוא על-פי תקן הממונה על הקרינה?

4. האם יועתק מיקום האנטנה?

תשובת שר התקשורת ר' פנחס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בנושא "הצבת משדר טלוויזיה רב-עוצמה בלב אזור מגורים גבעתיים", אקדים ואומר: המשדר המותקן במגדל-שלום, המשרת כיום את כל אזור המרכז, אינו מסוגל לספק שירות נאות באזור, בשל מגבלות הספק ובשל מגבלות מיקום.

מהסיבות האמורות ובשל "הזדקנותו" של המשדר שגרמה לתחלות ולשיבושים לאוכלוסייה של 1.5 מיליון תושבים, הוחלט כבר לפני שנים מספר להתקין ולהפעיל משדר טלוויזיה חלופי באתר שידור ותיק בגבעתיים — מקום שבו קיימת פעילות ענפה של משדרים, ובתוכם משדר טלוויזיה בעוצמה נמוכה.

רק את בעלי היכולת או את אלה שהפלאפון שלהם ממומן על-ידי שירות ציבורי או משהו אחר.

אני רוצה לשאול את שר התקשורת: מה הוא הרווח על מכשיר ועל שיחה כיום? שאלה שנייה: האם מוכן השר לאפשר ייבוא מכשירים כדי להוזיל את מחיר המכשיר, שהוא יקר להחריד בארץ? שאלה שלישית: מתי נוכל להביא בשורה לציבור הרחב, שיוכל ליהנות מהוזלת השירות, כדי שיוכלו להשתמש בשירות הזה גם מי שאינם בעלי יכולת?

היו"ר ד' שילנסקי:
אדוני השר, בבקשה.

שר התקשורת ר' פנחס:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לשאלה הנוספת של חבר הכנסת שריר — כפי שצינתי, שירות הפלאפון הוא שירות מונופוליסטי. הוויכוח ניתן לחברה עד 1 בינואר 1994, והוא עד 1997. יש ויכוח בין חברת "מוטורולה", שהיא בעלת הוויכוח, לבין משרד התקשורת, אם אכן היא הבלעדית. הוועדה קבעה, שהבלעדיות של החברה מסתיימת ב-1 בינואר 1994. עד אז אין לנו אפשרות להכניס מתחרה.

בעניין ציוד קצה, הכלול בדוח ועדת-כובע, אנחנו עורכים כחינה במשרד. אנחנו בעד פתיחת השירות לתחרות. הנושא צריך להיבדק משפטית. בימים אלה בודק את העניין היועץ המשפטי למשרד. ברגע שיהיו בידי מסקנות משפטיות, שאני מוסמך להחליט את התחרות ולפתוח את השוק, ודאי שזה יוריד את המחירים.

אברהם שריר (הליכוד):
האם השר מוכן להודיע לכנסת מה הוא הרווח על מכשיר?

שר התקשורת ר' פנחס:
כפי שאמרתי, מאחר שאין לנו אפשרות לפקח עליהם — גם הוועדה מציינת זאת — אין לנו נתונים על ההוצאות, על ההכנסות ועל הרווח של חברת "מוטורולה".

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה, אדוני.

רענן כהן (העבודה):

שר התקשורת ר' פנחס:
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת רענן כהן איחר בדקה. אם אדוני ירשה לי, אני מוכן לענות על השאלתא שלו.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מתלבט. אם אתה לקרוא את התשובה על השאלתא, תפתח פרצה. אבל ראינו את הועקה שלך, חבר הכנסת רענן כהן, ואם כבוד השר מבקש — — —

שר התקשורת ר' פנחס:
אני משאיר זאת להחלטת היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:
אנחנו מתחשבים בבקשתך. אני מבין שיש עניין במתן התשובה בפומבי.

רענן כהן (העבודה):
תודה רבה.

שר התקשורת ר' פנחס:
(קריא את התשובה על שאלתא מס' 4277, ראה עמ' 863.)

3. כפי שאמרתי בהקדמתי, התכנון המוצע נבדק היטב ואושר על-ידי הממונה על הקרינה במשרד לאיכות הסביבה.
4. לא יועתק מיקום האנטנה.

4374. שימוש בפלאפון לאנשים פרטיים

חבר הכנסת א' שריר שאל את שר התקשורת ביום י"ד בכסליו התשנ"ב (21 בנובמבר 1991):

בהמשך לתשובתך על שאלתא מס' 4072, מיום 11 בנובמבר 1991, בעניין השימוש בפלאפון בידי אנשים פרטיים, ברצוני לשאול:

1. האם נשקלת הוראה מתאימה לוועדה הבודקת, לבחון את שאלת השימוש בפלאפון גם לגבי אנשים פרטיים, זאת נוכח המחיר הגבוה כיום, הן של המכשיר והן של השימוש בו, המאפשר רק למי שאינו משלם בעצמו עבור המכשיר להשתמש בכך?

2. מתי ניתן לצפות לירידה משמעותית במחירי המכשיר והתעריפים על-מנת שגם אנשים פרטיים יוכלו לרכוש פלאפון ולהשתמש בו?

שר התקשורת ר' פנחס:

אקדים ואומר: דוח הוועדה לבחינת נושא הרדיו-טלפון הנייד (הרט"ן), הידוע בכינוי המסחרי "פלאפון", בראשותו של מר אהוד שילר, הוגש לי ביום י' בכסליו התשנ"ב, 14 בנובמבר 1991.

דוח הוועדה נבחן עתה ביסודיות בידי הגורמים המקצועיים במשרד, תוך בדיקת הסוגיות הכלכליות, ההנדסיות והמשפטיות הכרוכות במימושו, וזאת בתוך זמן קצר. עם קבלת תוצאות הבדיקה, אודיע ברבים את מסקנתי.

היקף החדירה של שירות הפלאפון עולה כיום על 20,000 מנויים, עיקרם במגזר העסקי. בדוח שהוגש לי צופה הוועדה גידול משמעותי בתפוצת שירות הפלאפון עד סוף העשור הנוכחי בהיקף שינוע בין 180,000 ל-300,000 מנויים, כאשר השירות מהווה כלי עבורה נפוץ במגזר העסקי, תוך חדירה מסוימת למגזרים אחרים, לרבות צרכנים פרטיים.

1. הוועדה לא קיבלה הנחיה לבחון יצירת הבחנה בין תעריפי השירות למגזר העסקי לבין התעריפים למגזר הפרטי; מנקודת ראותו של המשרד, תעריפי השירות צריכים להיות שווים לכל נפש ויצירת הבחנה כאמור אינה נכונה עניינית.

2. ועדת-שילר מציינת בדוח, כי תעריפי שירות הפלאפון בישראל גבוהים יחסית, וכי אף שהשירות ניתן במונופול, לא מופעל לגבי פיקוח. הוועדה בתנה את הקשיים המשפטיים אשר מנעו בעבר הפעלת פיקוח, ומציעה דרכים למימוש הצורך בפיקוח. כמרכ"ן מציעה הוועדה לפתוח את הענף לתחרות החל מ-1 בינואר 1994, תוך ציון כי תנאי תחרות יחד עם פיקוח ייחילו באופן משמעותי את תעריפי השירות.

כאמור, בתוך זמן קצר אודיע ברבים את מסקנותי, ובהן אתייעץ גם לתעריפים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שריר.

אברהם שריר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר התקשורת, אני שמח ששר התקשורת מודע לבעיה, שבמצב הנוכחי הפלאפון יכול לשמש

— שאלות ותשובות: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (העבודה):

אני מודה ליושב-ראש ולשר שאפשרו לי לשאול את השאלה אף שאיחריתי להגיע למליאה.

אדוני השר, למרות הדברים החשובים שאמרת כאן במליאת הכנסת, אני רוצה לשאול, האם נכון שהפרקליטות פנתה לשר התקשורת וביקשה להקפיא כל פעילות בנושא עד לכיור העניין? היום נפגשתי עם ראש העיר מר יצחק ירון ועם סגנו מר משה שכטר, ומתברר בעקבות פניית העירייה והתושבים, שהפעלת המשרד באזור תגרום לסכנה ברורה של קרינה מצטברת; וזאת בעקבות חוות דעת של שני פרופסורים, אחד מאוניברסיטת תל-אביב והשני מאוניברסיטת באר-שבע.

שר התקשורת ד' פנחס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לשאלה הנוספת של

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הודעה למוזכיר הכנסת.

מוזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם — הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון) (נציגות לשני המינים בדיקטטוריון של חברה ממשלתית).
התשנ"ב — 1991, מאת קצוצת חברי כנסת; הצעת חוק שוויון הזדמנויות בתעסוקה (תיקון), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת יאיר צכן; הצעת חוק שחר מינימום (תיקון) — הגדלת קנסות), התשנ"ב — 1991, מאת חברי הכנסת א' כ"ץ-עוז וג' גל; הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון), התשנ"ב — 1991, מאת חברי הכנסת ש' אלוני ו' צידון; הצעת חוק לתיקון סדרי הצבעה (בחירה לתפקידים ציבוריים והסרת חסינות),

ג. הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הערבית להביע אי-אמון לממשלה בשל הפריצה לבית-הדין השרעי במזרח-ירושלים

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בשל הפריצה לבית-הדין השרעי במזרח-ירושלים.

יפתחו את הדיון חבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. בהמשך — הודעות סיעות במסגרת חמש דקות לסיעה: כמובן, אחרי תשובת שר המשטרה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שאנחנו מעלים היום מובא בעצם באיחור. כידוע, עוד בשבוע שעבר, ביום שני, 18 בנובמבר, נעשה מעשה חמור, איום ומסוכן. בשעת אחר-הצהריים נסגר רחוב צלאח א-דין משני קצותיו, כ-40 שוטרים ושוטרי משמר הגבול, עם פטישים וגרזינים בידיהם וכן כלי פריצה אחרים, פרצו, שברו מנעולים, דלתות וחלונות ונכנסו לתוך בית-הדין השרעי המוסלמי בירושלים.

חבר הכנסת רענן כהן בעניין פניית הפרקליטות, קיבלתי פנייה מהיועצים המשפטיים של עיריית גבעתיים והתושבים. בעקבות זאת העברתי את הנושא לבדיקת היועץ המשפטי לממשלה, ואכן, הנושא נמצא בבדיקה בפרקליטות המדינה. הקפאתי את כל ההליכים עד שנקבל חוות דעת מוסמכת מפרקליטות המדינה.

לגבי חוות דעת שני המומחים שהזכרת, משרדי קיבל חוות דעת מארבעה מומחים עולמיים, בין-לאומיים, שלמעשה נתנו אותה חוות דעת לגבי "קול אמריקה", ובג"ץ קיבל את חוות דעתם בנושא הבריאות. לכן, סמכתי על אותם ארבעה מומחים בין-לאומיים שנתנו חוות דעת שלפיה המשרד איננו מהווה סכנה בריאותית. ואומנם, התקדמנו לפי חוות הדעת האלו. מאחר שהנושא נמצא היום על שולחנו של היועץ המשפטי ופרקליטות המדינה, אנחנו ממתינים לחוות דעתם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

התשנ"ב — 1991, מאת חברי הכנסת ר' ריבלין ו' דורון; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (תיקון) — מועמד שרשימתו לא זכתה במנדט), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת יהושע מצא; הצעת חוק להבטחת קניית גומלין בישראל, התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 79), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק הכיטוח הלאומי (תיקון) — הרחבת הגדרת "ילד"), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת חיים אורון; הצעת חוק ביטוח פנסיה, התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת חיים רמון; הצעת חוק הרשות להעתקת שדה-דב למסלול ימי, התשנ"ב — 1991, מאת חברי הכנסת א' פורז ו' צידון; הצעת חוק הרשויות המקומיות (מינוי מנהל כללי וקביעת סמכויותיו), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת יהושע מצא. תודה.

כמובן, איש לא טרח להזמין אתהרי מהווקף, או אפילו מיהו מהעירייה או אפילו את אחד הקאדים. הנימוק היה כאילו התקבל זה עתה מידע, שמתבצעת עבודה חבלנית בתוך בית-הדין.

מייד התברר כי לא היתה כל פעולה חבלנית, לא היה כל מעשה. ובכל זאת נכנסו לתוך בית-הדין, חיטשו, הפכו ארונות, הוציאו מסמכים השייכים לווקף, ולפי עדי ראייה לקחו אפילו שק או שקים של מסמכים.

אחר כך התחילה הצגה, הייתי אומר. ההצגה התחילה כאשר התברר שאין פעולה חבלנית. שר המשטרה והממשלה וכל מי שנוגע בדבר היו צריכים לבוא ולטפל בעניין.

כבוד היושב-ראש, מה שהיה, היה דבר שיש בו כיווץ אפילו למשטרה ולכל הגורמים שטיפלו בעניין. תגובה ראשונה של מפקד מחוז ירושלים היתה: אם משהו נפגע מהמעשה, יגיש תלונה ואנחנו נטפל בהתאם. כאילו על כל מה שאירע צריך להגיש תלונה ולחקות, והוא יטפל בהתאם.

ביותר באסלאם — מזמנו של עומר אבן-אל-חטאב — חולל בצורה כזאת. והם מתייחסים לזה כאל דבר של מה בכך.

אני רוצה להזכיר לכם, שלפני כמה חודשים חולל בצרפת קבר בבית-הקברות. ראינו שנשיא צרפת יוצא בהפגנה כדי למחות על חילול קבר יהודי בצרפת.

יגאל הורביץ (הליכוד):

האם אתה מחית כאשר היה חילול של בתי-קברות?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני שואל אותך שאלה ואתה מחזיר לי שאלה? על מה מחיתי? צרפת הביעה מחאה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

חיללו כאן הרבה קברים.

קריאה:

השאלה היא אם אש"ף מחה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

"אש"ף מחה". תהיו בני אדם. אני מדבר באופן תרבותי. אני פונה אל השכל הישר. מדובר בפריצה לבית-דין שרעי בירושלים. זו לא פריצה לבית פרט. המשטרה היא זרוע של השלטון. של הממשלה. ואין כל תגובה.

אליקים העצני (התחיה):

הם חיפשו מישור. זה לא חילול קבר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני מפנה אצבע מאשימה. מה היה קורה אילו בית-כנסת בספרד, או בית-דין רבני בארגנטינה, היו מחוללים? פה, תחת אפנו ולנגד עינינו נעשה הפשע הזה, ומתייחסים אליו בשוויון נפש.

אליקים העצני (התחיה):

ראש עיריית ירושלים מתנצל. מפקד המשטרה התנצל, ועוד יש לך טענות.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד בית-המשפט — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה עורך-דין. כנראה הופעת היום בבית-המשפט.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

נכון.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש נראה כמו שופט היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

יש הרבה דמיון בין זה לזה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

לסיום, אולי מישור התכונן ליצור פרובוקציה כדי להלהיב את הציבור המוסלמי והפלשתיני כמזרח-ירושלים וכדי לנקוט פעולות מסוימות בניסיון לטרפד את כל תהליך השלום. המשטרה משמשת כלי שרת כידי אנשים וגורמים אלה. אני חושב שזה חמור יותר. צריך להתייחס גם לנקודה הזאת. המשטרה גם המליצה, באופן מוזר, להעמיד את חנאן עשראוי לדין, והתברר שלא היתה המלצה. מה כל התעלולים האלה של המשטרה?

אם יש תעלולים כאלה, כבוד שר המשטרה, קח על עצמך אחריות לדברים, תסביר את הדברים באופן משכנע ותתפטר.

אומנם נאמר לנו שהוא הלך וכיבקש סליחה, אבל תראו מה קרה — בעיריית ירושלים יש מוכתר אחר, ששמו אמיר חשין. זה מין מוכתר כזה. הוא יעץ למפקד מחוז ירושלים: אתה יודע מה, תעשה לי טובה, תלך ותבקש סליחה. הוא לחץ עליו. הדברים אמורים ב"מעריב" מיום שלישי, 12 בחודש.

נוכח מה שראינו, פריצה לבית-הדין השרעי, פגיעה ברגשות, במסמכים בעלי ערך היסטורי ואנושי, ופגיעה חמורה בתושבי ירושלים — אם תוגש תלונה, יטפלו. ביקשו ממנו שיואיל לבקש סליחה בעל-פה מאנשי הווקף.

חברי הכנסת, או ששר המשטרה שולט במשטרה או שהוא לא שולט במשטרה.

יואש צידון (צומת):

או שניהם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

או שניהם ביחד. אם הוא שולט במשטרה, לא ייתכן שיקרו דברים כאלה. הוא עצמו הגדיר אותם כ"דברים רגילים". הוא אמר שאסור היה למשטרה לנקוט צעדים כאלה בלי להתייעץ עם דרג גבוה יותר. אבל, כנראה המשטרה לא שמה לב לדברים. לא מתעניינת ועושה מה שהיא רוצה, ולשר המשטרה אין שליטה עליה.

ואולי יש לי שליטה, והדבר נעשה, כפי שטוענים אחדים, בצורה מתוכננת. חברי הכנסת, יש מי שטוען שרצו לקבל מסמכים מתוך מאגר המסמכים של הווקף. בית-הדין השרעי טיפל בזמנו בעניינים של מוסלמים, של נוצרים ושל יהודים. יש תיקים שלמים הנוגעים לכל העדות. הכוונה היא עד שנת 1948. מישור רצה להוציא מסמכים כדי לדעת איפה יש בתים בירושלים ששייכים לנפקדים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אלה המסמכים שנלקחו? למה לך לדבר סתם?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני לא אומר דברים סתם. תגיד לי אילו מסמכים נלקחו. דיברו על פעולה חבלנית. לא היתה פעולה חבלנית. למה לקחת מסמכים מבית-הדין?

הושע מצא (הליכוד):

אנחנו לא צריכים מסמכים כדי לתפוס את הבתים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

יופי. יש אנשים יותר אנושיים ממך. אתה תופס ככות, אתה הולך בדרך של טרור. יש אנשים שלפחות רוצים מסמכים. יש אנשים יותר מתקדמים ממך, שמחפשים מסמכים.

הושע מצא (הליכוד):

סיפורי בדיון.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני שואל: איפה המסמכים האלה? למה נלקחו המסמכים האלה?

שר המשטרה אמר שזה לא בסדר. נדמה לי שהוא אמר שמונה קצין בודק. בכל מדינה מתוקנת, אם נעשה דבר כזה, אם שר המשטרה לא שולט על המשטרה, או שהוא שולט על המשטרה ובכל זאת מבצעים דבר כזה, שר המשטרה מתפטר וכך הוא פוטר את עצמו מאחריות, הן מיניסטריאלית והן אישית.

אני רוצה להגיד עוד דבר אחד. לא שמעתי זעקה של חברי הכנסת מהסיעות הדתיות, כאשר בית-דין שרעי, שהוא עתיק

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבדאללה דראושה.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא כבר דיבר על פרובוקציות. מה אתה תגיד, חבר הכנסת דראושה?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

חבר הכנסת מצא, האם כבר חזרת כך ממה שאמרת היום בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת? האם אתה רוצה היום פאצ'יחה? אומר מה שאמרת היום בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אסור לצטט במליאה מתוך דברים שנאמרו בוועדה.

שמעון שטרית (העבודה):

האם מותר לצטט מה שאמר חבר הכנסת במסדרון, לא בוועדה?

היו"ר ד' שילנסקי:

נראה לי שכן.

קריאה:

לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא שיחות בין שניים, אבל לגבי דברים שאמר חבר הכנסת במסדרון בפומבי, אין איסור על זה. שיחות בין שניים לא צריך לצטט בפומבי.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שיגיד מה הוא אמר לעצמו, לא במליאה ולא בוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בכנסת הזאת, גם כאשר אני חולם אני חושש שאקרא למחרת בעיתון מה שחלמתי. האם אתה רוצה שמה שהוא אמר לעצמו לא יתפרסם?

מרדכי גור (העבודה):

מה אכפת לך שגם אנחנו ניהנה? שיתפרסם.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מקווה שהדברים האלה לא על חשבון זמני.

היו"ר ד' שילנסקי:

דברים אלה הם להפגת המתח. בבקשה, חבר הכנסת עבדאללה דראושה.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מה שקרה ברחוב צלאח א-דין, בבית-הדין השרעי, ביום שני שעבר, היה מקרה חמור. זה לא מקרה שגרתי. כוחות משמר הגבול, יחד עם המשטרה, פרצו בצורה אלימה לבית-הדין השרעי, ללא שום צידוק. המפכ"ל הופיע היום עם הפיקוד העליון — גם שר המשטרה — בפני ועדת הפנים של הכנסת. הם ניסו לתרץ את הפריצה הזאת. דברי המפכ"ל והמפקדים האחרים לא היו משכנעים. הוא אמר שהיה מידע אצל המשטרה, שהתקבל באופן פתאומי, כאילו יש חוליית חבלה בתוך בית-הדין השרעי. פתאום צצה לה חוליית חבלה בתוך בית-הדין השרעי. אז המשטרה, כדי להציל נפשות, פעלה כפי שפעלה. היא פרצה לבית-הדין השרעי, שכרה דלתות, שכרה חלונות, קלקלה רכוש, שכרה זכוכיות, ויצאה בידיים ריקות מבחינת המידע שהגיע אליה. אבל היא יצאה בידיים מלאות מבחינת המסמכים שתפסה בתוך

הבניין, מסמכים שאנשי המשטרה יכלו לעיין בהם כרצונם, כפי שעשו חוקרים מהאוניברסיטה העברית במשך כל השנים. חוקרים שביקשו לעיין במסמכים וללמוד אותם, מסמכים שגילם מאות שנים, בתוך בית-הדין השרעי. מעולם לא היתה התנגדות לכך מצד ראשי בית-הדין השרעי המוסלמי. אפשרו לכל חוקר ישראלי להיכנס, לפשפש, לדפדף ולעיין בכל החומר. אבל, המשטרה פעלה בצורה לא חוקית, ללא צו חיפוש, בצורה שאיננה יאה למדינה דמוקרטית. מדינה שלפחות מתיימרת לומר שהיא המדינה הדמוקרטית היחידה במזרח התיכון.

פורצים בצורה גסה ביותר, ללא שום צידוק, למקום שהוא אחד המקומות המקודשים ביותר למוסלמים, בית-הדין השרעי, ומה עוד שהמשטרה טוענת, שהכול נעשה על דעתם של שני קצינים זוטרים. מקדד המחוז לא יודע, לא התייעצו עמו; המפכ"ל — לא התייעצו עמו; שר המשטרה לא יודע, לא התייעצו עמו; ראש הממשלה היה בארצות-הברית, לא התייעצו עמו. כולם לא יודעים. פתאום כל המשימה הזאת הוטלה על שני קצינים זוטרים ועל כמה חיילים ממשמר-הגבול. ואחר-כך באים כולם ואומרים: אנחנו מתנצלים.

רבותי, זה לעג לרש. זה לא רציני. או שיש ממשלה במדינה הזאת, שהיא נוטלת את האחריות, והיא אחראית לכל מה שהמשטרה, הזרוע הביצועית, עושה, או שאין ממשלה. או שיש שר משטרה, שהוא אחראי לתפקוד המשטרה, או שאין שר משטרה. ממה אתה מתחבא, אדוני שר המשטרה? איפה היית כאשר היה הטבח בהר-הבית? או אמרת: אני לא יודע. איפה היית כאשר היה הסיפור של חנאן עשראוו? או אמרת, שאתה לא יודע והתחבאת מאחורי האיידיעה. והיום אתה אומר שוב: אני לא יודע, לא התייעצו עמי. בכלל, אם לא התייעצו עמי בכל האירועים הללו ובכל הנושאים הללו, מה אתה עושה במשרד המשטרה? עם כל הכבוד שלי אליך, מה אתה עושה במשרד כשלא מתייעצים עמך כאשר רוצים להיכנס למקום שהוא אחד המקומות המקודשים ביותר למוסלמים ולערבים, כאשר יש חשש לפגיעה ברגשות לא רק של מוסלמי העיר, לא רק של הערבים שחיים בעיר, אלא ברגשות כל המוסלמים בעולם, ומדובר באלף מיליון מוסלמים, במליארד מוסלמים, בעולם?

ומתי עושים את הדבר הזה? ביום שבו משחררים שני בני ערובה בלבנון. יום לפני שמר שמיר היה בלוס-אנג'לס ודיבר על הרצון של מדינת ישראל וממשלת ישראל לקדם את תהליך השלום; בתקופה כל כך רגישה, שגם העם בישראל, גם העם הפלשתיני, העולם הערבי כולו וכל אומות העולם מצפים שתהיה התקדמות ממשית בתהליך השלום; כאשר כולם מחכים ומצפים לבאות, תהיה אילו צעדים חיוביים יתקבלו במדינה הזאת, בממשלה הזאת. אז פורצים לבית-הדין השרעי בטענה, שכאילו יש חוליית חבלה. למה לא הקיפו את הבית וערכו חיפוש? למה לא הזמינו את אנשי הווקף המוסלמי וביקשו מהם לפתוח את הדלתות בצורה מנומסת, אנושית, חוקית? למה לא הוציאו צו משופט, שיוורה להם לפתוח את הדלתות?

אני שואל את כל השאלות הללו, ואין לך תשובות. הרי תאמר לי עכשיו: היתה ועדת חקירה. המשטרה חקרה, והכול בסדר. המשטרה חקרה את עצמה. המשטרה כיסתה על האמת. חקירת שווא, חקירת שקר, איננה נכונה. מה אתה מצפה מהמשטרה, שלא תאמר שהכול בסדר? למה לא ימונה שופט, נייטרלי — — —

יואש צידון (צומת):

— — — האמינות

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

בכלל, אתה לא רציני. דע לך, אומרים עליך, שכשהיית במדריד הזקת לשמה של מדינת ישראל, הזקת לתהליך השלום, היית שם אדם מיותר ביותר, אז מה אתה בא להגיד עכשיו דברים? אל תדבר על אמינות, אתה רחוק מאמינות, חבר הכנסת צידון הגדול.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, שמענו את חילופי הדברים. נסתפק בזה.

אליקים העצני (התחיה):

כאשר ממשלת ישראל יושבת עם אש"ף, יש לו פתחון-פה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

עכשיו אני מתייחס לנקודה הספציפית.

היו"ר ד' שילנסקי:

נתייחס לגופו של עניין ולא לגופו של חבר הכנסת דראושה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מתייחס לגופו של עניין, אני מדבר על מקרה קונקרטי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

נדמה לי שיש לו פתחון-פה כחבר הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

נכון. אני חוזר על הצעתי, לאפשר לחבר הכנסת דראושה לחזור לגופו של עניין.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני חושב שמי שעשו את המעשה הנכחי הזה רצו להשיג שתי מטרות: קודם כול — לתפוס מסמכים באופן לא-חוקי. והוועד המוסלמי אומר, שאכן תפסו מסמכים ולקחו אותם בלי רשות, באופן לא-חוקי ושנית — הם רצו ליצור פרובוקציה כדי להתסיס את האוכלוסייה הערבית במקום, כי יודעים שזה מקום רגיש, שיש לו רגישות וחשיבות לא פחותה מאשר להר-הבית, מאשר למסגד אל-אקצה. ורצו ליצור פרובוקציה כדי שהערבים יצאו לרחובות ותהיה התנגשות עם המשטרה, ואז יהיה עוד טבח ותהיה עוד פרובוקציה, שיפוצצו את תהליך השלום.

לכן אינני חושב שהממשלה נקייה ממה שקרה. גם אתה, אדוני השר, אינך נקי ממה שקרה, ראש הממשלה איננו נקי ממה שקרה. אתם אחראים. לכן אני הגשתי הצעת אי-אמון בממשלה, כי הממשלה נושאת באחריות, הממשלה כולה. ואני חושב שבחקיפה הזאת, כאשר יוצרים כל יום פרובוקציות, הזמנת חנאן עשראוו, שהיתה פרובוקציה המכוונת להתסיס את הרוחות, ונוסף על כך הקמת התנחלויות פרובוקטיביות כדי להתסיס את הרוחות, כדי לייאש את הפלשתינים, שיאמרו: תראו איך הם פורצים לבית-הדין השרעי, מקימים התנחלויות, עוצרים, ממשיכים במדיניות הדיכוי, אז איזה סוג של שלום יכולים להשיג עם ממשלה כזאת? אתם רוצים לייאש את הפלשתינים. ואני אומר לכם מלכתחילה: הפלשתינים לא יתייאשו. העולם הערבי לא יתייאש, העולם הערבי רוצה להמשיך בתהליך השלום, כי זה אינטרס חיוני של כל עמי האזור. ואם אתם לא מבינים זאת, אתם לא מבינים כמה חשוכה השעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

מצד אחד אתה מדבר על ועידת השלום, ומצד שני אתה אומר: תמשיכו באינתיפאדה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה יודע שהאינתיפאדה היא מאבק של עם לשחרור לאומי. בכל מקום בעולם כל עם שהיה תחת כיבוש נאבק בכובש. לכן צריך להגיע לשולחן המשאומתן עם כל ממשלה לאינתיפאדה, כדי להביא לפתרון שיכתיח את הזכויות של שני העמים, הישראלי והפלשתיני.

אם הממשלה ממשיכה לומר עד היום: לא נכיר בזכות ההגדרה העצמית של הפלשתינים, והפלשתינים אמרו בצורה גלויה: אנחנו מכירים בזכות הקיום של מדינת ישראל, מקבלים את החלטות 242 ו-338, מוכנים למשאומתן עם כל ממשלה בישראל, מה רוצים יותר מזה? למה אתם ממשיכים בעקשנות הזאת? ועוד יותר — בפרובוקציות?

אדוני היושב-ראש, אני חושב, שצריך להקים ועדת חקירה בראשות שופט, שתחקור את התנהגות המשטרה באירוע הזה, ולא להסתפק במריחה, כאשר המשטרה חקרה את עצמה. זה לא הוגן בכלל, זה לא מסייע לדמות ישראל בעולם. תאמינו לי שזה קודם כול מוזק לדמות המדינה, מוזק לחיים של יהודים וערבים יחד, בתוך העיר הזאת ובאזור כולו. מה אתם חושבים, אתם תפגעו בהם והם יישארו אדישים? גם הם בני אדם, יש להם הרגשות שלהם; הם רוצים לשמור על האינטרסים הדתיים, על האינטרסים הלאומיים שלהם, ובו בזמן להכיר באינטרסים החיוניים של העם היהודי ושל מדינת ישראל.

ואני רוצה לסיים, אדוני היושב-ראש, ולשאול את השאלה — ויושבים כאן חברי כנסת דתיים ואחרים: אילו קרה מקרה כזה בכל מקום בעולם, אילו פרצו לאיזה בית-דין רבני בצרפת, במצרים, בארצות-הברית, או בכל מקום אחר בעולם, הייתם מרעישים את העולם. הייתם אומרים: אנטישמים, גזענים. אבל כאן מותר הכול. העם היהודי מותר לו לעשות הכול נגד הערבים, אבל אם עמים אחרים יעזו לנגוע באינטרס יהודי בעולם, אתם תרעישו את העולם.

ואני אומר לכם: תפסיקו את משחק המחבואים הזה, זה מקלקל את הדימוי של מדינת ישראל. אתם מוזיקים עם המשחק הזה לדימוי של העם היהודי — — —

יגאל הורביץ (הליכוד):

אתה דואג לדימוי?

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לאפשרות של חיים ביחד, דרך זיקים. אני אומר זאת מתוך אמונה של מי שרוצה לראות יהודים וערבים חיים ביחד, כאחים, כשותפים באזור הזה ובמדינה הזאת. זה האינטרס שלי ושל הילדים שלי, זה האינטרס שלך ושל הילדים שלך. מעשים כאלה רק זיקוק. מעשים כאלה, כפי שהיו בהר-הבית או באל-מחכמה אל-שרעיה, בית-הדין השרעי, רק זיקוק.

אדוני השר, אתה צריך לפעול בצורה אחרת ולא לתת למשטרה לפעול כפי שהיא פעלה במקרים אחרים.

אני מדבר על מה שהיה. היום אתה לא פטור מאחריות והממשלה לא פטורה מאחריות. על כן אני מציע הצעת אי-אמון לממשלה, בתקווה שהממשלה הזאת תיפול. אני יודע שהיא לא תיפול היום, אבל בקרוב היא תיפול, אולי דווקא מעצמה היא תיפול. שמעתי את מר שמיר אומר שהוא ילך לבחירות מוקדמות. בכל אופן, אני תקווה שמעשים כאלה לא ישובו ולא יחזרו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את כבוד שר המשטרה. בינתיים, עד שיעלה שר המשטרה, אני רוצה להבהיר נקודה בתקנון. החבר שגם המזכיר צדק וגם אנוכי צדקתי. תקנה 66(ב) אומרת, שנאום חבר כנסת לא יכיל אזכור שיחה שהתנהלה בין חבר הכנסת לבין שר או בין חבר הכנסת לבין חבר הכנסת אחר. הווי אומר, אם חבר כנסת אחד דיבר עם חבר כנסת אחר, הוא לא יוכל לצטט זאת מעל במת הכנסת. אבל אם הוא דיבר עם שני חברי כנסת — אין איסור לפי התקנון.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ואם הוא דיבר בפני כל הוועדה?

היו"ר ד' שילנסקי:

בוועדה לא. לגבי הוועדה כתוב במפורש.

יגאל הורבין (הליכוד):

מה אם הוא דיבר עם שלושה חברי כנסת? מה אז?

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, בבקשה. האדרנו תורה. עכשיו גם נשמע את דברך.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אחרי ששמעתי את חבר הכנסת מיעארי וחבר הכנסת דראושה אני יכול רק לומר, שאם צריך דוגמה כיצד מעוותים לחלוטין עובדות ומנתקים אותן לחלוטין מהמציאות, הרי זוהי אולי הדוגמה הטובה ביותר, או בין הטובות, לפחות, שאפשר להביא.

אני רוצה להביא לכנסת את העובדות כהווייתן, כפי שהיו. בתאריך 18 בנובמבר 1991, בשעות הצהריים, התקבל במשטרת ירושלים מידע שלפיו מתנהלת פעילות של אנשים חמושים בנשק חם בתוך בניין משרדים ברחוב צלאח-א-דין, שבו מצוי, בין היתר, בית-הדין השרעי, וכן משרדים פרטיים אחרים.

מידע זה הצטלב עם שורה של ידיעות והתרעות מודיעיניות שהיו למפקדי המשטרה. ידיעות אלו, נוסף על שורה של אירועים חבלניים שהיו לאחרונה באזור, והמתח הביטחוני שבו שרויים הכוחות בירושלים באופן שוטף, כל אלה יצרו אצל המפקדים חשש, כי במקום עלול להתרחש פיגוע בנשק חם.

נוכח זאת היו התארגנות ופעילות מהירה של כוחות המשטרה, שנועדו לסכל את הפעילות הזאת, אם אכן היתה אמורה להתבצע, בעודה בראשיתה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
האם אתה מאמין לדברים האלה?

שר המשטרה ר' מילוא:

שמעתי אותך ואת העובדות שהבאת. דבר מהעובדות האלה לא קשור למציאות, ואתה תיכף תשמע את העובדות כולן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אלו לא עובדות. אתה נותן רקע. אלו עובדות?

שר המשטרה ר' מילוא:

הכוחות באו אל הבניין ברחוב צלאח א-דין והחלו לסרוק את המשרדים השונים בכניין, ובכלל זה גם את משרדי בית-הדין השרעי.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
איך הם נכנסו?

שר המשטרה ר' מילוא:

בית-הדין השרעי לא היה הגורם המרכזי בחיפוש האלה. נערכו חיפושים במשרדים, ובכלל זה במשרד "אגודת הבנאים הפלשתינים", ומאחד מהם נלקחו במהלך החיפוש שלוש חוברות וכרוז, שהמחפשים לא ידעו לזהות בדיוק את האמור בהן ולקחו אותן לבדיקה נוספת. השוטרים לא נטלו שום מסמכים מבית-הדין השרעי. אני אומר זאת כאן חד-משמעית. הדברים האלה אושרו גם על-ידי מזכיר בית-הדין עצמו. אתם עומדים כאן, מעל במת הכנסת, ומעליים עלי מדינת ישראל ועל משטרת ישראל עלילה, שנכנסו לבית-הדין השרעי ולקחו מסמכים. שקר וכזב.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
בית-הדין השרעי אומר שכן נלקחו.

שר המשטרה ר' מילוא:

המזכיר של בית-הדין אישר שלא לקחו מבית-הדין דבר וחצי דבר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה וחבר הכנסת מיעארי. כשאחם דיברתם השר יושב בשקט ושמע אתכם. נשמע גם את השר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

המשטרה אמרה להם: נבדוק ונחזיר. הם משקרים? או שאתה לא ידעת את זה?

היו"ר ד' שילנסקי:

גם הוא אומר שלקחו. הוא מסביר מה לקחו.

שר המשטרה ר' מילוא:

חבר הכנסת מיעארי, כהרגלך, אחת אפילו לא מקשיב. אחת רק אוהב לשמוע את עצמך. אילו הקשבת, היית שומע.

היו"ר ד' שילנסקי:

כבוד השר, תבהיר פעם נוספת. אולי לא הובנת.

שר המשטרה ר' מילוא:

אחזור על מה שלא שמעת. אני אמרתי שממשרד "אגודת הבנאים הפלשתינים" — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

שר המשטרה ר' מילוא:

אתה מוכן לשמוע, חבר הכנסת דראושה?

היו"ר ד' שילנסקי:

זה חבר הכנסת מיעארי.

שר המשטרה ר' מילוא:

סליחה, התבלבלתי בין שניכם. אני לא רוצה לערב מין בשאינו מינו.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

זה לא נורא.

שר המשטרה ר' מילוא:

בסדר. לא נורא.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

יש לו מניעים אחרים. אם הכוונות טובות — מקובל.

שר המשטרה ר' מילוא:

בסדר, בסדר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — — רצופים כוונות טובות.

שר המשטרה ר' מילוא:

אני חוזר ואומר, שבמשרד "אגודת הבנאים הפלשתינים" נערכו חיפושים. האם אתם שמעתם על אגודה כזאת? יש דבר כזה ויש לאגודה הזאת משרדים בבניין הזה, באותו בניין של בית-הדין השרעי.

אליקים העצני (התחיה):

כל האגודות האלה הן סניפים של אש"ף.

שר המשטרה ר' מילוא:

זה נושא אחר.

אליקים העצני (התחיה):

כל האגודות פלשתיניות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

גילה את אש"ף. מזמן גילו את אש"ף.

אליקים העצני (התחיה):

— — — החזית העממית. כך זה עובד.

שר המשטרה ר' מילוא:

חבר הכנסת העצני, כעניין זה — אני מציע שתגיש הצעה נפרדת. זה לא קשור לנושא שלפנינו.

מכל מקום, אני חוזר ואומר, שבמשרד "אגודת הבנאים הפלשתינים" נלקחו במהלך החיפוש שלוש חוברות וכרוזה. זה הדבר היחיד שנלקח. מבית-הדין השרעי לא נלקח דבר ולא חצי דבר, כפי שאמרתי. זה אושר גם על-ידי מזכיר בית-הדין.

השוטרים גם לא גרמו נזקים למשרדי בית-הדין, למעט העובדה שהם היו צריכים להיכנס פנימה דרך חלון מסורג.

אליקים העצני (התחיה):

מצאו שם שלוש חוברות.

שר המשטרה ר' מילוא:

כפי שאמרתי, השוטרים נכנסו למשרד דרך חלון, והחלון היה מסורג. לכן נגרום נזק לחלון. הנזק הזה חוקן על-ידי המשטרה, מומן על-ידיה, כדי לתקן את הנזק שנגרם. אבל הנזק הזה היה הנזק היחיד שנגרם במקום כתוצאה מהביקור של המשטרה בבית-הדין השרעי.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני, האם היה צו או לא?

שר המשטרה ר' מילוא:

במקרה הזה אפילו צו לא דרוש, כי יש פה עניין של סיכון מידי, שהמשטרה חייבת לפעול כדי למנוע אותו. תיארתי את הדברים קודם לכן.

בעקבות האירוע, על רקע הרגישות המיוחדת של בית-הדין השרעי, מינה מפקד מחוז ירושלים ועדה בודקת בראשותו של סגן-ניצב על-זמיר לבדיקת נסיבות האירוע. ביום 20 בנובמבר 1991, לפני חמישה ימים, הוגשו ממצאי הוועדה הבודקת למפקד הכללי של המשטרה. הוועדה הבודקת מצאה, כי כוחות המשטרה פעלו בתחום המבצעי בצורה נכונה. עם זאת מצאה הוועדה, כי יש מקום לשפר את דרכי הטיפול במידע ובדבר העברת עדכונים בתוך המערכת.

אני מתחייב בהקשר זה להעזרת של חבר הכנסת דראושה, שדיבר כאן על כך שמפקד המחוז, המפכ"ל והשר לא היו מודעים לפעולה הזאת. אני חושב שההערה הזאת של חבר

הכנסת דראושה היתה במקומה. אולי מכל דבריו, הדבר היחיד שהיה במקומו הוא שבנושא רגיש כמו הנושא הזה, כניסה למסד כמו בית-הדין השרעי, צריך לתדע את מפקד המחוז, שצריך לתדע את המפכ"ל, שצריך לתדע את השר, כי נושאים מסוג זה יש בהם רגישות גבוהה, במיוחד בירושלים. לכן, כאן בהחלט יש מקום לשינוי. היום הודענו בוועדת הפנים של הכנסת, גם אני וגם המפכ"ל, שאכן בנושא הזה יהיה שינוי, ובעתיד, מבחינת הנהלים, לא יבצעו פעולות כאלה ללא ידיעת המפכ"ל והשר, אלא אם יש מצב של צורך דחוף, מידי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מה היה קורה אילו מצאו שם חוליה?

שר המשטרה ר' מילוא:

לכן אני אומר, כאשר יש צורך מידי — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

בדעבד.

שר המשטרה ר' מילוא:

לא, כאשר יש, על בסיס הנתונים בשטח, צורך בפעולה מיידית, ואין אפשרות לקבל את האישורים, מטבע הדברים אנחנו סומכים על המפקדים בשטח, שיפעלו כפי שצריך. אבל כאשר יש אפשרות, כמו במקרה הזה, לקבל את התידוע של אותם גורמים, ולקבל את הסכמתם ואישורם, זה צריך להיעשות.

מרדכי גור (העבודה):

אין מצב שבו זה בלתי אפשרי. מרגע שמקבלים את ההחלטה בדרג הנמוך, מעבירים הודעה בקשר, בלי לעכב את הכוחות התוקפים, גם אל המפכ"ל וגם אל השר. ותאמין לי, עד שהם יגיעו לבניין, הם יקבלו אישור או לא יקבלו אישור. החלטה עקרונית כזאת היא הנכונה.

שר המשטרה ר' מילוא:

וכן אכן סוכם.

אני רוצה גם לציין, שבניגוד לתמונה שצוירה פה על-ידי חברי הכנסת דראושה ומיעארי, המפכ"ל ומפקד מחוז ירושלים הביעו מייד לאחר האירוע את צערם על עוגמת הנפש שנגרמה לאוכלוסייה המוסלמית ואת אמונתם כי אנשי הווקף ובית-הדין השרעי הבינו שלא היתה כוונה לפגוע ברגשותיהם וברגשות האזרחים הערבים, והפעילות שהתבצעה על-ידי המשטרה נבעה אך ורק מטעמים ביטחוניים.

יש לזכור, שבמשך ארבע שנות האינתיפאדה מתמודדת המשטרה עם כמות גדולה של מידע על כוונות לפיגועים חמורים. יש לציין עוד, שבשבוע שעבר נמצאו כלי נשק ותחמושת במסגר בעזה. כלומר, עובדה היא שיכול להיות נשק במקומות קדושים, וודאי בבית-הדין השרעי, שאיננו מקום קדוש. זה בית-דין מוסלמי, אבל זה איננו מקום קדוש. יכול שיהיה דבר כזה, מפני שראינו בשבוע שעבר בעזה, שהחביאו תחמושת ונשק במסגר, שהוא מקום קדוש לכל דבר.

לכן אני מציע גם לכם, חברי הכנסת הערבים בבית הזה, לפנות ולהזהיר שלא ינסו לעשות שימוש במקומות קדושים למטרות לא-קדושות ופסולות כאלה. ובמקום לבוא ולגנות כאן את המשטרה, תגנו את אלה המשתמשים במקומות קדושים למטרות של אפסון תחמושת ונשק, כפי שהם עשו.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

מה שאתה עושה עכשיו הוא לא-הוגן. פה לא היו נשק ותחמושת. למה אתה מכניס דבר אחר?

שר המשטרה ר' מילוא:

חבר הכנסת מיעארי, אמרתי שפה לא היה נשק, וצינתי את העובדות. אבל אתם תיאתרם את המקום הזה כרגיש וקדוש כל-כך: ראינו שגם במקומות קדושים יותר ממנו הכניסו נשק ותחמושת. לכן החשד של המשטרה לא היה בלתי מבוסס.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אבל התברר שזה שקר, נכון?

שר המשטרה ר' מילוא:

על-פי המידע שיש לעתים קרובות, יש מצבים שצריך לבדוק דברים, ולא תמיד מתברר שכל הידיעות נכונות. זה ידוע. אבל אתם השתמשם בקדושה של המקום. ראשית, בית-הדין השרעי אינו מקום קדוש; שנית, במקומות קדושים יותר אנשי האינתיפאדה כבר החביאו נשק והשתמשו בהם למטרותיהם.

במציאות הקיימת בירושלים חייבת המשטרה להתייחס כרצינות ראויה למידע שמגיע אליה בדבר הכוונות לפעילות חבלנית עוינת. עם זאת תפיק המשטרה, כפי שכבר ציינתי, את הלקחים הדרושים מן האירוע, ותשתדל לבצע את פעילותה החוקית והחשובה תוך צמצום הפגיעה ברגשותיהן של אוכלוסיות שונות בישראל, בין שזו אוכלוסייה ערבית ובין שאלו אוכלוסיות אחרות, שמטבע הדברים רגישות למקומות מסוג זה שצוין בהצעות האי-אמון.

אני מניח שכשם שלא הופתענו מהעובדה שלחברי הכנסת דראושה ומיעארי אין אמון בממשלה, כך, אדוני היושב-ראש, לא תופתע אם אני אציע שלא לקבל את הצעות האי-אמון שלהם ולדחות אותן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, חבר הכנסת העצני מבקש לשאול אותך שאלה. אם אינך מתנגד, אני מאפשר לו להציג את השאלה.

אליקים העצני (התחיה):

האם ניתן להבין מדברי כבוד השר שגם הוא, אם כבר נזקק לנושא, מבין צער שבאופן אובייקטיבי זה קרה?

שר המשטרה ר' מילוא:

חבר הכנסת העצני, אני בהחלט מצטרף לצער של מפקד המחוז והמפקד. ואני חוזר ואומר שלהבא, במקרים כאלה, יצטרכו לתעד גם את הגורמים האלה, כדי שהחלטות מסוג זה יתקבלו על-ידי דרג בכיר שיביא בחשבון את כל ההיבטים ואת כל הרגישויות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. בהתאם להחלטת ועדת הכנסת, הדיון יהיה במסגרת של הודעות סיעות. חמש דקות לסיעה. ראשון המשתתפים בדיון — חבר הכנסת שמעון שטרית.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הפרשה שאנחנו דנים בה היום היא מקרה חמור של כישלון המערכות, וגם מקרה חמור של כישלון בשיקול דעת של אלה שקיבלו את ההחלטה הספציפית.

אין ספק שאם היה מישור מתייחס לכית-הדין השרעי בירושלים כפי שמתחייב מעצם אופיו של המוסד, היו הדברים שונים. זה מוסד בעל אופי כפול: ראשית, מדובר במוסד שיפוטי, ואל מוסד שיפוטי יש יחס מיוחד. שנית, זה מוסד דתי, ואל כוהני דת יש יחס מיוחד. די אם אזכיר, שבמסגרת תקנות סדר הדין של מדינת ישראל, עדות של כוהן דת ניתנת

בפרוצדורה מיוחדת לעומת עדות של קצין משטרה או של עובד ציבור אחר. משום מעמדו. כאן לא מדובר על עדות, שלגביה כתוב בפירוש שצריך לתאם. כאן מדובר על פריצה ללא צו, מתוך טענה שיש כאן סיכון.

אני רוצה להזכיר, שבית-הדין השרעי במזרח-ירושלים נמצא בתוך שטח השיפוט של מדינת ישראל, וחלים עליו כל הדינים של מדינת ישראל. לא מדובר על שטח כבוש לפי המשפט הבין-לאומי, לא מדובר על שלטון צבאי. מדובר על מוסד שיפוטי תחת שלטון מדינת ישראל. האם זה המסר שאנחנו נותנים לעולם בתקופה שבה אנחנו בתהליך של קידום השלום, אחרי ועידת-מדריד, באמצע ויכוח עם ארצות-הברית על דעת הקהל הבין-לאומית, על מיקום השיחות הדר-צדדיות?

אני רוצה לשאול עוד שאלה. אילו כל אחד ואחד מאתנו, חברי הכנסת, היו צריכים לפתוח נגדו בחקירה, לא מעצר, לא פשיטה לביתו, אלא רק לפתוח נגדו בחקירה — היה צריך לעשות את כל הדרך ליועץ המשפטי לממשלה, שיאשר את זה. וכך הדין לגבי שופט, כך הדין לגבי ראש עיר, וכשביל לפרוץ לבית-הדין השרעי, לא כשביל לחקור — את זה אפשר לעשות לפי החלטה של סגן של סגן של סגן?

ראובן ריבלין (הליכוד):

פרצו לבית-הדין השרעי? פרצו לבניין שהיה חשש שיש בו מחבלים. זו האמת.

שמעון שטרית (העבודה):

שמעתי היטב את הדברים של שר המשטרה. חבר הכנסת ריבלין, אילו היה מדובר בשלושה חשודים שאחד מהם חבר הכנסת, האם היו עוצרים גם אותו, משום שיש עוד שניים? לא. ואם היה מדובר בבניין שיש בו מוסדות מספר, האם לא היה אפשר לשאול ולעשות בדיקה מוקדמת של מה שיש בתוך המשרדים האלה? אם המודיעין שלנו כל כך טוב כדי לתת לנו מידע שיש סיכון, הוא לא טוב דיו כדי להגיד לנו אילו מוסדות נמצאים שם? והאם אי-אפשר לעשות הפרדה בין מוסד למוסד, בין אגודת הבנאים שאיננה של כוהני דת, ולא מוסד שיפוטי, ובין בית-הדין השרעי? הרי חייבים להיות הבדלים בין סיטואציות שונות, בין נסיבות שונות.

לכן, אני חוזר על מה שאמרתי: היה כאן כישלון של המערכת, והיה כאן כישלון של מי שהיה צריך לקבל את ההחלטה. אומנם אני שמח שנקבעה פרוצדורה חדשה של אישור, ואני שמח שמהמפקד לשעבר יש לנו הסבר והנמקה, שניתן לקיים את הזכויות ואת הכבוד ואת שיקול הדעת וגם לא לפגוע ביעילות האופרטיבית של הפעולה, אבל אני רק שואל את עצמי: בזמן האחרון, אדוני שר המשטרה, יותר מדי פעמים, בדעבד, אתה אומר שאתה מצטער, בדעבד אתה אומר שאתה חושב שהיתה תקלה. בעניין עשראווי אמרת, אדוני השר, שהמשטרה איננה ממליצה המלצות, היא רק קובעת ממצאים. אני חושב שאתה יודע בעצמך שמה שאמרת איננו נכון. כי המשטרה גם ממליצה המלצות, ואחר כך מתנהל דיון בפרקליטות המדינה, והם מחליטים אם לקבל את ההמלצה או לא לקבל את ההמלצה. הם יכולים לטעות.

שר המשטרה ר' מילוא:

בעניין עשראווי לא היתה המלצה.

שמעון שטרית (העבודה):

אני לא ראיתי את המסמך, אבל אתה אמרת: המשטרה לא נותנת המלצות.

הוציא את הרוח מהמפרשים במידה רבה, מפני שהוא הודה בעצמו שהדבר יתוקן, ויצטרכו לקבוע נהלים חדשים, ולמעשה, בכך הוא הודה, שהנהלים הקיימים אינם מספיקים. מפכ"ל המשטרה, מר טנר, מסר היום בוועדת הפנים, ואני יכול לצטט, משום שזה נאמר בהודעה הרשמית, שפורסמה מטעם הוועדה: "בימים אלה פועלים להביא לידי תיאום מלא בין כל הגורמים, מהפיקוד ועד לשר, ויש צורך במעורבות מיניסטריאלית". כלומר, עד עכשיו הדברים האלה לא היו.

אני מוכרח לציין: גם אם אני מקבל את כל הגרסה, כפי שמסר אותה שר המשטרה כלשונה, ואומר שהיא אמת, הרי אני נחרד מדבר אחר, מהקלות הבלתי נסבלת של קבלת ההחלטות, כפי שהן נתקבלו. אדוני היושב-ראש, גם קצין לא בכיר ביותר היה צריך לדעת מראש מה פריצה כזאת לתוך בית-דין — ולא נתווכח על קדושתו, זה בית-דין, הוא בית-משפט, ובית-משפט הוא גוף מכובד במדינת ישראל, ואנחנו כולנו רוחשים לערכאות האלה כבוד — כשפורצים בלי צו של שופט, כלי כל היתר אחר, וזה קורה בירושלים בימים די רגישים ומתוחים, כשכל אחד צריך לתת לעצמו דין-וחשבון על התוצאות שיכולות לקרות. אני לא מאמין שהיה פה זדון או שהיתה פה כוונה לפגוע בבית-הדין השרעי, אבל מה שמטריד אותי הוא, שהיו פה קלות-דעת והתעלמות מכל הדברים שהיה צריך להביא אותם בחשבון מראש.

קל מאוד לבוא להתנצל, קל מאוד להגיד: נוציא הוראות משלימות, הדבר יתוקן וזה לא יקרה, אבל דברים כאלה אסור להם לקרות. יש דברים שהם מחוץ לשליטתנו כבני אדם — אסון, התמוטטות, התפוצצות, וכשהם קורים אפשר להגיד: טוב, זה קרה, זה הגורל, פה, אילו חשבו עוד חמש דקות, או אילו אמרו: רגע אחד, נרים את הטלפון למערכת הפיקוד — הדברים האלה היו נמנעים.

אני חושש שהקלות הבלתי נסבלת הזאת נובעת מאיזה מין גישה כללית: נו, טוב, זה לא כל כך נורא, קיבלנו איוז אינפורמציה, אנחנו נפרוץ, אנחנו נראה, ואחת מהשתיים — אם יש שם משהו, עשינו דבר גדול; ואם אין שם משהו, אז אמרנו שעשינו כמיטב יכולתנו כדי להגן על הציבור. בצורה כזאת, חברי הכנסת, לא שומרים על שלומה של ירושלים ולא על היציבות הרגילה ביותר של ההסדרים והחיים המשותפים בעיר.

עכשיו, אדוני שר המשטרה, אני רוצה לומר לך משהו: היתה ועדת בדיקה בעניין הזה, ואני חושב שאין בזה רבותא, כי בכל מקרה כזה ובהרבה מקרים פחותים ממנו צריכה להיות ועדת בדיקה משטרית. אבל אני הייתי מציע לך: אם לא ועדת חקירה על-פי חוק ועדות חקירה בראשותו של שופט, הרי כדי לנקות כל חשש, כל תחושה לא-טובה, ולהחזיר את הביטחון שכל מה שיעשה מעתה ולעתיד יעשה בצורה נכונה ושקולה וללא פזיזות וקלות דעת, אני מציע לך שתמנה ועדה, או אפילו איש אחד, שופט, שיכול לחקור ולמסור דין-וחשבון ולהגיד שקרו כאן דברים אלה ואלה, נמנעים ובלתי נמנעים, וגם יצביע על הדרך לפתרון הבעיה בעתיד.

אם אנחנו נשאיר את העניין כמות שהוא ונאמר: היתה ועדת בדיקה שמנה שר המשטרה, וועדת הבדיקה אמרה, שמכחינה מבצעית הכול היה בסדר, אבל צריך לדאוג יותר לתיאום וכל השאר — לא נוכל להיות בטוחים שכל הפרצות נסתמו, שכל החוטאים נקשרו, מפני שזאת בכל זאת פעולה פנימית.

עם כל האמון שלי במשטרה, הרי בנושא כזה עין מבחון, עין של שופט מקצועי חייבת להבטיח לנו שאכן כל מה שנפגם

שר המשטרה ר' מילוא:
אמרת שהמשטרה, בעניין עשראווי, לא נתנה המלצה, והיא לא נתנה. תבדוק את המסמך.

שמעון שטרית (העבודה):
בהודמנות אשמך לקראו, אני רק שמעתי שכאילו קבעת שהפרוצדורה היא שהמשטרה איננה נוהגת כך. אני מניח שאתה מסכים אתי, שהמשטרה כן נוהגת כך.

בזמן האחרון, בסוגיית עשראווי, גם אנשים מהשמאל תקפו את מי שהחליטו שלא להעמיד לדין, ורצו להציב את המקרה הזה מול אייבי נתן. אני לא הכנתי את זה. היא איננה אזרחית מדינת ישראל, לא חל עליה חוק מדינת ישראל, ואיני יודע מדוע צריך לבוא ולתקוף דווקא במקרה הספציפי הזה על כך שהחליטו שלא להעמיד לדין, צריך לברר על כך שלא העמידו לדין.

לכן, אדוני היושב-ראש, נדמה לי שכדוגמה שלפנינו נכנסו בלי מי מתוך מחשבה שאין צורך בצו, כיוון שחשבו שיש סיכון, וזאת עם מודיעין שהיה צריך לתת לנו אינפורמציה על כך שמדובר בגוף רגיש, בגוף שהדינים של מדינת ישראל מחייבים התייחסות כלפיו, גם הדינים וגם נורמות של התנהגות ציבורית. לכן אני חושב, שהממשלה, שבאחריותה גם המשטרה, ראויה לביקורת, לביקורת קשה וחמורה, ואני מקווה שדברים כאלה לא יישנו. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. חבר הכנסת רובי ריבלין, אני מצטער, אבל חבר הכנסת וירשובסקי צריך להחליף אותי. לו היה פה סגן אחר, הייתי מסתדר בחמש הדקות האלה, אבל מאחר שאין, אני צריך להקדים את חבר הכנסת וירשובסקי, גם למען הקולגיאיות, כדי שיוכל לנהל פה את הממלכה.

ראובן ריבלין (הליכוד):
מצוות היושב-ראש חזקה עלי, אבל פה עניין של כבוד הסיעה, כשבהצעת אי-אמון צריך לבוא גם הנציג שלה.

היו"ר ד' שילנסקי:
הכבוד של הסיעה לא ייפגע אם הדבר כא כרי שחבר הכנסת וירשובסקי, כסגן היושב-ראש, יוכל לנהל את הדיון כשהוא כבר לא בהדיון עם הנאום שלו.

ראובן ריבלין (הליכוד):
בסדר גמור, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:
בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי, אתה רואה איך כולם מקבלים אותך בכבוד ובהערכה ומסכימים?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, קודם כול אני לא יכול להחליף אותך. אני יכול למלא את מקומך בשלב מסוים, אבל בוודאי לא להחליף אותך.

היו"ר ד' שילנסקי:
זה בשבילי כבוד.

שמעון שטרית (העבודה):
כיושב-ראש הישיבה אתה יכול.

היו"ר ד' שילנסקי:
או ככה או ככה, שיהיה לברכה ולטובה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מוכרח לציין, שהשר

אבל לבוא ולשקול כאן, בוועדת הכנסת או במליאה, לבוא ולומר: לא היה דבר, ולכן פטורים או מכל חובה להיזהר בביקורת שאנחנו מבקרים את אנשי הביטחון הישראלים, יש בכך חומרה רבה. כי, חלילה, מה היה קורה לו אכן אותה חוליה הייתה נמצאת באמת באותו מקום, איזו ועדת חקירה, חבר הכנסת שטרית, היית מבקש להקים לו לא היתה המשטרה פועלת במהירות המתאימה?

נכון, קורה, ולא צריך שיקרה, כשפועלים או נכנסים לכל מקום שבו יש רשות אחרת ונפרדת מהרשות המבצעת. בהחלט, בית-הדין הוא אחד מאותן רשויות שופטות, בית-הדין הוא בהחלט אותו מקום מקודש לאנשים שהם חלק מהאוכלוסייה הזאת, וצריך להקפיד על קלה כבחמורה בכל אותם רגשות של אנשים החיים בארץ אחת תחת משטר אחד.

מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית. מדינת ישראל היא הדמוקרטיה היחידה באזור, ומדינת ישראל היא זו שתפעל על-מנת להקפיד על קלה כבחמורה לגבי המסירות הדמוקרטית של השלטון. כפי שחובתו של השלטון להגן על הדמוקרטיה ועל אזרחי מדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת ריבלין. אני קורא לחבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד נפאע.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשטרה, ראשית אני רוצה לשבח אותך על המידה שיש בכך — להודות בטעות. לא אצל כולם היא קיימת. שמענו את דברך, שמענו שהודית בנהלים הלא-נכונים, אולי בפזיונות שהיתה בהחלטה הזאת. טוב הרב שאתה מודה בכך. ההודאה שלך גם תעמוד במבחן ציבורי: כלומר, צריך להביא לידי כך שיהיו נהלים אולי יותר מדויקים, יותר מדוקדקים וכו' בעניין הזה. לכן יישר-כוחך על מה שאמרת כאן.

אני רוצה להעיר הערה למציעים ולומר, יש לשמור על שלומה של ירושלים, על כל תושביה. יש לשמור על כבוד כל תושבי ירושלים ועל כבוד כל דתות בירושלים, ללא ספק, אין ויכוח על כך. יש לשמור גם על שלמותה של ירושלים, ושלמותה של ירושלים תלויה בביטחונה של ירושלים.

תאמרו לי אתם, כמה ניסיונות פגעו נעשים בירושלים — הרי הדבר הוא ללא סוף; כמה התארגנויות אלימות יש בתחומי ירושלים וכמה המשטרה צריכה לעמוד כדי לנסות לחשוף את הדברים עוד לפני שקורה משהו? האם כאן המצב הוא שהמשטרה נמצאת במצב רגיל והגיעה איזו ידיעה מודיעינית לגבי מקום אחד? האם המצב הוא שקט ומכיוון שכך היה זמן ללכת ולהתייעץ עם פלוני ועם אלמוני ועם שופט, כפי שהציע היושב-ראש הנכבד קודם לכן?

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא. סליחה. אני הצעתי ועדת חקירה בראשותו של שופט.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

לא. נדמה שאתה אמרת, או אולי חבר הכנסת שטרית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא. את זה אמר חבר הכנסת שטרית.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת שטרית אמר — שופט, עם היועץ המשפטי.

יתוקן והטעות היתה באמת טעות שלא מצריכה הסקת מסקנות אישיות נגד אנשים מסוימים.

כל זמן שנשאיר את הדברים כך ונסתפק בהודעות שנמסרו, ירחף מעלינו דוק של חוסר ביטחון, של חוסר שכנוע שאכן הכול נעשה כדי למנוע דברים כאלה בעתיד. זה מסוכן לנו כחברה, וגם מבחינת יחסינו הבין-לאומיים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין — שקיבל כהבנה את החילופים בסדר הדברים; ואחריו — לחבר הכנסת יצחק לוי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, מרקם היחסים העדין בירושלים מביא לידי כך שאנחנו חיים על חבית של חומר-נפץ, ועל חבית זאת של חומר-נפץ חיים אנו ונחיה בארץ-ישראל כולה עוד זמן רב. היכולת שלנו לחיות יחד היא הנוחית לגבי יכולתנו לפתור את הבעיה כאן בארץ-ישראל כולה, שבה נלמד כולנו לחיות יחד בשלווה ובאמון הדדי.

אסור לנצל לרעה סמכויות המשטרה, לא בירושלים ולא בכל מקום אחר בארץ-ישראל. אסור להשיג הישגים על-ידי ניצול לרעה של סמכות. לא יופלה לרעה שום מוסד ושום איש רק משום שיש למשטרה יתרונות של שלטון.

עם זאת, חבר הכנסת מיעארי, אנחנו צריכים להבין בצורה ברורה, שאין שום אדם ושום מוסד שיהיו משוריינים בפני החובה לקיים את הדמוקרטיה כאן בישראל ללא כחל וסרק, ללא סייג ושיור. לא יוכל אדם אחד או מוסד אחד לנצל את הדמוקרטיה במדינת ישראל על-מנת להשיג הישגים שיכולים להביא, חלילה, לכדי פגיעה בדמוקרטיה הישראלית או באזרחי מדינת ישראל כולה.

אם חושב מישהו שדווקא בית-הדין השרעי הוא זה שנפגע כאן — לא. כי אם היתה פעולה לא-חוקית של המשטרה, או חלילה, חוסר שיקול דעת, הרי זה לגבי "אגודת הבנאים הפלשתינים" בדיוק כמו לגבי בית-הדין השרעי. לא שיש לי, חלילה, איזה דבר נגד בית-הדין השרעי, נהפוך הוא. אנחנו כאן במדינת ישראל נתנו את כל הכבוד הראוי לבית-הדין השרעי. אנחנו כאן במדינת ישראל הסכמנו, כאשר שוחררה ירושלים, שלווק המוסלמי יהיו זכויות מיוחדות בהר-הבית, למגינת לבם של יהודים רבים. אנחנו לא עשינו כך בחברון, כאשר חשבו שבמערות-המכפלה יכולים יהודים, ערבים ומוסלמים לחיות יחד ולהתפלל למען אותם דברים שהם מאמינים בהם, כאשר יש הסדר ויש סידור. כך נקבע, כך נחתך, וכך אנו חיים במשך 25 שנה. לעתים יכול לקרות מקרה.

אדוני השר, מה היה קורה, חלילה, לו היו אכן מתאמתות הידיעות שנתקבלו בתוס'לב אצל שלטונות הביטחון הישראליים כאן בירושלים, שהיא חלק ממדינת ישראל הריבונית? הרי בהחלט קורה שיש פעולות חבלה שעלולות לסכן את הציבור כולו, ואז אנחנו צריכים לפעול במהירות תוך הפעלת שיקול דעת, שכן "סוף מעשה במחשבה תחילה" טוב לכל עניין.

אני מבקש מהמציעים הצעת אי-אמון לבוא ולראות שבמשך 25 שנה לא קרה מקרה אחד שבו נפלה טעות. לשמחתנו, הטעות הזאת היא שמחה כפולה ומכופלת, גם בכך שלא היתה סכנה לשלום הציבור וגם בכך שנכנסו לבית-הדין כפי שנכנסו, שעה שניתן היה אולי לבדוק את העניינים בצורה תקיפה וחריפה יותר.

— הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

על זה אתה רוצה להביע אי-אמון לממשלה? בבקשה, תביע אי-אמון לממשלה. יש נושאים שהם באמת בנושמתה של המדינה, ובנושמתה של המדינה גם כבוד האנשים וגם שמירה על זכויותיהם כמאה אחוז. אבל על מקרה אחד שהיתה בו טעות, ולא משנה בדיוק מה הטעות, שר המשטרה כבר עמד על כך — על זה להביע אי-אמון לממשלה?

אני מציע, אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אתה לא חייב להציע דבר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אנחנו הגשנו הצעה דחופה לסדר-היום, ונשיאות הכנסת דחתה אותה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

לכן מגישים אי-אמון? אתה יודע כמה הצעות דחופות דוחה היושב-ראש כל שבוע?

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להציע למציעים להפעיל יותר שיקול דעת בשאלה מתי להטריח את הכנסת ועל מה להטריח אותה בנושא אי-אמון לממשלה. שנית, בעניין הזה, בוודאי נביע אמון לממשלה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד נפאע, ואחריו — לחבר הכנסת אליקים העזני.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המשטרה טוענת, שהיא קיבלה מידע שלפיו היא מצאה עצמה חייבת לפרוץ לבית הדין השרעי המוסלמי במזרח-ירושלים, ברחוב צלאת א-דין. ביקרתי שם וראיתי את תוצאות הפריצה: שכירת חלונות, ושמעתי גם על החרמת מסמכים.

היו תגובות ודברי ביקורת על צעד המשטרה גם בישראל, בשטחים, בארצות-הברית, במדינות האזור ובמקומות רבים בעולם. לכן זה באמת נושא רציני, שראוי לדיון מעל במת הכנסת.

פריצה זו הביאה נזק גדול. זו פגיעה במעמדו של בית-הדין, שהוא מקום ידוע, מקום מקודש, מקום חשוב, ולציבור יש רגש מיוחד אליו. והכול בגלל מידע — אינני יודע של מי, על מה ומה מידת הנכונות של המידע הזה. על בסיס סוג כזה של מידע לפעמים קורים דברים. לא רק פלישה לבית הדין השרעי, אלא בחיי היום-יום, בשטחים הכבושים, שמביאים לקורבנות, למעצרים ולכל מיני פעולות בלתי-אחריות של הכוחות הישראליים בשטחים.

לא מצאו בפנים רעול-פנים ולא חומר הסתה, לא חומר נפץ ולא בקבוקי תבערה. היו מסמכים והיו אנשים עובדים, והמסמכים עומדים לרשותם של כל מי שרוצים להיעזר בהם, לעיין בהם, כמו פרופסורים באוניברסיטאות ואחרים, והם בעלי ערך היסטוריו-אנושי גדול.

השאלה היא, למה היתה הפריצה הזאת, למה היא גרמה ומה היו תוצאותיה, ומה לעשות כדי שלא לחזור על שגיאות כאלה. אני שמח שכולם אומרים שצעד זה היה משגה. זו חוכת הדרג המדיני-הממשלתי. לכן, צדקו שני החברים בהגישם הצעת אי-אמון, כדי להסיק מסקנות ולהפסיק את המעשים האלה, הפוגעים ברגשות של ציבור רחב, לא רק של המוסלמים, לא רק של הערבים; זה עניינו של כל אדם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני הצעתי משהו אחר.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

הווי אומר, זה יכול להיות כימים כתיקונם, כאשר אנחנו יושבים לבטח ושקטים ויש רק איוז בעיה.

רבותי חברי הכנסת, ירושלים נמצאת כל הזמן תחת איום של התארגנות חבלנית בכל פינה בעיר, במזרח ובמערב. ארגוני המחבלים חושבים, שעל-ידי כך ישיגו הישג כלשהו. ארגוני המחבלים חושבים, ששפיכת דם של אנשים תקדם אותם באיזה דבר. הרי מעשיהם הם רצח שפל. הרי זו דרך נלוזה, זו דרך מטורפת. יש כל כך הרבה פעילויות כאלה, ואנחנו באים חשבוני עם המשטרה על כך שפעם אחת היא טעתה.

תגיד לי, חבר הכנסת מיעארי, כמה מקרים כאלה אתה יכול לציין עוד? יש לך רשימה? בבקשה, תביא. הייתי שואל פה את שר המשטרה — הוא לא יכול לחשוף את זה — מה מספר הפעילויות המודיעיניות והמעשיות שנעשות כדי למנוע פיגועים? שר המשטרה אינו יכול לומר זאת כאן, המספר ודאי מגיע למאות. חבר הכנסת מיעארי, יש עוד מקרה אחד כזה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני מתפלא עליך — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

על זה באים ומציעים אי-אמון לממשלה? על זה באים ומגישים אי-אמון לממשלה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

יש עשרות מקרים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אם כן, בבקשה, בבקשה, הבא אותם. בבקשה, הבא אותם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

נכנסים לבתים, פוגעים באנשים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מיעארי, השאלה של חבר הכנסת יצחק לוי היתה רטורית. הוא שאל אותה. יכולת לקרוא קריאת ביניים אחת. אבל דיאלוג בנושא הזה — אני לא אתן. חבר הכנסת לוי, בבקשה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, לא, לא. אני מבקש ממך.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני חושב שהבעת הצער של חברי הכנסת הערבים על מה שקרה היא מוצדקת, וזה נכון, מכיוון שלא היו תוצאות. לו היו התוצאות אחרות, אילו פרצו ומצאו שם כלי נשק, או דברים אחרים, איש מאתנו לא היה מדבר. אבל מכיוון שזה לא היה, ואולי היתה טעות בדבר מסוים, הבעת הצער היתה מוצדקת.

לכן אמרתי בתחילת דברי, שטוב עשה שר המשטרה שהביע גם הוא צער על מה שקרה. אבל בגלל המעשה הזה להביע אי-אמון לממשלה? איפה הפרופורציות?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אתה רוצה לשמוע?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אתה תגיד לי שמחר שמיר לא ייסע לארצות-הברית?

אחד מחברי הכנסת שאל: מה היתה עמדתכם כשחיללו בתי-קברות של יהודים בצרפת? נכון, הבענו מחאה וגינוי על חילול בתי-קברות של כל העדות. בראש ובראשונה אנחנו בני אדם.

אבל לא זאת הבעיה. רציתי לשמוע כאן, בכנסת הזאת, יותר קולות של דתיים ולא-דתיים המנגנים את הצעד הזה, ולא בגמגום.

אני רוצה להגיד מלה אחת. לא מפני שירושלים היא ירושלים מאוחדת, בשבילי ירושלים המזרחית היא ירושלים ערבית, בירתה של המדינה הפלשתינית שתקום. לכן, לדעתי לא צריך להסתפק בהתנצלות. צריך להסיק מסקנות ולא לחזור על מעשה כזה.

בשבועיים האחרונים המשטרה התנהגה פעמיים בצורה שהביאה עליה ביקורת מוצדקת — בנושא הזה וגם בקשר לחקירתה של ד"ר חנאן עשראוו. המשטרה יצאה מפסידה. כל הקולות הלוחצים ופונים למשטרה לחקור את זה ואת זה מביאים נזק לא רק למדינה אלא גם למשטרה ולתפקיד שהיא ממלאה. אני מתכוון לחבר הכנסת העצני, הימני-הקיצוני, שמנצל כל הזדמנות כדי להסית. היא לא חקרה את ד"ר עשראוו, אבל את הביקורת הצודקת מימין ומשמאל היא כבר קיבלה.

אדוני היושב-ראש, אני מפנה את האשמתני למדיניות הממשלה, ולא רק למי שמבצע מדיניות זו. אנחנו מצויים במצב פוליטי רגיש וחשוב, בלב-לבו של תהליך מדיני. בתקווה להגיע לשלום. על הממשלה לנקוט צעדים אחרים לגמרי. לא צעדי פרובוקציה, המביאים נזק, לא ירי והרג ולא פלישות.

אני חומך בהטלת נושא החקירה על ועדה או על שופט כדי לחקור את מה שהיה, מי אחראי, על מי מוטלת האחריות, ומה לעשות כדי שבעתיד לא יקרו דברים כאלה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליקים העצני, אחרי — לחבר הכנסת יואש צידון, ואם הוא לא יהיה באולם — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

אליקים העצני (התחיה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לשמחתנו, לא מצאה המשטרה מאומה בבית-הדין השרעי בירושלים. אני משוכנע, שזה גם לשמחתה של המשטרה.

כל העניין הוא סערה בכוס מים. היה מידע מודיעיני בדבר סיכון חמור ומיידי של הביטחון, והמשטרה עשתה את המוטל עליה. לו היה, חלילה, יוצא משם פיגוע רצחני, היינו מאשימים את המשטרה במחדל ומזכירים לה את הכלל העתיק: אין בורקים בשעת הסכנה.

אבל, כאשר מתברר שהחשד היה חשד שווא, שומה היה על המשטרה לעשות מיד דבר פשוט — להביע צער, ומיד להביע צער, שהרי מיד גילו שבמשרדים לא היה מאומה. הבעת הצער של השר היתה צריכה לבוא, וכפומבי, או לפחות מן המפכ"ל. כך היינו מונעים ניצול הפרשה לצרכים לאומניים עוינים, כפי שראינו אחר-כך בתהלוכות שנערכו בירושלים ובנאומים שנישאו כאן.

ומכאן אל המקטרגים, חברי הכנסת הערבים, שעשו עצמם פרקליטי השטן בבית הזה, פרקליטי ערפאת, פרקליטי רעולי הפנים.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): תפסיק עם השטריות שלך. חבל לשמוע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת נפאע, קראת את קריאת הביניים. חבר הכנסת העצני, תמשיך בבקשה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אבל אלה דברים בלתי-רציונליים, בלתי-שפויים כלל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת דראושה, אתה כבר קראת כל כך הרבה קריאות ביניים היום.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

זו הבמה שלו. הוא יכול להגיד מה שהוא רוצה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

בערבית, מי שאומר דברים כאלה אומרים לו "מגנון".

היו"ר מ' וירשובסקי:

אתה יודע את השפה. חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך, קראת את הקריאה שלך. קרא חבר הכנסת נפאע, עכשיו תאפשרו לחבר הכנסת העצני להמשיך.

אליקים העצני (התחיה):

אם פרקליטי השטן הם, כל יעמירו פני נעלבים כאשר נדבר אתם על השטן. מתי תמצא התקשורת שלנו את החירות הפנימית, מתי יגייסו המנהיגים שלנו את החירות האינטלקטואלית לשאול את הזאב: מי אתה שתטיף צמחונות לכבשים? מתי הקריקטוריסטים והסטיריקנים שלנו יהיה להם האיוון הפנימי לשים ללעג את הכבש האידיוט המרשה לזאב להטיף לו מוסר בענייני טריפה, שפיכות דמים ואכזריות?

ביום יושב לו מעדנות איש "מחנה השלום" הערבי בכנס ברמאללה עם בני האצולה היהודים מ"שלום עכשיו", ובלילה הוא מליט את פניו ורוצח בגרוזנים אם לחמישה לנגד עיני בעלה וילדיה. הגנטלמנים הדמוקרטים הערבים מטיפים לנו מוסר על חופש הבעת הדעה, והם עצמם חונקים בדם כל החולק על דעתם. הליירי עשראוו נפגש עם בנות האצולה היהודיות ומטיפה להן זכויות האשה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך.

אליקים העצני (התחיה):

אני מבקש רק שלא יחשב לי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני אוסיף לך דקה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת דראושה, אני רוצה שתדע: כל הפרעה שלך תגרום לכך שיהיה לו זמן רב יותר. אתה רוצה את זה — אני אעשה את זה.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

צריך להצטייד בסבלנות מוגברת כדי לשמוע אותו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו מצויים בסבלנות ככלל כאן: רצוי.

אליקים העצני (התחיה):

הלידי עשראוי נפגשת עם כנות האצולה היהודית ומטיפה להן על זכויות האשה. אותה שעה היא מקיימת חברה המרכאה את האשה, את האחות, את החלש. אך כנות האצולה שלנו שותקות. הן מקבלות את השקר של עשראוי ומרכינות ראש.

גלה כבוד מישראל. הגיע הזמן לומר לשכנינו הערבים, המפגרים אחרינו אלפי שנים בחירות ובדמוקרטיה — —

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זאת גזענות שאתה מדבר נגד עמים שלמים.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה מזהם את השפה העברית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת דראושה, הרי אתה לא רוצה שאקרא אותך לסדר. אני איאלץ לעשות זאת.

גדעון גדות (הליכוד):

אדוני היושב ראש, הוא מבקש שתוציא אותו כדי שיצלמו ויהיה רשע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני לא רוצה לנצל את האולם הזה, חבר הכנסת גדות, כדי לעשות פרסום. אנחנו צריכים לעבוד בשקט ולהגיד את דברנו.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני לא חפץ בזה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת העצני, אני מוסיף לך דקה.

אליקים העצני (התחיה):

כבר יותר מדקה. אני מצטער.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, זה דקה.

אליקים העצני (התחיה):

הגיע הזמן לומר לשכנינו הערבים, המפגרים אחרינו אלפי שנים בחירות ובדמוקרטיה, בכיבוד חיי אדם, בעזרה הדדית, במעמד האשה והילד, ביחס לבעלי-חיים ולסביבה: כאשר ירמיהו ויחזקאל הנביאים אמרו, איש בחטאו ימות, ולא יומתו אבות על בנים ובנים על אבותם — הם דיברו גם אליכם ממרחק של 3,000 שנה כמעט. אתם טרם הגעתם למדרגה הזאת. אתם רוצחים חפים מפשע רק בגלל היותם משתייכים למשפחה, לחמולה, לעם, שיש עמם חשבונות. רוסיה וכל מוצר אירופה כבר קנו את חירותם, ורק אצלכם, בכל המזרח התיכון, עדיין שולטת הרודנות וההשתקה האלימה של הזולת.

על כן, חברי כנסת נכבדים, פרקליטי השטן, אל תתיימרו לשבת עלינו לדין ואל תפסלו אותנו במומים שלכם, כי גם מן המומים האמיתיים שלנו אתם עוד נחותים וירודים במוסר שלכם — שנות אור, אלפי שנות אור.

ולבני עמנו ייאמר: כל ניתן שייתנו אותנו למשיסה. ארגון טרור הוא ארגון טרור. כל מימי כנסיות מדריד — —

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבקש ממך לסיים, חבר הכנסת העצני. תגמור את המשפט ותסיים.

אליקים העצני (התחיה):

כל מימי כנסיות מדריד לא ירחצוהו מרמי הנקיים.

ממשלת ישראל, אנוסת ספרד, הכירה במשלחת אש"ף. בכך היא הכירה גם ב"אני מאמין" שלהם, שאש"ף הוא הנציג הלגיטימי הבלעדי של העם הפלשתיני. עם מיוצג עליידי ארגון טרור. מעם כזה, שאלה מנהיגיו, לא נקבל הטפת מוסר. רחצו, היזכו, הסירו רוע מעלליכם, חדלו הרע, ידיכם דמים מלאו.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

ידיך דמים. אתה פושע. איך אתה מעז לדבר כסגנון כזה בתוך הכנסת? אתה לא מתבייש? איזה סגנון זה? זה סגנון של חבר כנסת? חברי כנסת מדברים בצורה כזאת? אני חושב שזה גם מנוגד לתקנון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת דראושה, נכדוק את התקנון אחר-כך. עכשיו אני רוצה לסיים את הדין. חבר הכנסת העצני כבר עומד כמעט זמן כפול ממה שהוקצה לו בגלל ההפרעות. אני מבקש ממך שתגמור.

אליקים העצני (התחיה):

שום זכות מוסרית אין לכם להביע אי-אמון לנו בנושא הזה. הביטוי "מגנזון" של חבר הכנסת דראושה מוכיח על התרבות הזאת, שעליה דיברתי עכשיו. הוא מייצג אותה.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. קראתי בשמו של חבר הכנסת יואש צידון, אך הוא לא היה. חבר הכנסת צידון, קראתי בשמך, לא היית, אבל אני אאפשר לך לדבר אחרי חבר הכנסת, ביטון.

אליקים העצני (התחיה):

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אפשר לבקש שקט? חבר הכנסת העצני, אם יש לך ויכוחים עם חבריך לספסל — או בחוץ או עלייך, אבל בוודאי לא במרחק של חמישה מושבים. בבקשה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, הפריצה לבית-הדין המוסלמי, כמו האיום לעצור את הד"ר חנאן עשראוי, מוכיחים כי משהו משוכשך לגמרי במערכות השלטון. במקרה הטוב אפשר לומר, כי משהו במשטרה פעל בלי שכל, בלי לחשוב על התוצאות. במקרה הרע אפשר להניח, כי משהו במשטרה פעל מתוך מחשבה תחילה, ככוונה להרעיל את האווירה הציבורית, להגביר את המתוחות, ללכות שנאה ולגרות את הציבור הפלשתיני להתפרצות אלימה ולחבלה בתהליך השלום.

הודעת המשטרה, חבר הכנסת, כרגיל במקרים של "פאשלות", ממעיטה מחומרת המעשה, מחפה על האחראים ועוברת לסדר-היום. זו לא חקירה אלא "מריחה". בלשון "הגשש החיזור" אפשר לומר, שזו לא חקירה אלא כאילו-חקירה.

אדוני היושב ראש, סיפור רודף סיפור, אבל אין דין ואין דיין. למשטרה ולממשלה קל מאוד לסגור כל "פאשלה" ולהצדיק כל מעשה עוול באווני דעת הקהל בכית. אבל בחוץ-לארץ, חברי הכנסת, בחוץ-לארץ איש כבר לא מאמין, לא למשטרת ישראל ואפילו לא לממשלת ישראל. אפילו

— הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה;
התופעה המחרפה של אלימות נגד נשים —

סמואל, אני זוכר שטיווחו ארטילריה על ירושלים מהמסגד של בית־ג'אלה וגם מ"מים קרי". אני זוכר את הצלפים ב"חסן־בק". אני זוכר שנמצא נשק בכל מיני מקומות. אינני טוען שזה מעשה של יום יום, אינני טוען שזה מעשה של כולם. כל מה שאני טוען הוא, שיתכן כי מדי פעם עולה חשד, על־פי מידע מודיעיני. מאחר שזהו המצב, הצד הישראלי יודע שבמסגרת הג'יהאד המתנהל נגדנו, גם מוסדות דת לא תמיד חפים מפשע.

לכן אני מסתפק בהודעתו של שר המשטרה. אני מודה על הקשב. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. חברי הכנסת, נא לשבת. מכיוון שההצבעה היא אלקטרונית, מי שלא ישב במקומו לא יוכל להצביע.

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים על הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה בשל הפריצה לבית־הדין השרעי במזרח־ירושלים. ההצבעה היא אלקטרונית. מי שתומך בהצעת האי־אמון יצביע בעד; מי שאינו תומך — יצביע נגד. זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע ה

לממשלה	— 10
נגד	— 31
נמנעים	— 2

ההצעה של סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שהצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה בשל הפריצה לבית־הדין השרעי במזרח־ירושלים נדחתה.

ד. התופעה המחרפה של אלימות נגד נשים

לחזור ולפנות אליכם, ואתם לא שומעים. אני לא רוצה להזכיר שמות במעמד זה. חבר כנסת מסוים, אני מבקש כל הזמן לא לפגוע במעמד.

היום מציינים ברחבי העולם את המאבק כאלומות נגד נשים, וגם בכנסת תועלינה היום כמה הצעות בעניין התופעה המחרפה של אלימות מסוג זה. אין זו הפעם הראשונה שהנושא עולה על סדר־יומה של הכנסת. בעקבות דיונים שהתקיימו בעבר, חוקקו חוקים נגד אלימות במשפחה, ואף חוקק חוק הנותן אפשרות להרחיק בעל אלים מביתו לתקופה מסוימת. למרבה הצער, התופעה לא הולכת ונעלמת, אלא להיפך: היא מחמירה מיום ליום. בשנה האחרונה שמענו על כ־30 מקרי רצח של נשים בידי בעליהן, ובמרבית המקרים זה היה לאחר שנשים אלה הוכו בידי בעליהן במשך חודשים ארוכים ואף שנים.

ביקרתי אתמול במרכז סיוע לנשים בהרצליה, מה שנקרא בלשון כלתי פורמלית: "מעון לנשים מוכות". כולנו שומעים

תרגילי ההסברה שמנסה לעשות סגן השר בנימין נתניהו כבר לא עוזרים. הממשלה הזאת היא זו שמוציאה שם רע לישראל, והיא שמצליחה בכך אולי יותר מכל אויבה של מדינת ישראל. אפילו המנהיגים היהודים בארצות־הברית כבר מתקשים לבלוע ולעכל את המדיניות של הממשלה. אז מה הטעם, חברי הכנסת, להתלונן על נשיא ארצות־הברית או על שר החוץ שלו?

אפשר להתלונן, להשמיץ, לאיים, להטיף מוסר, לעשות "פזוות", לנפח שרירים, להרגיע את הבית ולהתחנף לחברי המרכז. אפשר להבטיח ארץ גדולה לעם גדול, והתנחלות עד לאופק, וארץ־ישראל שלמה. אבל שום דבר, חברי הכנסת, מכל הפנטזים האלה לא יעזור לממשלה לצאת מן המלכוד שבו היא נמצאת. הממשלה מדברת שלום ועושה הכול, חברי הכנסת, כדי לחבל בו.

כל זמן שהממשלה הזאת לא תוכיח שהיא מוכנה להקריב משהו, ולו הקטן ביותר, למען השלום, נרדם נגדה ונביע־לה ככל דיון אי־אמון. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת ביטון. אני קורא לחבר הכנסת יואש צידון, אחרון המשתתפים בדיון. בבקשה.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב־ראש, אני מודה לך על ההתחשבות, ואקצר מאוד בדברי.

אדוני היושב־ראש, עמיתי חברי הכנסת, לצערי הרב קיים מנהג במדינה הזאת, שיהודים חייבים להתנצל על כל דבר, והצד השני לא חייב להתנצל על שום דבר. אני זוכר יפה מאוד, ואני חושב שגם רפול, שנמצא פה באולם, זוכר — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אתה מתכוון לחבר הכנסת רפאל איתן?

יואש צידון (צומת):

צדקת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו נוהגים במליאה לא להיות פמיליאריים עד כדי כך.

יואש צידון (צומת):

אני זוכר יפה, שטיווחו ארטילריה מהמסגד של נבי־

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: התופעה המחרפה של אלימות נגד נשים, ביוזמת שש סיעות בכנסת.

רבתי, מי שרוצה לצאת יכול לצאת, מי שרוצה להשתתף בדיון ישב במקומו.

חברי הכנסת, היום מציינים ברחבי העולם את המאבק כאלומות נגד נשים, וגם בכנסת תועלינה היום כמה הצעות בעניין התופעה המחרפה של אלימות מסוג זה.

חברי הכנסת, כדי שלא יתקבל רושם מוטעה, שאין עירנות בכנסת לנושא זה, אני מבקש מכולם או לשבת במקומות או לצאת מהאולם. חברי הכנסת, אתם אפילו לא שומעים שאני פונה אליכם? אינני רוצה לקרוא בשמות. אני מבקש מכל מי שרוצים להחליף דברים — לעשות זאת מחוץ לאולם. חברי הכנסת, אני חוזר ומבקש. חברי הכנסת, כמה פעמים אני צריך

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שר העבודה והרווחה לא בא לדיון — סגן שר העבודה והרווחה.

היו"ר ד' שילנסקי:

סגן שר העבודה והרווחה, ובכורות השם, היושב במרומים גדול, פליטת הפה אולי תגיע לאוזנו של ריכונו של עולם. מי יודע.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרש:

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אילו זכינו, יכולנו להסתפק בעידוד אומות העולם, אשר מקדישות יום לנושא זה של אלימות נגד האשה. עכשיו, שלא זכינו, ויש להצטער על כך שלא זכינו, עלינו להקדיש את הדיון הזה לנעשה אצלנו, במדינת ישראל.

מדברים על אלימות נגד האשה. כשמדברים באלימות באופן כללי, אנחנו מוצאים את ההגדרה הכוונה והחריפה "רשע, למה תכה רען?". על אחת כמה וכמה — כאשר מדברים אשה, אנחנו יודעים עד כמה ערכינו הרוחניים מעריכים ומכבדים את האשה.

נושא זה הועלה כבר כמה פעמים בשנה האחרונה. בכל פעם שהנושא מועלה, אני בעד קיום דיון במליאת הכנסת. אנחנו צריכים לדבר על כך ולהגיד דברים כדי להחזיר לתודעת הציבור, לתודעת אותם חלשים, אשר הם חלשים באופיים ועושים מעשי אלימות, עד כמה החברה מוקיעה אותם.

לפני שאומר את דברי, אני מצטער לומר ולקבוע — והלוואי שלפני הדיון על התקציב נצליח לשנות זאת — שאיננו מקיימים את החוק נגד אלימות. חזרתי ואמרתי כבר לפני זמן מעל כחמשת השנים, ששרד העבודה והרווחה, עבריינים בנושא זה, כי לא ניתנים לנו הכלים כדי לבצע את החוק הזה.

כפי שהצבעתי בפירוט בפני כל אלה שהייתי צריך להגיש להם את הדברים, אנחנו זקוקים ללא יותר מ-3.5 מיליון שקל בשנה. לצערי הגדול, לא קיבלנו את הסכום הזה ואיננו ממלאים את התפקיד שעלינו למלא.

הטיפול של שלמות המשפחה, חינוך ורווחתה הם, ללא כל ספק, בין הנושאים המרכזיים בחינוך. מדיניות משרד העבודה והרווחה היא בתחום הטיפול באשה המוכה, על-ידי מתן מקלט לנשים כאלה ואיתור מוקדם של מקרי האלימות. אנחנו עושים זאת במיטב האפשרויות והמשאבים אשר עומדים לרשותנו.

לצערו הרב, בעשור האחרון החלה תופעת האלימות במשפחה בין בני זוג, בין הורים לילדיהם, לתפוס יותר ויותר מקום במודעות הציבור בישראל. ככל שאנחנו זועקים וצועקים ומגנים, לצערנו המקרים מתרבים.

כבוד היושב ראש הזכיר קודם את העובדה, שכ-30 נשים נרצחו בשנה האחרונה, מאז מלחמת המפרץ למעשה. לו ראינו את צורת ההכאות שהנשים הללו סבלו מהן, בעל סטר לאשאו בלסת וכל הלסת נכנסה לגוף; מכות אכזריות.

אם מדברים על הגורמים, הגורמים רבים. גורמים רבים מביאים לתופעת האלימות, וזו מתגבשת במיוחד בזמן מצוקת אבטלה קשה וקשיי קליטה, שלהם ניידת את הדיבור מחר. ללא כל ספק, תופעה זו של האבטלה היא אחד הגורמים הרציניים ביותר לתופעות של אלימות במשפחה. לרוב הגורמים המקצועיים אין ספק בדבר הצורך בקיום סדנאות לשינוי עמדות בסיסיות של בני זוג ביחס למעמד הגבר והאשה

על התופעה המבישה של נשים מוכות, אך אין דמיון בין הידע מקריאה ומשמיעה באמצעי התקשורת לבין המפגש הישיר עם הנפגעות. פגשתי, ראיתי בכאן הנורא, במסכנותן, שזחחתי עם אחדות מהן, וסיפוריהן מזועזעים.

פגשתי אשה צעירה, שכאשר התחנתה לא היתה מודעת לכך שבעלה שוחרר מהצבא לפי הסעיף: "בלתי יציב נפשית"; כפי העם: סעיף עצבים. הזוג הצעיר מחוסר-אמצעים וגר עם משפחת הבעל. הבחור מפליא את מכותיו באשה, וכבר גרם לה לארבע הפלות. משפחתו מעלימה עין, ואמא שלה אף הפצירה בה להישאר עם בעלה האלים, כיוון שנישואיה השניים של האם גם הם היו כושלים.

אשה אחרת, עולה חדשה מברית-המועצות, אם לשני ילדים. היא ברחה מבעל שחייץ ואלים. גם בברית-המועצות לא נהג הבעל לעבור. בכסף שהיא הרוויחה הוא היה שותף. תמיד היתה שק אגרוף. כשלא נתנה לו כסף לסיפוק מלוא תשוקתו לשחייה, כי הכנסתה לא הספיקה לאוכל לילדים, היה מרביץ לה. היא היתה נכנעת לו ונותנת לו את כל הכסף. וכשהיה חוזר הביתה, להשלמת החגיגה, היה מרביץ שוב. נוהג זה הוא הביא אותו גם לארץ.

חברי הכנסת, היכן ומתי שמענו בעבר על תופעה כזאת בעם היהודי? מה קרה לנו? בעבר היתה אמרה בין הגויים: בעל יהודי לא שותה ולא מכה. עד היכן התדרדרנו?

פגשתי במעון נשים מכל השכבות ומכל הדתות, בנות מיעוטים ויהודיות, צעירות ומבוגרות. אין אפשרות לדעת במדויק את מספר הנשים המוכות. יש קשרי-שתיקה לגבי רבים מן המקרים. רבות מהנשים המוכות מתביישות, לא מספרות ולא מדווחות. אחרות חוששות מאלימות מוגברת, ואף חוששות לחייהן, ולכן לא מתלוננות.

המעון שביקרתי בו מנוהל ברובו על-ידי מתנדבים. מתנדבים מאיישים גם קו פתוח לנשים במצוקה. מתנדבים אלה מקבלים הדרכה והכשרה מיוחדת ועושים עבודה חשובה. מבמה זו אני שולח לכל המתנדבים ברכת "ישר כוח".

המעון נראה נקי ומסודר. הנשים עצמן דואגות לניקיון ולבישול, אך תנאי המחיה קשים ביותר. בחדר אחד בגודל כינוני ישנם חמש נשים ושבעה ילדים. קיבולת המעון הזה היא 15 נשים ו-20 ילדים. בכל הארץ קיימים רק ארבעה מעונות. והקיבולת שלהם היא לכ-130 נשים וילדים. טיפה בים, טיפה בים האכזר.

חברי הכנסת, לדאבון לב כולנו, גברים רבים בארצנו מתעלמים מצו חכמינו: "היה האדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו".

יש לחנך את הילדים מגיל הגן, שלכל אחד, גברים ונשים כאחד, הזכות לחיים, לחירות ולביטחון אישי, ואין להפעיל עינויים או התנהגות אכזרית ואל-אנושית או השפלה על שום אדם. עם זאת, יש להביא לידיעת הציבור את חומרת הבעיה, כדי שהרופאים, המשטרה, בתי-המשפט וכל מי שעוסקים בנושאים אלה יתייחסו בשימת-לב מרבית ובחומרה לכל תופעה של אלימות נגד נשים.

התופעה קיימת, ואוי לחרפה. אל נתעלם ממנה.

יפתח את הדיון כבוד שר העבודה והרווחה. הוקצתה שעה אחת לדיון. ראשונה למשתתפים בדיון — חברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — חבר הכנסת שאול עמור. כבוד השר, בבקשה.

קיבלתי מכתב מקו חירום לנפגעות אלימות. אני מזכיר זאת מעל במת הכנסת, כי אני מעריך מאוד את הפעולות הנעשות בתחום זה. במכתב זה מעמידים אותנו על חומרת הבעיה של חוסר טיפול בנשים ערביות ויהודיות הסובלות מאלימות. קיבלתי גם פנייה ממרכז סיוע לנפגעות אונס ותקיפה מינית בחיפה. יש תלונה בקשר לעובדות סוציאליות במגזר הערבי. שם סובלים מאוד מאלימות נגד נשים. קיבלתי אותה פנייה גם מן העמותה "אשה לאשה".

אני רוצה להגיד לחברי הכנסת: אנחנו מעריכים מאוד את הפעולות והולונטריות הנעשות עלי ידי הארגונים השונים. ללא ההתנדבות של הארגונים האלה, גם לו היו לנו התקציבים, לא היינו יכולים לפעול כפי שפועלים. אני מעריך מאוד את הרוח ההתנדבותית שקיימת כעת במדינה. ברוך השם, אנחנו מעודדים אותם, אנחנו מעוניינים לעודד אותם. נקרא לכולם ונגיד להם שאנחנו מוכנים לבדוק אפשרויות כיצד יוכלו להמשיך בעבודתם.

כיוון שכל שלושת המכתבים שצינתי קשורים גם לנשים ערביות, קיימתי היום פגישה עם ועדת המעקב בסקטור הערבי. ביחד עם חבר הכנסת האשם מחאמיד. עברנו על הנושאים השונים וסיכמנו כיצד נדון בדברים על-מנת שנוכל למצוא דרכים לחקן את אשר ניתן לחיקון.

רבותי, ללא כל ספק, טוב עשה נשיאות הכנסת — היושב-ראש והסגנים — שקבעו דיון בנושא זה. זה דיון חשוב בכל העולם. לצערנו, גם במדינת ישראל יש ערך רב להתרכזות בנושא זה ולדיון בו.

אין ספק שעלינו להשמיע מכאן גם גינתי למשתמשים באלימות. מוטלת עלינו חובה גדולה מאוד לחקן את אשר ניתן לחיקון ולהקצות את המשאבים הדרושים, אבל צריך לבוא לידי ביטוי כאן גם גינתי נגד אלה המשתמשים באלימות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לסגן השר. חברי הכנסת אנחנו מתחילים בדיון. ראשונה בדיון — חברת הכנסת עדנה סולודר.

היושב-ראש ביקשני להודיע את ההודעה הבאה: היושב-ראש מבקש לציין, למען ההגינות, שההודעה הראשונה לדיון זה הייתה מטעם חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. כך עשינו צדק להיסטוריה ולדברי ימי הכנסת, ואנחנו נישגשים לדיון. בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, זה כבר השבוע השלישי שאנחנו מעלים את הנושאים האלה מעל במת הכנסת. לפני שבועיים העליתי כאן את הנושא של רצח נשים. זאת אולי התחנה האחרונה בסרגיה הזאת של האלימות. לפני שבוע קיימנו כאן דיון על לידים המוכים במשפחה. והיום, כאשר בכל העולם וגם בארץ קוראות נשים וקוראים ארגונים למאבק באלימות נגד נשים, אנחנו מקיימים את הדיון בכנסת בנושא זה.

אנחנו עוסקים באלימות שהיא הפרה גסה של זכויות האדם. כל העצומות שנכתבות היום בעולם תגענה ב־10 בדצמבר לאו"ם, יום זכויות האדם, שבו מדובר על הגנה על כל אדם מפגיעה, ללא אבחנה, לא של גזע, לא של מין, לא של שפה ולא של סטטוס אחר. מדובר על כך שלכל אחד יש הזכות לחיים, לחירות ולביטחון אישי; שאין להפעיל עינויים או התנהגות אכזרית ולא־אנושית, או השפלה או עונש על אדם.

במשפחה וביחס לצורכיהם הבסיסיים, באופן שיהיו מציאותיים ותואמים את הציפיות ההדדיות, וכי ללא התמודדות רצינית עם דפוסי הקלשאות הבין-אישיות לא יתולו שינויים מהותיים בתפקודה של האשה. קיום סדנאות כאלה מטעם המשרד כרוך בהקצאת משאבים. אני חוזר ומדגיש: יש לעמוד על כך שהנושא יתקצב, ובהקדם, ויפה שעה אחת קודם.

בארץ פועלים כיום ארבעה מקלטים לנשים מוכות: באשדוד, בהרצליה, בחיפה ובירושלים. בשנת 1990 שהו בכל המקלטים 735 נשים ו־1,125 ילדים. אנחנו מוגבלים בקליטת נשים וילדיהן בגלל חוסר מקום.

על-פי דיווח מהמקלטים מתברר, כי בשנת 1990 נדחו 1,446 פניות של נשים בגלל חסר במקלטים. חלק מהנשים הופנו למקלטים לא ענו ולא פתרו את בעיותיהן. יש צורך בבניית מקלט נוסף. תוכנן להקים בבאר-שבע, אך, לצערי הרב, לא מצאנו עד כה את הגוף אשר יממן את הקמתו. אולי אני זועק לעצמנו, אבל הזעקה נכונה, ואנחנו צריכים לדעת שעלינו לעשות ככל שניתן כדי להקים את המקלט הזה, כי לדאוננו, בבאר-שבע הצורך גדול מאוד.

לצורך היערכות לטיפול בנשים מוכות שהן עולות חדשות, בשלב ראשון הועבר לכל המקלטים לנשים מוכות ולקווי החירום לטיפול בנשים טופס המרכז נחונם על עולות חדשות שפנו לקווי הטלפון או הגיעו למקלטים כשהן סובלות מאלימות בני זוגן. אנחנו עושים זאת בכל הדרכים, והשגנו את אלה שיש צורך לטפל בהם.

קשיי ההתאמות בארץ חדשה גורמים להתפתחות, או להתגברות תופעת האלימות במשפחה. כבר היום מגיעות יותר ויותר נשים למקלטים. מספר זה, כפי שאנחנו רואים, יגדל וילך ויחייב תשובות הולמות בזמן הקרוב.

משרד העבודה והרווחה תורם את חלקו בהחזקת צוות מקצועי הפועל במקלט וכמיומן דמי קיום לנשים ולילדיהן על-פי תעריף שנקבע לפי גובה דמי הכנסת הכנסה של הביטוח הלאומי. המקלטים כולם הוקמו על-ידי ארגונים וולונטריים, הממנים חלק ניכר של עלות החזקתם.

לצערו הרב, ואני צריך לחזור ולקבוע זאת, בהעדר תקציב שיפונה ישירות להקמת מקלט ולמיומן החזקתו לא יוכל משרד העבודה והרווחה לתת מענה למספר ההולך וגדל של נשים מוכות הנזקקות למקלט. וגם לנשים מוכות עולות חדשות.

אני רוצה לציין, שלפני שבאתי אל הכנסת, במקרה — אצלנו אין מקריות. אנחנו מאמינים שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה — קיבלתי מכתב מאדם שביקש ממני ריאיון אישי. לא אוכיר את שמו מעל במת הכנסת, אבל זה מכתב מעניין מאוד. כותב שורות אלו, בחור כבן 34, סובל במשך 20 שנה מהתקפי אלימות. אקרא מה שהוא כותב במכתבו: "עקב השתתפותי בסדנת שליטה זה שנה יותר הוצע הצב שונה לחלוטין. היום אינני משתמש בדפוס זה. הסדנה ציידה אותי בכלים נכונים להשתלט במצב הגרוע שהיה. ברצוני להיפגש עם כבוד השר לריאיון" — חבר הכנסת רן כהן, אני אתקן אותו, אומר לו שמדובר בסגן השר: הוא כותב: ברצוני להיפגש עם כבוד השר לריאיון — "אשמח מאוד שישמע אותי, כי קשה לי מאוד להעלות את זה בכתב". הוא כותב את שמו ואת כתובתו. אני איננה לפנייתו. כל פנייה מגיעה אלי מקבלת את תשומת לבי המרבית. אני נפגש עם כל אלה המבקשים להיפגש אתי.

יש שאלה, איך מטפלים בבעיה, האם המשפחה מוכנה שיתערבו? האם המשטרה מצדה ששה להתערב, או לפעמים היא חוששת, שעליידי ההתערבות תגבר האלימות? הוויכוח הזה איננו ויכוח פשוט כל כך. יש שאלה, האם זו תופעה פרטית, שאין בה אשם אחד, או שזאת הופכת להיות תופעה ציבורית? האם הטיפול צריך להיות טיפול מפשר ומתפשר, או אולי דווקא טיפול בדרך של סנקציה ברורה, בלתי מתפשרת, הרואה בהתנהגות האלימה הזאת בתוך המשפחה מעשה פלילי ונוקטת אמצעים שיפסיקו את המעשה הזה, אמצעים של עונש ושל הרתעה? אבל ליד הסנקציה יש שאלה, איך אנחנו מטפלים גם במכה ולפעמים גם ברצח? העונש והמאסר עצמם אינם מספיקים, כי אנחנו צריכים בעניין הזה לעסוק גם בדרך השיקום של אותו מכה, או אותו רצח.

אני שומעת בשבועות האלה את סגן שר העבודה והרווחה עומד כאן — היום בפעם השלישית — ומכריז מעל הדוכן הזה, שהוא עברין, שאין לו כלים. הרי אנחנו מדברים על תופעה שמרבית הטיפול בה עד היום הוא טיפול וולונטרי, המקלטים לנשים מוכות — לשכות הייעוץ היום הן לשכות וולונטריות כמעט. ההשתתפות של הממשלה היא מזערית. והשאלה היא, כאשר הגיעה התופעה הזאת לממדים שהגיעה אליהם, האם אנחנו יכולים להסתפק בטיפול וולנטרי בלבד? האם הממשלה יכולה לסמוך רק על אותם ארגונים ועל הפעולה המבורכת שהם יעשו?

אנחנו מדברים על כך בתקופה שבה האבטלה והעלייה, הלחץ היומיומי, מוסיפים לחץ לתופעה הזאת, מוסיפים לחצים במשפחה, וחלק מהתופעה היום נגרם גם בשל הלחצים האלה. היכן הממשלה? מה הממשלה עושה? לא מספיק לעמוד כאן כל שבוע ולהגיד: אין לי תקציב. לדברים אחרים משיגים לפעמים תקציבים, ובקלות גדולה, ולנושא הזה, הנוגע בחיי אדם, אין אפשרות להשיג 3.5 מיליוני שקלים, שהם אולי הסכום הראשוני שנחנך?

אינני רוצה להאריך — וגם אין לי זמן — אבל אני רוצה לומר, שאי-אפשר להסתפק בזעקה שאנחנו זועקים פה. בעניין הזה מוכרחים לעשות מעשים. והיום אני פונה ותובעת את המעשים האלה מהממשלה, מפני שהציבור נחלץ למעשים, גם הציבור הקרוב, שהיום כבר איננו שותק. יש לנו היום, כפי שכבר הוזכר כאן, שני חוקים: אחד המסייע בקשר לרדיני הראיות לגבי הילדים המוכים, והחוק שחוקקנו לפני שנה, המדבר על הרחקת האלים מהמשפחה. אבל זה לא מספיק. גם לא יכולה להיות דרך שתמיד נוציא את האשה וילדיה מהמשפחה. עם זאת, אנו זקוקים לטיפול של עזרה ראשונה.

לכן נדמה לי, שטוב נעשה אם נצא מהדיון הזה גם עם החלטות הקוראות לממשלה: למערכת החינוכית, למערכת הרווחה — שתשיג לטיפול אמצעים, בעניין הזה מוכרחים שיהיו קווי טלפון לעזרה ראשונה, שיהיו מרכזים מידיים לעזרה ראשונה, לא רק ארבעה בכל הארץ, אלא בכל רשות ובכל מקום; ואולי עוד יותר — סדנאות שתטפלנה בזוגות הנישאים עוד בטרם מתרחשת האלימות בתוך המשפחה, ותמנענה אותה.

אני מקווה, שלא נסתפק בזעקה, ובדיון על התקציב נדע גם להרים את היד שלנו בעד הסעיף הנכון, שייתן את המשאבים למניעת התופעה הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת סולודר.

שמעתי את תיאורו של יושב-ראש הכנסת על ביקורו במעון לנשים מוכות בהרצלייה. הוא גילה — אני מניחה שהוא לא היה מופתע מהתגלית — שהבעל היהודי הוא גם שותה וגם מכה. לא כולם, כמובן. אני לא רוצה להכליל. אבל לפי המתפרסם בסטטיסטיקה, לדאבוננו מדינת ישראל אינה האחרונה בין הארצות בסטטיסטיקה הנוראה של נשים מוכות, ילדים מוכים ונשים נרצחות.

כאשר מדובר בארצות אחרות, אני יכולה להודעך ולכאוב את כאבן מרחוק. כאשר מדובר בארצי שלי, לא די להודעך ולא די בדיון בכנסת. השאלה היא, מה אנחנו עושים בנושא זה? זה נושא שרק לפני שנים מספר לא היתה מודעות אליו.

עינתי היום בחוברת שהוציאה יועצת ראש הממשלה למעמד האשה, הגברת אתיה שמחה, הנוכחת כאן, העוסקת בנשים מוכות בישראל. קראתי שם מאמר של הגברת יוספה שטיינר, שהיתה בשעתה חברה בוועדה למעמד האשה. היא היתה ראש הצוות שעסק בנושא נשים כמצבי מצוקה. בדיון, שהיה עוד בשנות ה-70 המאוחרות, עדיין לא היתה כלל מודעות בארץ לנושא הזה. אנחנו צריכים לזכור שהנושא הזה היה בבחינת טבו. כל מה שנעשה במשפחה היה בבחינת טבו. רק לאחרונה התחילה המודעות לנושא. השאלה היא, מה אנחנו עושים כיום, כאשר יש מודעות, כאשר כותרות וזעקות בעניין זה מעל דפי העיתונות בכל יום?

אנחנו עוסקים בנושא פרובלמטי, בתופעה במסגרת המשפחה. אפשר לומר, שמדובר בתופעה סמויה. המאבק בתופעה הזאת הוא, קודם כול, כפי שאמרת, עליידי המודעות לכך שהיא קיימת. קיימת אלימות בין בני זוג.

שבח וייס (העבודה):
התופעה לא סמויה.

עדנה סולודר (העבודה):
היום התופעה כבר לא סמויה, אבל מה שאנחנו יודעים עדיין הוא רק קצה קציה. עדיין יש בעיה כתחום זה.

שבח וייס (העבודה):
שכנים שומעים את הצעקות ושותקים.

עדנה סולודר (העבודה):
העניין לא כל כך פשוט. התופעה של אלימות בין בני הזוג, או בין הורים לבין ילדיהם, או בין בנים לבין הוריהם, התופעה של ניצול מיני בתוך המשפחה והתופעה של גילוי-עריות — אלה תופעות שאין אופייניות, לדאבוננו, לשכבה מסוימת. הן קיימות היום בכל שכבות האוכלוסייה. ביום שישי האחרון היה אפשר לראות בעיתון "ידיעות אחרונות" תמונות ולקרוא שמות של נשים שנרצחו — מכל שכבות החברה, הן אנאלפביתיות והן משכילות ביותר.

התופעה קיימת מקדמת דנא. השאלה היא, איך מטפלים בבעיה? השאלה היא, האם נותנים לבעיה לגיטימציה? האם רואים את הבעיה כבעיה, או משלימים עם התופעה הזאת? אחרי הכול, אי-אפשר להפריד בין תופעת הנשים המוכות לבין תופעות הילדים המוכים. המבוגר המכה בא ממשפחה שבה הכו. אשה מוכה גם כן באה לפעמים ממשפחה שבה הכו, או שהיתה מוכית, והיא נמצאת במשפחה שבה אין שותפות בין בני הזוג. לפעמים מדובר במעגל סגור, במצב של תלות מוחלטת בבעל השולט. וחברה שיש בה אחוז גבוה של משפחות מוכות היא חברה שהופכת להיות חברה אלימה.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לחברת הכנסת שרה דורון. עד שהיא תגיע אל הדוכן — הודעה לסגנית מזכיר הכנסת הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת —

לקריאה ראשונה, מטעם חבר הכנסת: הצעת חוק מס שבח מקרקעין (פטור במכירת דירה ליהודי), התשנ"ב — 1991, של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

ו. התופעה המחריפה של אלימות נגד נשים *

היו"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה, חברת הכנסת שרה דורון, ואחריה — חבר הכנסת רן כהן.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מסרבת להתייחס לתופעה כתופעה של נשים מוכות. אני מעדיפה לקרוא לתופעה בשמה הנכון: גברים מכים. מה זאת אומרת, נשים מוכות? זו תופעת טבע? זו אחת מעשר מכות מצרים? זה דבר טבעי שמתרחש בחברה הישראלית, או בכל חברה? הבעיה היא הנשים המוכות, או הבעיה היא הגברים המכים?

ואני רוצה לשאול כאן: מי מחברי הכנסת היושבים כאן — וכל הכבוד ליושב-ראש הכנסת — ביקר במקלט לנשים מוכות וראה את ההבעה בעיניהן של הנשים? וראה את העיניים הכבדות?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מכיר שניים לפחות.

שרה דורון (הליכוד):

אתה ביקרת?

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן, ואני רואה כאן עוד חבר הכנסת שביקר.

שרה דורון (הליכוד):

לא, נשים — זו לא חוכמה. נעשה הצבעה ניסיונית.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני ביקרתי בהרבה מקומות שאין שם מעון, וראיתי

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

התזה שלך אולי נכונה — — —

שרה דורון (הליכוד):

אדוני, יש שלושה צדיקים בסדום, השתכנעתי.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש 1,150 נשים — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

רציתי רק להזכיר שזה לא טוטלי, כפי שהצגת זאת. זה לא טוב, אבל זה לא טוטלי.

כמרכן הונחו החלטות ועדת הכספים המאשרות הוראות: בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 36), התשנ"א — 1991; בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 36) (תיקון), התשנ"ב — 1991; בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 41), התשנ"א — 1991; בצו היטלי סחר (היטל בטחה על יבוא טובין — הגנה על הייצור המקומי), התשנ"א — 1991; ובצו היטלי סחר (היטל בטחה על יבוא טובין — הסדרת ייצור, ביקוש וצריכה), התשנ"ב — 1991. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה.

שרה דורון (הליכוד):
זו לא רק ההבעה על פניהן של הנשים, לפעמים האדישות הניבטת מפניהן, ואלה גם הילדים, ילדים מכל הגילים, בצפיפות כלתי נסבלת, במחנק נפשי, ואין מי שמגן ומי שזועק ומי שאומר: עד כאן.

אלימות נגד נשים, אותם גברים מכים, זה סימפטום של אנשים שחושבים שבעיות ניתן לפתור על-ידי אלימות. ואלימות איננה תשובה על שום בעיה, על שום סכסוך ועל שום מהלך. לא זו הדרך. ואנחנו באיזה מקום טעינו, טעינו בחינוך, טעינו בהסברה, טעינו בתגובה, בתגובה מהירה.

ואני שואלת כאן: מי יגן על הזכות של הנשים להלך ולחיות בכתינה ללא פחד, ללא פחד של פגיעה בהן ופגיעה בילדים? וכאן הטענות לא רק למערכת החינוך, גם למשטרה.

לא אציין כאן את כל המקרים הרבים, אביא דוגמה אחת בלבד: ב-27 ביוני השנה, לפנות בוקר, נרצחה אסתר חנן, בת 40, אם לשישה. בעלה דקר אותה בסכין עשר פעמים בכל חלקי גופה. שלושת הילדים הקטנים שכבו בחדר קפואים. לאחד הרצח הוציא הבעל את הילדים ממטותיהם, ובמשך שעה צעד אתם ברחובות תל-אביב אל תחנת המשטרה. המגיע לרצח — סירובה להשתתף בקידוש שבת.

כליל שבת פנה הבעל לחוקרת משטרה, שנהגה לטפל בתלונות הדרדיות של בני הזוג. הוא סיפר לחוקרת, שהוא מתכוון להרוג את אשתו. הוא אמר זאת לשוטרת, והודיע מראש: "מכיוון שהיא" — ואני מצטטת — "עושה לו את המוות". החוקרת אמרה לו לעשות מקלחת קרה, או ללכת לים. והיא לא עשתה דבר ולא דיווחה למשטרה. ואם לשישה ילדים נרצחה ונשארו שישה יתומים.

זה מקרה של אלימות שנגמר במוות, שאולי ניתן היה למונעו אילו היתה עירנות, אילו היתה ההתייחסות של המשטרה לאיומים, למקרים של הכאה, למקרים של התאבדות לנשים רצינית יותר.

צר לי על שבנושא זה המשטרה איננה מתפקדת. המשטרה מתעלמת. היא קצת מזלזלת. היא קצת פוגעת. היא לא רואה בזה בעיה חשובה, וכך נרצחו 31 נשים השנה, וכמה פגועות נפש, וכמה פגועות שאינן מתפקדות, לא כאשה, לא כאם. גם עתיד הילדים נחרס, לא רק חייה של האשה. 31 נשים נרצחו השנה בידי בעליהן, והאחרונה שבהן היא אלס שטלצר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב־ראש, חברות וחברי הכנסת, אין שום שר, ואיני יכול להגיד "אדוני השר".

היו"ר מ' וירשובסקי:

סגן שר אתה יכול להגיד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סגן שר העבודה והרווחה. כחמתי לדבר בנושא הזה במכוון. אף שבסעיף יש מנהיגה, המובילה את התנועה שלי, משום שאני באמת חושב שהבעיה הזאת היא יותר מן הכול לא בעיית הנשים המוכות אלא בעיית הגברים המכים. אני מסכים עם חברת הכנסת דורון, אבל אני רוצה להוסיף על כך: יותר משזו הבעיה של הנשים המוכות, זו הבעיה של הגברים המכים וזו הבעיה של החברה המשלימה ושוקתה. זוהי הבעיה האמיתית שבעניין, בעצם, שתיקתה של החברה המשלימה עם העניין הזה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הסובלנות של בית־המשפט.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה בעניין הזה להיות מעט יותר בוטה, ואני כמעט בטוח שחברת הכנסת דורון מסכימה אתי, רק יותר נוח לי אולי לומר זאת. בעצם היה לנו מאבק ארוך ומייגע עם המשטרה, שתפסיק לעשות שלום־בית, כי שלום־בית משמעותו המשך הכאתו של הנשים, המשך הפגיעה בהן, המשך פריסת החסות על הבעל המכה או על השכן המכה או על הבן המכה.

למעשה, אנחנו צריכים היום להודות על כך שבשל הלחץ הציבורי, ששותפים לו רוב חלקי הבית הזה, הפסיקה המשטרה לשחק את משחק הגננת הטובה, או נכון יותר הגננת שהיא כביכול טובה אבל היא בעצם רעה מאוד, משום שהיא נחנה להשלים עם העניין.

רבותי, חברי הכנסת, אנחנו בעצם עומדים מול חברה שקיימת בה תופעה מן המחרידות, מן המתועבות ביותר שרק ניתן לתאר. הרי זה משפיל ממש לדעת שבחברה שלנו קיימת תופעה שהיקפה רחב כל כך, תופעה מסכית עד כדי כך, שנמצאת כמעט בכל שכונה, בכל רחוב ובכל חברה.

לדאבוני, אני מוכרח להוסיף. גם תופעות בחיינו החברתיים, הכלכליים והאחרים לא מוסיפות לעניין הזה. יש עדויות חותכות לכך, שגידול בהיקף האכטלה מבאי לגידול בהיקף תופעת האלימות במשפחה. כשיש יותר אלימות במשפחה יש יותר נשים מוכות. יש תופעות בחיינו שבהן מחריפים עוד יותר את העניין הזה. זה גם משום שבמקום שבו החברה מתרגלת לאלימות, האלימות חודרת אל תוך הבית פנימה, וכשהיא חודרת אל תוך הבית פנימה, החלש הוא הנפגע. לדאבוני הרב, אנחנו חברה שמתרגלת למערכות אלימות ולמערכות כפייה.

מה אנחנו מעמידים אל מול כל המצאי הנורא הזה? יש בכל הארץ ארבעה מעונות לנשים מוכות; רק ארבעה. בהם יש 45 מיטות לנשים, 60 מיטות לילדים. זה הכול. 105 מקומות שצריכים לתת מענה על תופעה שבה כל אשה שביעית, או כל אשה עשירית או כל אשה חמישית היא אשה מוכה. אנחנו בעצם עומדים עם ידיים רפויות, עם פנים מברישות, כי איננו נותנים תשובה על העניין.

יתר על כן, זו לא תשובה של החברה. זוהי התשובה של הרצון הטוב של חברות יקרות ונפלאות כמו במעון בהרצלייה.

זו אשה שהצליחה בעבודתה במזכירות האקדמית של אוניברסיטת תל־אביב, ודבר זה עורר כנראה את קנאת בעלה, שהיה מוכטל. המקרה הזה, שבו השכנים והמשפחה ידעו כנראה על אלימות, שתקו ולא מנעו, הוביל לרצח.

הנשים שנרצחו מראשית השנה על־ידי בעליהן נדקדקו, נחקרו, נורו והוכו עד מוות. בין הסיבות לרצח שמנו הבעלים: קנאה, בגידה, האבה נכזבת, והיתה אשה שסירבה להכין לבדלה כוס תה, ועל־כך נרצחה.

נושא האלימות נגד נשים הוא כמו כרפואה. אם אין רפואה מונעת, יש הרבה יותר מחלות, ואם אין טיפול מונע במקרים של גברים המכים את נשותיהם, לעתים מגיעים גם לרצח. אם אין טיפול מונע, אם אין אופן קשבת ואין מקלט, הרי כך לעתים קרובות התקיפות האלה נגמרות בטרגרדיה.

תופעת האלימות במשפחה קיימת בכל שכבות האוכלוסייה. האלימות בתוך המשפחה מתרחשת במרווח שבין אלימות פיסית לאלימות נפשית מילולית. בכלל זה באים דיכוי אישיותה של האשה, גימור יכולתה, לגלוג על צורתה החיצונית, איסור על מפגשים עם חברות ובני משפחה, מניעת יציאה לעבודה, איומים באמצעות קללות והשלטת טרור ופחד — אלה הופכים את האשה לפסיכית ולמדוכאת במסגרת ביתה. לנשים רבות הם גורמים לשיחוק, לא־תפקוד טוטלי ולחוסר אפשרות להגיב או לנוס על חייהן. דיכוי על־ידי שליטה כספית הוא אמצעי נפוץ לשליטה על נשים. אלימות גופנית כלפי נשים מתחילה בדרך־כלל בסטירה, והיא הולכת ומתעצמת ומגיעה לכדי מהלומות באגרופים.

בבית־המשפט העליון נאמר, ואני מצטט: "ערך מקודש בחברה הוא כבודו של האשה להלך ללא מורא וחובת החברה היא להגן על איכות חייה וחופש תנועתה — על־ידי הטלת עונשים מתריעים, אשר ישמשו ככלים לאדם שלא יבצע את זממו". על אף דברים אלה הענישה קלה יחסית, ומגיעים לעסקות טיעון. כך אפוא לכודות הנשים המוכות בישראל בסבך משפט קפקא. לכאורה הן רשאיות למנוע באמצעות בתי־משפט את כניסת הבעל המכה לביתן, לכאורה הן זכאיות למוזנות אף כשהן עוזבות את הבית עקב האלימות. תיאורטית מאוד הן יכולות לכפות גט על בעל אלים. בפועל הולכת המערכת כולה, האזרחית והדתית גם יחד, לקראת הבעל המכה.

אני רוצה לקרוא מעל כמה זו לאותם בעלים מכים, לאותם בעלים מתאכזרים. יש כאן שתי גישות, זו של החינוך, שיכולה למנוע, זו של הפישור באמצע, שיכולה למנוע את פירוק המשפחה ואת החזרת שלום הבית, והדרך, האחרונה היא בלתי־נמנעת והיא חשובה, הדרך של המשטרה, של אכיפת החוק, של שמירת התלונות, קבלת התלונות והתייחסות רצינית לתלונות.

בניגוד לחברתי, חברת הכנסת עדנה סולודר, אינני חושבת שכסף בלבד פותר את הבעיות. גם כסף חשוב. צריך יותר מקלטים. אנחנו מדינת מקלט, ובמדינה שהיא מקלט להרבה פליטים אין מקלטים לסוג אחד של אזרחים, והן הנשים המוכות על־ידי הבעלים המכים.

אדוני היושב־ראש, כמשפט אחרון, ברצוני להביע הערכה ותודה לכל ארגוני הנשים, שאילולא עזרתן, התייחסותן ומסירותן, היתה הטרגדיה גדולה הרבה יותר. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת שרה דורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת שאול עמור, שמתחלק בתור עם חבר הכנסת יצחק לוי.

שאשה תהיה מופקרת, לפעמים שעות על שעות, ימים על ימים, שבועות, להמשך האלימות מצד בעלה או מצד קרוב משפחה, רק משום שאין מי שיגיע במהירות הבזק כדי לסייע לה. אשה היא אדם, ובמקום שבו אשה מוכה — החברה לא יודעת להיות חברה בניאדם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת שאול עמור, בבקשה, ואחריו — חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

שאול עמור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפי הסטטיסטיקה, יותר מ-100,000 נשים הוכו השנה על-ידי גברים. אני משוכנע שנשים במספר דומה לא מצהירות ולא מתלוננות ולא מעזות להתלונן על הכאתן. מה שקורה בנושא של אלימות נגד נשים, כפי שאמרו קודמי, חבר הכנסת רן כהן ואחרים, הוא סימפטום של חברה חולה, או של חתך או מגזר חברתי חולה מאוד. זה לא מתבטא רק באלימות כלפי נשים, כרצח נשים. זה מתבטא גם באלימות כלפי ילדים, באונס קטינים, בהורים המכים את ילדיהם, ועוד כהנה וכהנה, וגם ההיפך מזה.

כיהדות, במקורות שלנו, אשה נחשבת לבת מלך. במקורות נאמר שבעל, גבר, צריך לנהוג כלפי אשתו בכבוד יותר מאשר כלפי גופו. המצב התדרדר עד כדי כך שהאשה, ממצב של בת מלך, מובלת עכשיו למולך. היא מוכה, היא נרצחת, ובאמת, כפי שאמר ידידי חבר הכנסת רן כהן, החברה מגלה אדישות מוחלטת כמעט למצב הנורא הזה.

כאשר גבר מכה גבר, מוגשת תלונה במשטרה ומייד נפתח תיק, העניין מטופל; המכה נעצר, ובכל זאת משתדלים להרתיע אותו. אבל כאשר בעל מכה את אשתו, יש מין סלחנות פושעת מצד החוק כלפיה, בטענה שאין להתערב בחיי המשפחה. פתאום השוטרים נהפכים לבעלי מקצוע כביכול, למשכני שלום. זו תופעה קשה מאוד. שוטר איננו יכול להשכיח שלום. זה עניין מקצועי. לצערי, גם בעירי התנסינו כרצח של עובדת סוציאלית ושל אשה. אני מאמין שעל-ידי מניעה מתאימה אפשר היה גם אז למנוע את האסון.

כדי לטפל במצוקות, בפסיכופתים, באנשים שיש אצלם תופעות של אלימות, שגולדו עם אלימות — יש צורך מצד אחד ביד מקצועית מכוונת, ומצד שני ביד קשה ומרתיעה. ויש לאפשר לאשה להתלונן גם לא על-ידי כך שהיא תבוא לתחנה, והיא לא צריכה להתלונן בכתב. די בכך שהיא תחקש למשטרה כדי שזו תיכנס בעובי הקורה.

אני מציע שבכל רשות מקומית יקום מוקד התרעה בשביל נשים מוכות, אולי גם בשביל מקרי אלימות אחרים. המוקד הזה צריך לכלול שוטרים, עובדים סוציאליים, פסיכולוג ואנשי חינוך. והוא יפעל מייד לאחר הקריאה הראשונה של אותה אשה מוכה. בתלונה הראשונה יש לבדוק אם אותו גבר מחזיק נשק, אם יש לו רשיון להחזקת נשק, ומייד להחרים את הנשק הזה. זאת הדרך שבה צריך לפעול.

כפי שאמרו כאן, יש להרחיב ולהגדיל את מספר המקלטים. אני הייתי שמח אילו במקום המקלטים האלה ייפתחו בת-ישראל לחינוך הורים, לחינוך המשפחה. אבל בינתיים צריך להתמודד עם התופעה הזאת, ולכן צריך להגדיל את המקלטים, ובנייתם לתת הגנה לנשים, עד שנוכל לטפל בזה.

אני קורא לחברי, גם מהקואליציה, שלקראת אישור החקיקה לשנה הבאה נעמוד כולנו לימין הנושא הזה, ולא

כירושלים, בבאר-שבע ובחיפה. הן הקימו זאת בעשר אצבעות ממש.

ראובן ריבלין (הליכוד):
על רקע התנדבותי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על רקע התנדבותי. הן כבר מיצו כמעט את כל מה שניתן. רק בין רבע לחמישית מן התקציב של המעונות הללו ניתן על-ידי המדינה, אפילו כאשר הן צריכות לרדב ממקורות ציבוריים, הן אלה ההולכות יחפות כדי לנסות לבקש ולהתחנן ולקבל את הכסף הזה, כדי לקיים את המצווה הזאת. ואנחנו עומדים אצלם ומבזיזים.

רבותי, חברי הכנסת, אנחנו צריכים לדעת גם מהי המציאות. עדיין רוב ענק של הנשים המוכות או המאוימות או הפגועות פיסית ומינית לא פונות כלל לאיש. עדיין לא מצאו את הנתיבים, את הטלפונים, את הנפשות כדי לדבר אתן. עדיין יש מסגרות בחיינו שבהן לא יפה להוציא את זה מן הקבוצה. אנחנו שומעים על התופעה הזאת בקרב עולות חדשות מברית-המועצות, מאתיופיה, בציבור הערבי, הדרוזי. אבל — זה קיים בכל הקבוצות.

ולגבי אלה שכבר פונות — רק למעון אחד מתוך הארבעה שישנם פנו במשך שנה 542 נשים שהיו זקוקות להיכנס למעון: 404 מהן נדחו, 404 מהן נשלחו חזרה, כמו קורבן, אל זירת הפשע, כדי שימשיכו להיות קורבן שם. איזו תשובה אנחנו נותנים? איזו תשובה זאת? כ-80% מהנשים שזקוקות למחסה הזה, אין להן מחסה ומחזירים אותן לזירת ההתעללות.

אדוני היושב-ראש, עלינו לדעת שאנחנו חייבים לתת מענה, ומהר ככל האפשר, והמענה שאני מבקש מתקיים בארבע רמות. הרמה הראשונה, צריך להיות מסר חד-משמעי, ציבורי, פוליטי, חינוכי, נורמטיבי, שיאמר: רק גבר עלוב מכה את אשתו; רק גבר נאלח מרים יד על אשתו; רק גבר חלש, רק גבר שאין בו כבוד עצמי אלמנטרי מרים יד על אשתו; רק גבר שאיננו מסוגל לכבוש את יצוריו הפראיים ביותר מרים יד על אשתו. ואילו גבר אמיתי, חזק, משענת, צריך לדעת לגנון, לעזור ולסייע, להיות שותף ובעל-בית. אבל המסר הזה לא נאמר, כי לא קמים לומר אותו בריש גלי ובעוצמה.

הדבר השני, צריכה להיות ענישה מרתיעה. אדוני היושב-ראש, אני קורא ושומע ועוקב אחר הענישה שיש היום בארץ. זו פשוט חרפה. זה כמעט כמו לקרוא למכה: המשך להכות. זה כמו לומר למי שכבר נתפס: חזור לאשתך והמשך להכות אותה. העונשים הם של קנסות כספיים, של התראות, של כמה חודשי מאסר על-תנאי. אילו עונשים אלה על התעללויות בלדות בנות 12, בנשים בבית, באמהות לעשרה, לשמונה, לשבעה ולשישה ילדים? אין ענישה שתרתיע.

הדבר השלישי, חייבים להרבות במקלטים. אין מקלטים. זה חלק מחיינו, ואי-אפשר לברוח מזה. בתוך שנתיים צריך להקים במדינת ישראל 12 מעונות ומקלטים לנשים מוכות, שבכל עיר יהיה מקום שאשה יכולה להגיע אליו ולחסות מפני בעל מכה. כל העלות, רבותי חברי הכנסת, היא חצי מיליון שקלים בשנה למעון כזה שאוסף אל תוכו מאות נשים, מאות ילדים בשנה. בסכום של 6 מיליונים אנחנו יכולים לסייע לאלפי נשים בשנה להיחלץ מן הגיהנום הזה, מהגורל הנורא והזוויתי הזה, ולמצוא מקום שבו יוכלו לחיות.

והדבר האחרון, אנחנו צריכים מערכת משטרתית, מערכת בטיחותית שיכולה לתת הגנה בזמן אמיתי. לא יכול להיות

הרעיון החינוכי הזה נקלע למצוקה משום שהמקורות הכספיים אינם עומדים לרשות היוזמים.

אלימות נגד נשים היא צורה רווחת ביותר של הפרת זכויות האדם. ולכן על חברי הכנסת לחמוך בדרישה להכליל את זכויות הנשים במסגרת זכויות האדם בכינוס שיעורן האו"ם בנושא הזה.

חברי הכנסת, אלימות נגד האשה היא ניסיון לשכור את האישיות של האשה, למנוע ממנה קבלת החלטות עצמאיות, לערער את מעמדה, להפוך את האשה למין חייבת מאולפת. וכאשר אלימות הופכת תפריט קבוע בחיי המשפחה ויוצרת אווירה שמרעילה את חיי הילדים, למעשה כל המשפחה נפגעת. לכן המאבק נגד אלימות כלפי נשים אינו מאבק רק להצלת הנשים, אלא הוא מאבק גם להצלת הילדים, להצלת המשפחות, להצלת החברה כולה.

מחקרים כבר הוכיחו, שאמהות שסבלו מאלימות, הן עצמן הופכות לא אחת לאמהות אלימות, במיוחד אם הן סבלו מאלימות מינית. אם אמהות אלימות מגדלות ילדים שהיו אלימים, ולפעמים אלימים כלפי האמהות עצמן. אנחנו נותנים במין מעגל סגור, והשאלה היא, איך פורצים את המעגל.

הדבר היסודי וארוך הטווח הוא שינוי הנורמות החברתיות בדרך של חינוך מגיל הגן ויצירת אווירה ציבורית השוללת ופוסלת הטרדה מינית ומעשי אלימות נגד נשים. אבל יש תרופות מיידיה, עד שנשיג את השינוי בחברה הישראלית, וקודם כל — ביישום החוק נגד אלימות במשפחה. סגן השר ציין כאן את המאמץ שהוא עושה למצוא תקציבים ליישום החוק הזה. נאמר שנחוצים לפחות 80 – 100 תקנים ליישום החוק הזה, ואם הממשלה, בתקציב ל-1992, לא תקציב את הסכומים הדרושים למימוש החוק הזה, הרי לא יהיו העובדים הסוציאליים, לא תהיה הכתובת שליה יוכלו הנשים לפנות, קודם כל כדי לנסות לעזור לעצמן.

ניכר שינוי מסוים ביחסם של בתי המשפט לבעלים אלימים, אבל עדיין רווחת התופעה של הבנה למינעם של בעלים אלימים, של בעלים רוצחים, ואם לאחרונה קראתי, שהשופט אמר שלא צריך להשאיר את הבעל המכה במעצר, משום שהוא כבר היה במעצר והוא למד כנראה את הלקח. נראה לי שעדיין יש הבנה לאיזו נורמה שהיא, כאילו בכל זאת אלימות במשפחה איננה בדיק אלימות, ואם, למשל, על אונס קבוצתי של בת 16 — נושא שעלה פה לדיון בהודמנויות קודמות — פסק הדין הוא שנת מאסר בפועל, שנה אחת בלבד לשניים מן הצעירים, ושנה על-תנאי לשניים נוספים, ואנחנו מדברים על אונס קבוצתי, השאלה היא, אם כבר הגיעו בתי המשפט למסקנה שאי אפשר להתייחס למעשי אונס ולפעולות אלימות אחרות כלפי נשים כנורמות מקילות, כפי שקרה עד עכשיו.

כרוך שרשויות החוק והמשפט חייבות גלגול עניין ומעורבות בנושא הזה, וטוב יעשו כל הגורמים אם ינחו את השוטרים לנהוג בקפדנות רבה מאוד ולפי החוק החדש בטיפול בתלונות של נשים מוכות. רשויות הרווחה צריכות להיות מודרכות, שבעלי מקצוע המטפלים במשפחות עם בעיות כלכליות, סמים וכו' יבדקו ביוממתם אם באותה משפחה, באותו בית, אין גם אשה מוכה או ילדים מוכים. אבל חייבת להיות גם מעורבות של הקהילה, של השכנים, של הקרובים והידידים, כדי לסייע לאשה להתגבר על הפחד המשתק. חייבת להיות מעורבות של האיגודים המקצועיים, במיוחד בכל הנוגע להטרדה מינית בעבודה. יש לקוות שהוועדה שהוקמה כזה"ל

נצביע בעד התקציב עד שיוקצו המשאבים המתאימים לפחות לפתרון חלקי של הבעיה הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת שאול עמור. אני קורא לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הכנסת נתפנתה לעסוק בנושא הזה, החשוב והמרכזי לגבי רבבות רבבות של נשים בארץ, יהודיות וערביות.

נושא האלימות כלפי נשים הוא, בהקשר הרחב שלו, הנושא של איך להביא לדה-לגיטימציה של אלימות בחברה, משום שאלימות כלפי נשים צומחת במהירות דווקא בחברה שיש בה נורמות של אלימות בתחומים אחרים, נורמות של אלימות כלפי עם אחר, כלפי מיעוט לאומי, שמופרים בה עקרונות של שוויון. אני חושבת שב ישראל-1991, שבה אנחנו עדים יום-יום למעשי אלימות בשטחים, למעשי אלימות בתחומי ישראל, יש נורמות של אלימות שחודרות גם לבית, למשפחה. לכן ברור שהמאבק נגד אלימות כלפי נשים הוא חלק ממאבק כולל נגד אלימות כלפי הוולת, כלפי בני עם אחר, כלפי מיעוטים.

אבל גם בהקשר הרחב הזה של אלימות, שצייתי, בולטת האלימות כלפי הנשים בהיקף שלה, בתדירות שלה, בעומק ההדירה שלה לכל שכבות החברה, בהיותה חלק ממסורת הקיימת אצל כל העמים. במיוחד מועזת כל אחד — ושמענו כאן, מעל הבימה — הצורה הקיצונית ביותר של אלימות כלפי נשים, של רצח, בעילה, כואת או אחרת, לרבות בתירוף של הגנה על כבוד המשפחה. מעשי רצח כאלה, שאנחנו שומעים עליהם ולפעמים הם שומעים עליהם משום שהם נמצאים תחת מעטה של סודיות, הם מעשים של משפחות, שההבנה שלהן את כבוד המשפחה איננה מקובלת, אסור שתהיה מקובלת, וצריך לגנותן.

כאשר, כפי שציין פה, 100,000 נשים מוכות על-ידי בני זוגן ואחת מכל ארבע נשים ואחת מכל שלוש ילדות נפגעות מאלימות מינית, וכאשר יותר מ-30 נשים נרצחו בשנה האחרונה — אין כל פרופורציה בין ממדי האלימות לבין הכלים המצויים בידי גורמי הרווחה, לבין התקציבים שהממשלה מקציבה לנושא הזה, לבין המקום שתופס הנושא הזה בתודעת הציבור.

חברי הכנסת, צוינו פה המקלטים לנשים מוכות. ארבעת המקלטים לנשים מוכות יכולים להגיש עזרה, בריאות, לכמה עשרות נשים בלבד, ולכן הם יכולים להגיש עזרה רק לאחת מכל שבע, שמונה, עשר נשים שפונות אליהם, והם בוודאי לא מגיעים לאותן נשים שאינן פונות משום שעדיין אין להן מודעות, משום שעדיין אין להן אומץ, משום שהחברה עדיין לא נותנת להן את התמיכה המוסרית, הרגשית, האנושית, המשפטית, כדי לצאת חוצץ נגד האלימות. לכן אנחנו צריכים לשלוח, מעל הבימה הזאת ברכה לארגוני הנשים, ובמיוחד לארגון הגג "בת אדם", שיזמו את האירועים הציבוריים למאבק באלימות כלפי נשים ומגייסים עכשיו אמצעים להקמת מקלט בתל-אביב.

סגן השר פרוש דיבר על הקמת מקלט בבאר-שבע ועל הקשיים שהרעיון החשוב הזה נקלע אליהם. שמעתי גם על רעיון להקים מקלט לנשים מוכות ערביות בירושלים, וגם

היו"ר מ' וירשובסקי:

האם לא יהיה נכון יותר לומר נרצחות מאשר רצוחות?

גאולה כהן (התחיה):

אפשר רצוחות, ואפשר מכות, ואפשר נרצחות, זה לשון פועל וזה מותר.

בדרך כלל, בהתייחסות לגבי הקיפוח של נשים, למשל בנושא פוליטי או בנושא תעסוקתי-כלכלי, מאשימים לא רק את הגברים אלא גם את הנשים עצמן. בדרך כלל זוהי יותר עלילה מאשר ציון עובדה, עלילה ברוח של "תפסו את הגנב" כדי להסוות את השוביניזם הגברי, את התאווה לשלוט ואת הכניעה לדעות הקדומות לגבי הנשים.

ההתייחסות כזאת של העולם הגברי אל הנשים היא גם כן סוג של אלימות, שכן אלימות, כידוע, אינה רק הפעלת כוח פיסי או מילולי, היא גם דרך חשיבה מתנשאת ומפלה הגורמת לכך שהחברה, ש-50% ממנה אינם ממלאים את ייעודם, היא חברה נכה.

אבל, כפי שבמישור הפוליטי והתעסוקתי-הכלכלי דיבורים ומחאות וניתוחים ונאומים לא עוזרים לשכנע ולשנות את המצב, שהולך ומתדרדר למעשה, כך, על אחת כמה וכמה, בנושא האלימות הפיסית של בעלים כלפי נשותיהם. גם פה יש, כמובן, סיבות עמוקות — היסטוריות, פסיכולוגיות, סוציולוגיות ופסיכולוגיות מששת ימי בראשית, שאפשר להצביע עליהן כתשובה על השאלה: למה גבר מרביץ לאשה, למה בעל מרביץ לאשתו? אבל גם פה, אולי עוד פחות מאשר במישורים אחרים שהזכרתי, פה אפשר פחות לצפות ששכנועים מסוג זה, ואפילו דיבורים אל לבו ומצפונו של הגבר ישנו את המצב.

לצערנו, גם כוח המשפט לעומת כוח הזרוע, שרירי החוק כנגד השרירים המנופחים של הגבר המכה עוזרים, אכן, אבל רק במעט.

דובר פה הרבה על הצורך להוסיף חוקים, לחדר חוקים קיימים, להוסיף עונשים, להחמיר במשפטים. ואני מבקשת להציע היום שני רעיונות בשני מישורים, במישור המשפט הציבורי-הפומבי של הגבר המכה ובמישור ההתייחסות המשטרית.

אשר למשפט הציבורי. אני מציעה שתנועת ארץ-ישראל יפה, העוסקת בביקורת על אלימות מילולית של אנשי ציבור, או אולי כל תנועה אחרת דומה שתקום, תפרסם לעתים מזומנות רשימה שחורה שתכלול את שמותיהם של הגברים המכים שאשמתם הוכחה, תחת הכותרת — "זהירות: גבר מכה לפעמים גם נושך", אם אפשר בליווי תמונותיהם. כן, לעשות להם כך לינץ' ציבורי, להוקיע אותם, לבייש אותם, שריגשו משהו מאותה הרגשת בושה שאני מרגישה כל אימת שאני רואה אשה מוכה ומושפלת.

ומכאן להצעה נוספת, הנוגעת לפעילות המשטרה. המשטרה — רבות מהנשים המוכות, וכנראה לא בלי צדק, להיפך, לדעתי עם צדק רב, מאשימות אותה בזלזול ובאדישות פושעת לגבי החלונות שלהן, וכבר אמרתי שהאמת היא שאין היום כתובת: המשטרה, כפי שהיא בנויה היום, מה גם עם המטלות הביטחוניות שלה, לא רק שאינה בנויה להיות הכתובת אלא גם אינה מסוגלת להיות כזאת. אני מקווה שבין השוטרים אין גברים מכים.

אני מציעה פה אפוא את ההצעה הבאה: בדומה למשטרה

לטיפול בנושא של הטרדה מינית כלפי חיילות חסיים במהירות את עבודתה. חייבת להיות מעורבות של משרד החינוך כדי להכין תוכניות לחינוך לשוויון האשה ולגינתי כל מעשי כפייה ואלימות כלפיה, וחייבת להיות גם מעורבות של התקשורת כדי שידעו על אלימות נגד נשים לא תהייה רק עניין של סנסציה, עניין של כותרת עסיסית וידעיה מרעושה. חייבים גם ליצור מערכת הסברתית בתקשורת נגד אותה מחלה חברתית של אלימות נגד נשים.

חברי הכנסת, בעולם נצבר ניסיון חשוב במאבק נגד אלימות כלפי נשים. לכן, כאשר הגענו לכך שהכנסת דנה בנושא הזה, כשהוא הופך להיות נושא הנתון לטיפול שיטתי של רשויות רווחה, של ארגוני נשים, של ארגונים ציבוריים, כשהו נושא שאנחנו דנים בו היום, ואנחנו רואים שהנושא של אלימות נגד נשים כולל בתוכו גם את הנושא של הטרדה מינית גם את הנושא של אלימות לצורותיה השונות, חשוב גם להוסיף לסדר-היום את הנושא של אלימות מילולית.

הנושא של אלימות מילולית חשוב משום שהוא הנפץ ביותר. אני חושבת שקשה היום למצוא נשים בישראל שלא סבלו בצורה זו או אחרת מאלימות מילולית, במשפחה או מחוצה לה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אין דבר כזה, אלימות מילולית.

שבת וייס (העבודה):

הכוונה היא לקללות?

תמר גזינסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כן. הכוונה היא לקללות, הכוונה היא להשפלה, הכוונה היא להעזות מעליבות שנשמעות במקום העבודה, בתחנת האוטובוס או בכל מקום אחר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה חמור מאוד, אבל המושג אלימות מילולית הוא לא

— — —

תמר גזינסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בסדר. הכוונה שלי היא לומר, שאם יש היום ססמה שתחתיה מתנהלת מערכה בעולם, שמלים מכות חזק כמו מכות, זאת הכוונה. הכוונה היא לעשות דה-לגיטימציה גם של הערות פוגעות ולא רק של אלימות פיסית.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים בהצעה, שיום 25 בנובמבר, היום שבו, לפני כ-30 שנה, נאנסו ונרצחו האחיות מירוואל, שהיו פעילות נגד משטרו של הרוזן טרוחילו ברפובליקה הדומיניקנית, היום הזה שהפך להיות היום הבין-לאומי נגד גברים מכים, כמו שציינה כאן חברת הכנסת דורות, שהיום הזה יצוין בכל שנה בדיון כאן בכנסת. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת גזינסקי. אני קורא לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת יאיר צבן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, עשרה קבין של אלימות ירדו לעולם, תשעה נטלו הגברים מני הנשים ואחד כל העולם הנשי כולו. קוראים לזה אלימות, אבל לפעמים קרובות זה פשוט רצח. לקורבנות קוראים נשים מוכות, אבל לפעמים קרובות אלה הן נשים רצוחות. 31 נשים רצוחות במשך שנה אחת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדרך כלל — — —

הערך העליון. הערך העליון הוא ח"י אדם, ואשה, אם שמתם לב, היא גם כן אדם. וערך עליון הוא שלמות גופה של האשה, וערך חשוב מאוד הוא כבודה של האשה. לכן, שלמות המשפחה תיסוג, אם צריך, מפני הערכים הללו: לא בחופזה, אבל תיסוג, אם צריך, יש גם שלמות נפשם של הילדים. משפחה כן, משפחה — לא. ובמקום שמכים את האשה זה לא צדק, זה לא חיים, זה מספח, זו עוולה.

לכן חייבים להביא את בתי-הדין הרבניים להכרה ממשית ופעילה, שכאשר מדובר בבעל מכה והאשה הגיעה למסקנה שכל-כל הקצים והיא לא יכולה לשאת עוד במעמסה הנוראה הזאת של הערך של שלמות המשפחה, יתן בית-הדין הרבני גט.

חבל שחברי מש"ס לא נמצאים כאן, כי כפולגותא שכן הרב שאר"י שוב הכהן לרב עובדיה יוסף חייבים להטות אוזן קשבת לדברים שאמר הרב שאר"י שוב הכהן, וצריך עובדיה יוסף להבין שהתורה הישראלית, עם כל הבנתה, לא תוכל להשלים עם הדברים שלו.

אני קורא למועצת הרבנות הראשית, כל עוד זה המצב אצלנו, ואנשים חילונים, מסורתיים ודתיים לכל סוגיהם נתונים בידי בתי-הדין הרבניים, אין לי מנוס אלא לקרוא למועצת הרבנים הראשיים לקיים דיון מיוחד בנושא של אלימות נגד נשים ויחסם של בתי-הדין הרבניים בסוגיה הזאת. זה יהיה לכבודה של מועצת הרבנות הראשית אם היא תקיים דיון פתוח על הנושא הזה, ולא יזיק אם היא תזמין לדיון הזה סוציולוגים ופסיכולוגים, אפשר גם לא-דתיים, אבל יש די סוציולוגים ופסיכולוגים דתיים שמכירים את הנושא ומעוררים בו, משפטנים דתיים, שישיעו את דברם בפני מועצת הרבנים הראשיים. כדי להשפיע על בתי-הדין הרבניים, חברים, עד שנישיג את הרפורמות בנושא הזה יעבור הרבה זמן. עכשיו חשוב לטפל בהצלחת נפשות, ובתי-הדין הרבניים יכולים למלא תפקיד עצום בנושא הזה.

אילו יכולתי לאיים ולומר: אם לא, נגיש הצעת חוק שכופה על בית-דין רבני, במקרה שמדובר בבעל מכה, לחייב לתת פסק-דין של גט, אבל כלולו יודעים איזה פלוטר זה, וכולנו יודעים מה הסיכויים של הצעת חוק כזאת. לכן אינני יכול לאיים.

הדבר השלישי הוא הפעלת החוק למניעת אלימות במשפחה. תשימו לב, אדוני סגן השר, באוקטובר הופעל החוק בפעם הראשונה. רק באוקטובר ניתן בבית-משפט פסק-הדין הראשון, שהוציא בעל מכה מהבית. אתה אמרת שחסרים לך 3.5 מיליוני שקלים כדי לממש 85 תקנים שיאפשרו להפעיל את החוק הזה. אמרתי לך אתמול במקום אחר, ואני אומר לך היום כאן: יש לך הרבה כוח פוליטי, לטעמי יותר מדי. את האקדח הפוליטי שלך אתה לא שם, לטעמי, בשאלות הנכונות.

אליקים העצני (התחיה):
ברכה הנכונה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני קורא לך, בשאלות האלה, ואין לך מושג כמה תעלה אתה את יוקרתה של הדרך שאתה מתיימר לייצג, אם בנושא הזה, דווקא בנושא אלימות נגד נשים, דווקא אתה, נציג אגודת ישראל, תאמר לממשלה — ואני חוזר ואומר לך מה שאמרתי לך בוועדת העבודה והרווחה, כשהיו רק 23 נשים רצוחות, לא 31 — תדפוק על שולחן הממשלה ותאמר להם: קול דמי בממשלה: קול דמי אחיותינו זועק אלינו מן האדמה.

תיירות, ובמיוחד בדומה למשטרת התנועה — משטרת התנועה היא אותו אגף מיוחד במשטרה שיוחד לעסוק בביקוח על ציות לחוקי התעבורה ועל מניעת תאונות דרכים — אני מציעה לייחד במשטרה יחידה מיוחדת של שטרות ושוטרים מתאימים, יחידה שהייתי קוראת לה "משטרת המשפחה". שתפקידה יהיה לעסוק אך ורק בכל התלונות של נשים מוכות וילדים מוכים. כן, הכול בתוך המשפחה. כל התלונות בנושא זה יופנו לשוטרי היחידה הזאת, שהם מצדם יטפלו, ומאחר שהם ממונים אך ורק על זה, יטפלו במהירות הדרושה — מהירות שהיא לפעמים גם גורלית למניעת תאונות אלימות במשפחה ואלימות שיכולה לפעמים להסתיים, כפי שאמרתי, כמו במקרה תאונות דרכים, גם במוות — גם כתביעות המשפטיות הדרושות.

זה לא יבוא במקום גורמים אחרים, כמו עובדים סוציאליים או בתי-דין לבעיות משפחה או פסיכולוגים למיניהם, ובמיוחד לא במקום המקלטים לנשים מוכות, וזהו המגן-דור-אדום של הנשים הפצועות פיזית ונפשית, המוצאות בית גם מבחינה פיזית, גם מבחינה חברתית, גם מבחינה מוסרית ומשפטית במקלטים אלה — וזו ההזדמנות לא רק לברך אלא גם להתכרך בפעולתן של האחראיות המפעילות את המקלטים האלה וגם לקרוא לנו, חברי הכנסת, לפעול כדי להרחיב ולהגדיל את תקציב פעולתם.

אדוני היושב-ראש, ברות הצעתי ודברי אלה, הגשתי היום ליושב-ראש ועדת הפנים, הוועדה המפקחת בכנסת על פעולות משרד המשטרה, הצעה שתידון בוועדה במטרה לקדם הקמתה של משטרת המשפחה: משטרת המשפחה שתחזיר את כבודה, לא רק של המשטרה, אלא קודם כול של המשפחה ושל אם הבית בישראל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. אני קורא לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם כורג.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני עוקב אחרי הדיון הזה ברגשות מעורבים. מצד אחד, הנושא מעורר רגשות של בושה, של זעם, אבל אני חייב לומר, שיש גם קצת סיפוק, והסיפוק הוא מעצם קיום הדיון. לפני 15 ו-20 שנה לא יכול היה להיות דיון כזה בכנסת. מניין אני יודע? היה ניסיון. תדפדפו ב"דברי הכנסת" ותראו הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת מרשה פרידמן, ותראו את קריאות הביניים שהיו אז מצד חברי כנסת, של ליצנות, של "מה עם הגברים המוכים?", "הן בטח אשמות", וכו' וכו'.

אין ספק, בעשור האחרון עשינו ככרת דרך ארוכה, לא מספקת אבל כהחלט ארוכה, בדרך אל התפיסות הנכונות, וצריך לומר זאת כיהו שבר לפועלם של כל אלה שפעלו בתחום הזה, בבית הזה ומחוץ לבית הזה, כדי להעלות את המודעות הציבורית לנושא הכאוב הזה.

אנחנו עדים להשתנות הקונצנציות החברתיות במדינת ישראל בכמה תחומים, ובתחום הזה, זאת אחת הדוגמאות החיוניות לטובה. דא עקא, אין די במודעות הציבורית ואין די בתרגום של המודעות הזאת לשפת המעשה.

חברי הכנסת, הכאב של הנשים המוכות הוא גם כאבה של החברה, ואיני רוצה להרבות דברים על התופעה, אני רוצה להתייחס יותר לשאלה: מה לעשות? נקודת המוצא שלי היא, שלשלמות המשפחה היא ערך חשוב, חשוב מאוד, אך היא לא

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, זכיתי להיות שותף לחוק מניעת אלימות במשפחה עם חבר הכנסת צבן, חברת הכנסת דורון וחבר הכנסת עזרן. בתור שוליה של אותם פרלמנטרים, ואני חושב שהחוק הזה הוא, מבחינתי לפחות — — —

שמעון שטרית (העבודה):

לא שוליה. תגיד שותף, שותף צעיר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

שילמנו לך שכר מלא, לא חלקי.

אברהם בורג (העבודה):

בסדר, אסיטטנט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, זו לשון ציורית שאיננה מחייבת תגובה.

אברהם בורג (העבודה):

כאשר אני מסתכל על שלוש השנים הפרלמנטריות שלי בכנסת, דומני שהחוק הזה הוא אחד החוקים, אם לא היחיד, שאני גא בו יותר מאשר בכל דבר אחר שעשיתי כאן, משום שהזעקה שנשמעה מפי חבר הכנסת צבן בקולו אבל בדבריהן של אחרות, "קול דמי אחיותינו זועק מן האדמה", מדברת כבר הרבה מאוד זמן בחברה הישראלית. אומרים שאחת מכל שש נשים היא אשה מוכה, ואנשים אומרים: לא ייתכן, אצלנו לא יקרה כדבר הזה. כאשר מסתבר שמחצית מן הנשים המוכות מוכות באופן קבוע, יותר מאשר פעם אחת בחיים, כאשר בשליש מהמקרים האלימות הזאת גם מסתכמת באונס, זו מציאות לא נעימה, שנהוג לטייח ולהעלים אותה, ואתה שואל את עצמך: למה? לו הייתי הולך ברחוב ונותן, חלילה, סטירה לאשת חברי, האם היו מתייחסים לזה כמו שהיו מתייחסים אילו, חלילה לי, אפילו מלחשוב על זה, הייתי נותן סטירה לאשתי? התשובה היא לא. משום שאלימות בתוך המשפחה היא אלימות לגיטימית.

מי מאתנו, כאשר הוא מדבר על אלימות נגד נשים, לא שומע איוו בדיחה, בדיחה תפלה, בדיחת סרק, שאומרת: "ואתה לא מכה?" "מה, באמת אתה לא נותן סטירה לאשתך?" אתה לא מכיר את הפתגם המפורסם: "כשאתה בא הביתה, תן סטירה לאשתך — אם אתה לא יודע למה, היא כבר תדע למה?" ואלה בדיחות תפלות כל כך, שמשקפות בעצם מציאות תרבותית, שלפיה האלימות בתוך המשפחה היא אלימות לגיטימית.

זו תופעה אחת שאנחנו נלחמים בה, וכאשר אני אגיד שאני חושב שהתופעה הזאת היא מכת מדינה, אני אגיד: היא מכת מדינה תרתי משמע. היא מכת מדינה בעצם ההכאה, ואנחנו חברה אלימה, והנשים, הילדים וחסרי הישע במשפחה הם חלק מן הקורבנות. היא גם מכת מדינה בעצם ההיקף של התופעה.

הנושא השני הוא מצוקה כלכלית ואלימות במשפחה. אדם הולך לחפש פרנסה ולא מוצא. הוא בוש בכך וכבודו העצמי נפגע, הוא מושפל ואין לו לכלכלת ביתו. אין לו להחזיק את חינוך ילדיו, אין לו לחוגים, אין לו לאוכל ואין לו להוצאות הבית. אין לו ואין לו. איפה הוא יפרוק את מצוקותיו? איפה הוא יפרוק את לחציו? הוא יפרוק אותם במקום אחד, או בדרך כלל הוא יפרוק אותם במקום אחד — הוא יפרוק אותם בבית. שם לא רואים שיש לו "פאסון", שהוא "גזעני", שהוא קר-מזג. שם הוא יכול להיות הוא עצמו, והאלימות מתפרצת.

אדוני סגן השר, תוכנית האבטלה החלקית, המקרית,

לכן, להוסיף מעונות לנשים מוכות — זו לא דרישת לוקסוס, ואמרו את זה חברי.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
הקשבתי יפה לדברייך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אבל לא שמעתי את קולך, וכאשר אתה מדבר, אפילו החירשים וכבדי השמיעה בממשלה שומעים היטב את קולך בעניין הזה. לא רעדו אמות הספים. ואני אומר לך, ידידי חבר הכנסת וסגן השר פרוש: בעניין כזה צריך לדבר ואפשר לדבר רק כך שתדענה אמות הספים של חדר הממשלה. כי מדובר בדיני נפשות.

יש השאלה של בתי־המשפט שלנו. חברי הכנסת, תשמעו. תשמע, אדוני סגן השר. כתב אישום: "במשך ארבע שנים נהג הנאשם לאנוס את אשתו, להתעלל בה מינית, לדחוף לאיבר מינה חפצים שונים. הוא הנהיג בביתו משטר של טרור והפחדה" — אני קורא מכתב אישום — "כמקרה אחד תקף את אשתו וקרע את עור התוף באוזנה. במקרה אחר דחף אותה מגרם המדרגות היא נחבלה כרגלה ובכתפה. מכת אגרוף בכטין". אחר־כך הוא הורחק וחזר, וחזר הכול. והשופט משחרר אותו עד תום ההליכים. אם כי מעצר עד תום ההליכים, על־פי חוק, אפשרי כדי להגן על שלום הציבור, אבל האשה היא כנראה לא חלק מהציבור. איך נשלים עם זה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא נשלים עם זה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא נשלים עם זה. לכן צריך לומר גם לבתי־המשפט את דברם.

אדוני היושב־ראש, זמני תם, ולכן אני אומר בסיפא רק דבר אחד: אדוני סגן השר, אנחנו הולכים לקראת תקופה קשה מאוד. במצוקה שתהיה כשנה הקרובה בהמוני בתים, לצערי, תהיינה התפרצויות של אלימות שאנשים אולי לא היו מגיעים אליהן אלמלא המתח הנורא, הייאוש, ההשפלה שבאבטלה. אם אני מביא בחשבון משפחות של עולים, כדרך של משפחות מהגרים בכל המקומות, יש ערעור של סדרי המשפחה. זה הרבה יותר קשה: האלימות במקרה כזה גוברת, והמתחים הפנים־משפחתיים גוברים. כלומר, החיבור הזה של עלייה המונית ואבטלה, ואבטלה במשפחות של עולים — זה איום קשה מאוד על התחום שאנחנו עוסקים בו. לכן, אם לא ניערך לפחות כדברים האלה — לא נפתור את הבעיה. שלא תהיה אשליה — כדי לפתור צריך חינוך, צריך מדינת רווחה, צריך אחוס של סובלנות ולא של אלימות, צריך המון דברים, ואין לנו הדברים האלה היום. אם לא ניערך היום, בנסיבות הקשות, ברוח הדברים שהושמעו כאן, אנחנו נהיה צפויים למכה קשה מאוד בתחום הזה של פגיעה בנשים.

לא צריך לדבר רק על רצח נשים, כי גם שכירת עצמות, גם פגיעה בשלמות הגוף וגם פגיעה בכבוד, גם אלה דברים בלתי נסלחים.

אליקים העצני (התחיה):

זה מוביל לרצח.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לחבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פרוש.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם השפלה היא רצח.

שכדרך כלל חיים בשלום, לעתים פרוצות כיניהם מריבות, אפילו מריבות קולניות, יש אפילו חרפות וגידופים, ואפילו איומים. אבל צריך שהכול ייגמר במלים. אפשר לדבר, אפשר לצעוק, אפשר לצרוח. זה לא נעים שצורחים, השכנים שומעים. אפשר אפילו להשתמש במה שנקרא אצלנו אלימות מילולית, שבעיני איננה אלימות, אפילו בגסות. אבל בשום פנים ואופן אסור לעבור את הגבול העבה הזה שבין ויכוח לבין אלימות.

בחיי היום-יום שלנו אנחנו יכולים להתווכח עם אנשים, לריב עם אנשים, לצעוק, אבל לעולם לא נעז להרים יד, כי מי שמרים יד עובר עבירה פלילית.

במשך שנים רבות היתה אצלנו גישה, שמוטב לה לחברה שלא להתערב במה שקורה בתוך המשפחה. אם שוטר נקרא לאירוע במשפחה — נקרא לזה כך — שבו אשה מוכית, עדיף לו לשוטר לדבר בנועם עם הבעל ולהגיד לו: נו, זה לא יפה. בעצם ביקשו ממנו להיות פדגוג, וחשבו שבסופו של דבר כך יותר טוב.

הסתבר שהגישה הזאת מוטעית. מסתבר שכאשר שוטר מוזעק למקום מסוים, בין שהוא מוזעק על-ידי אשה מוכית — המקרים האלה נדירים יותר — ובין שהוא מוזעק על-ידי שכנים, הוא חייב להתערב. אנחנו גרים היום בדירות בבתיים משותפים, שהמפריד ביניהן הוא קיר, ולעתים שומעים דרכו הכול. כשקורה דבר איום ונורא בתוך משפחה, מיהו משתולל ומכה גם את האשה, ולעתים קרובות כשמכים את האשה מכים גם את הילדים, השכנים מבקשים התערבות. אם הדברים חוזרים ונשנים, חובה על המשטרה להתערב כמו שהיא מתערבת בכל עבריינות אחרת. אי-אפשר להשלים עם הדברים האלה ולראות בהם עניין פנימי, שאסור להתערב בו.

אחת הבעיות היא, שרבות מן הנשים המוכות אינן מעזות להתלונן. נשים אינן מעזות להתלונן, בין היתר, משום שהן חוששות מתגובת הבעל, הן חוששות שהחברה לא תטפל ברצינות בתלונה, המשטרה לא תטפל ברצינות בתלונה. אדוני סגן השר, הייתי מציע למשרד ליום תשדיר שירות בטלויזיה, שבו תאמרו לנשים המוכות שלא יחדו להתלונן. עדיף שיתלוננו, צריך לעודד אותן להתלונן גם אם האב מכה את ילדיו, ולהביא את העניין הזה לידי גמר.

אני חושב, שאם תהיה פנייה, ציבורית כזאת אל הנשים, יקרו שני דברים. מצד אחד, הבעל המכה ידע שיש עידוד לאשתו להתלונן, ואולי זה ירתיע אותו. גם אם זה לא ירתיע אותו, לפחות זה ייתן לאותן נשים שעד היום פחדו ונרתעו מלהתלונן, כי חשבו שזה דבר לא לגיטימי, לא מוסרי, לא יפה להלשין על הבעל המכה — זה ייתן לגיטימציה לפעולה כזאת. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת פורז. צריך גם לדאוג לכך שמערכת המשטרה והפיקוח תהיה כזאת, שהיא תוכל להיענות מייד לתלונות כאלה.

חבר הכנסת רענן כהן איננו חברי הכנסת, הדיון תם. אני מזמין את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי להביא הצעת סיכום מטעם הסיעות: העבודה, הליכוד, חד"ש, מפ"ם, צומת, אגודת ישראל, התחיה, ר"צ, שינוי, הפנתרים השחורים ו"ש"ס.

יש איסור ברשימה של שמות הסיעות המגישות את הצעת הסיכום. בדרך כלל מקובל ללכת מהסיעה הגדולה אל הקטנה. חברת הכנסת גוז'נסקי, בבקשה.

האקלקטית, שהבאתם השבוע לממשלה, אני חושב שאין בה פתרון. אבל, אתה יודע מה? תהיה זו ההתחלה. בוא נתחיל עם זה. אם אשה אחת לא תהיה מוכה בגלל התוכנית שהגשמתם, יהיה זה שכרנו בעמלנו.

כי יש גם נקודה שלישית. אני לא יודע עד כמה הדברים בדוקים, אבל חזקה שילד שגדל במשפחה שיש בה אלימות, תהיה לו נטייה להיות אלים כאשר הוא יהיה בעל משפחה. כמובן הזה אני אגיד, דור לדור יביע אומר, ואומר לא-לגיטימי: יביע אומר אלים. צריך לשבור את המעגל הזה.

הציעו כאן כל מיני הצעות. חבר הכנסת צבן הציע הצעות שהן בתחום החקיקתי או בתחום של דיני משפחה. אני רוצה ללכת לכיוון אחר, שגם הוא נאמר כאן, אף שרוח החוק שהיינו חברים לה — חברת הכנסת דורון, חבר הכנסת צבן וחבר הכנסת עזרן, שלא נמצא כאן — אמרה שהגיע הזמן להשאיר את האשה בבית ולהרחיק את בן המשפחה האלים, יש עוד מקלט אחד, והוא מקלט לנשים מוכות. כאן אני פונה לא לסגן השר, אני פונה ליושב-ראש הקואליציה, לחברת הכנסת דורון. מי כמון יודע, שבכל תקציב מדינה מגיעים להסכמה בתוך הכית על כמה נושאים שאנחנו, חברי הכנסת, רוצים את טביעת האצבעות שלנו, נושאים שאנחנו מעבירים כתקציב נוסף, כהסתייגות, או כתיקון או כהסכמה עם האוצר. בואו נסכים בין הסיעות הגדולות, אני אפעל בסיעה שלנו, אני מקווה שאת תעזרי בסיעתך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא צריך את ההסכמה של הסיעות הקטנות?

אברהם בורג (העבודה):

במחנה שלנו. אני מסכים, חבר הכנסת צבן, אתם עוד מעט הסיעה הגדולה בכלל. נפעל שבתקציב של השנה נקציב בתקציב המדינה כסף לשני דברים: למקלטים לנשים מוכות ולהפעלת החוק שאנחנו היינו שותפים לחקיקתו. אם תהיה הסכמה שלך, ונוכל ללכת למהלך פרלמנטרי מן הסוג הזה, יכול להיות שהושענו ועזרנו בעצם קיומו של הדיון, ויבורכו כל החברים שיזמו את הדיון הזה. תודה רבה. אני מעביר את הדקות שלי לבא אחר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חן חן. הנדיבות הזאת אינה מוכרת בבית, אבל זה נרשם.

אני קורא לחבר הכנסת אברהם פורז, אחריו — לחבר הכנסת רענן כהן, ואם הוא לא יהיה, יסתים בזה הדיון בנושא.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אדבר בקיצור ולא אודקק למלוא זמני, ובוודאי לא לזמן שחבר הכנסת אברהם בורג, ברוב אדיבותו, מצא לנכון להעמיד לרשותי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אלה מלים מסוכנות, נבחן את זה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא בטוח שיש לו סמכות לוותר מזמנו לטובתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

בכל מקרה, איני זקוק לזמנו.

המשפחה היא מסגרת קשה. אנשים גרים יחד. בדרך כלל בני זוג, ולא בכל משפחה ולא כל הזמן יש הרמוניה. גם בני זוג

הכנסת שולחת ברכת יישר כוח לארגוני הנשים שיזמו את הפעילות הנקראת "ריצה לחיינו", שמטרתה הקמתו לאלתר של מקלט לנשים מוכות בתל-אביב, ופונה אל עיריית תל-אביב להקצות מבנה מתאים לצורך זה.

חשיבות מיוחדת נודעת להקמתו של מעון ראשון עבור נשים ונערות ערביות הסובלות מאלימות ושכנה נשפת לחייהן.

8. בהיענות לקריאתם של ארגוני הנשים, קוראת הכנסת לחבריה לחתום על העצומה המופנית אל המשתתפים בכנס העולמי של האומות המאוחדות על זכויות האדם וקוראת להכיר בזכויות נשים בכל רמה של פעילות ולהגדיר אלימות עקב השתייכות למין כהפרה של זכויות אדם, הדורשת פעולה מיידייה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחברת הכנסת גו'נסקי.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
אני מציע שלא להצביע אלא לקבל את הצעת הסיכום פה אחד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מקבל את ההצעה של סגן השר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
כיוונתי לדעת גדולים, גם אני רציתי להציע זאת.
חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שניכם גדולים ואני הקטן באדם. אני רוצה רק להוסיף דבר אחד: מוכן שאני מקבל לחלוטין את הצעת הסיכום שקראה חברת הכנסת גו'נסקי, אבל יש בהחלטה הזאת גם מרכיבים אופרטיביים. אני מציע שההחלטה של הכנסת תישלח גם אל שר האוצר וגם אל שר הפנים, כדי שתועבר לרשויות המקומיות בבקשה שיודיעו לסגן שר העבודה והרווחה ולכנסת מה תגובתם על החלטה זו. אז יהיה הסיכום הזה כלי אפקטיבי, ולא רק הכרזה.

אם זה מקובל גם על חברת הכנסת שרה דורון, אני חושב שיהיה זה נכון לעשות כך.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת רן כהן, תודה. אני אציע ליושב ראש הכנסת שהסיכום ואולי גם כל הפרוטוקול יישלח לכל השרים הנוגעים בדבר, בגלל חשיבות הדיון. רצתי לומר משהו, חבר הכנסת שבח וייס?

שבח וייס (העבודה):
יש לנו בעיה עם יישום החלטות, בעיה כללית. כבר דיברנו על זה רבות. אולי במקרה זה דווקא, שהוא כל כך אנושי, נעשה ניסיון ונבקש ממנסחת ההצעה, או מחברת הכנסת שרה דורון, שעכשיו יושבת בראש ועדה חדשה, בעניין הספציפי הזה לדנות לכנסת ככל תודשיים על יישום החלטה זו. נעשה פעם אחת ניסיון שלפיו אנחנו, ככנסת, נעקוב אחרי נושא זה. אחרת, זו הצעה, זה יפה, דקלרטיבי — בשנה הבאה נחכנס עוד הפעם ונדון בזה עוד הפעם. אני מציע תרגיל ביישום.

היו"ר מ' וירשובסקי:
האם אני יכול להגיד משפט. שאמר עכשיו חבר הכנסת וייס, שיצורף על דעת כל הסיעות המציעות לסיכום?

תמר גו'נסקי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מתכבדת לקרוא הצעת סיכום לדיון בנושא החרפת האלימות כלפי נשים, מטעם סיעות העבודה, הליכוד, ר"צ, חד"ש, מפ"ס, צומת, אגודת ישראל, התחיה, שינוי, ש"ס והפנתרים השחורים:

1. הכנסת מכירה בעובדה, כי יצירת אווירה תומכת, מקבלת ומעודדת, הטיית אוזן קשבת לנשים, לנערות, לילדות ולילדים הנמצאים במצוקה הנובעת מאלימות פיסית, מינית ומילולית, וענישה במלוא חומרת הדין של האשמים כאלימות — הן תנאי מוקדם לעידוד הנשים והילדים הנתקפות והנתקפים להתלונן, ובעקבות זאת לקבל את הסיוע והטיפול ההולמים.

2. על-מנת להשיג אפקטיביות בהתמודדות עם בעיית האלימות כלפי נשים, קוראת הכנסת לכל הגורמים המטפלים בנשים מוכות ובנפגעות תקיפה מינית ליצור מערך מתואם ומשולב, שיבטיח טיפול יעיל, מקיף ובעל תוצאות. הכנסת קוראת לשיתוף פעולה בין משרדי הממשלה השונים — משרד העבודה והרווחה, משרד הבריאות, לרבות בתי-החולים וקופות-החולים, משרד המשטרה ומשרד המשפטים — לבין ארגונים כמו "נעמת", "ויצו", איגוד מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית, המקלטים לנשים מוכות, "הקו החם", "הטלפון האדום", "אשה לאשה", הארגונים למניעת אלימות במשפחה וכדומה.

3. הכנסת תובעת ממשרדי הממשלה, מעיריות ומועצות מקומיות להקצות יותר משאבים כספיים, אנושיים ופסיים לארגונים המגישים סיוע לנשים הסובלות מאלימות על גילוייה השונים.

4. הכנסת קוראת למשרד החינוך להכין בהקדם תוכניות לימוד לחינוך הילדים והנוער בנושא האלימות המינית וההתעללות הפיסית במשפחה ובחברה של בני נעורים.

הכנסת קוראת לאוניברסיטאות לממן מחקרים ולהנהיג תוכניות לימוד בנושא זה בכל הפקולטות והחוגים הרלבנטיים — משפטים, עבודה סוציאלית, סוציולוגיה, רפואה וכדומה — כחלק מלימודי החובה.

הכנסת קוראת לכל המוסדות המעסיקים אחיות, רופאים, עובדים סוציאליים, שוטרים, מחנכים ומורים לארגן השתלמויות רצופות ומעמיקות בנושא של אלימות פיסית ומינית המופנית כלפי נשים, נערות וילדים.

5. הכנסת קוראת לשלטונות צה"ל לזרז את עבודתה של הוועדה הדנה בנושא הטרדה מינית של חיילות בצה"ל.

6. הכנסת מעודדת את הנשים ונפגעות תקיפה מינית ופיסית לפנות אל הארגונים השונים המטפלים בנושא, על-מנת לקבל את הסיוע והטיפול המתאימים.

הכנסת מעודדת את הגברים הפוגעים ומכים לפנות אל לשכות הרווחה ואל הארגונים המתאימים, על-מנת לקבל הדרכה ותמיכה בכל הנוגע לשינוי בדפוסי ההתנהגות התוקפנית שלהם.

7. הכנסת רואה בהקמתם של מקלטים נוספים לנשים מוכות ושל הוסטלים עבור נערות במצוקה ובהרחבת רשת קווי הטלפון לסיוע לקורבנות אונס את הכלים המרכזיים לסיוע מיידי לנשים הסובלות מאלימות. הכנסת קוראת להכליל בתקציב לשנים 1992 — 1993 תקציב להקמתם של 12 מקלטים לנשים מוכות.

חוכרת ח', ישיבה שמ"ט

— התופעה המחריפה של אלימות נגד נשים: הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני הייתי שמחה מאוד אילו יכולתי להצטרף לפנייה זאת. אבל אני חושבת שההפרדה בין הגוף המחוקק לבין הגוף המבצע נהיית מטושטשת על-ידי החלטה כזאת. היום בנושא זה, מחר בנושא אחר, אני סומכת עליך כמשפטן, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם הכנסת מבקשת לקבל דיווח על החלטה שנתקבלה פה-אחד במליאה, אינני חושב שזו התערבות בביצוע. עד כמה שאני מבין זאת, ואני אומר את זה כמשפטן שלא ברק את הדבר לעומקו, לפי התגובה ולפי השמיעה, זה חלק מתפקידה של הכנסת, לפקח על פעולות הזרוע המבצעת. אני חושב שאפשר לעשות זאת בהחלט. אני לא חושב שאנחנו סוטים. אבל אם יש התנגדות מצדך, זה יכול להיות רק בהסכמה של כולם.

שרה דורון (הליכוד):

לא התנגדות. אדוני היושב-ראש, לא התנגדות. אני חושבת מתקדים שאולי הוא תקדים לא-טוב. אם אתה אומר לי שקונסטיטוציונית זה בסדר, אני תומכת בזה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אינני רואה פגם בזה שנוסיף על ההחלטה, שאנחנו מבקשים שיהיה דיווח אחת לשלושה חודשים על הפעולות וההמלצות המופיעות בסיכום שהתקבל על דעת הכול.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

ממשרד העבודה והרווחה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני חושב שמשרד העבודה והרווחה צריך לדווח. אני חושב שזו הכתובת.

שרה דורון (הליכוד):

מה עם משרד המשטרה?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אם ישאלו שאילתות, תמיד אוכל להשיב.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה ממילא. יש פה בעיה אחת, שהדבר נוגע למשרדי ממשלה רבים. אולי נסתפק בכך שסגן שר העבודה והרווחה, או שר העבודה והרווחה למעשה ידווח בעוד שלושה חודשים לכנסת על הפעולות שנעשו על-ידי הממשלה בתחום הזה.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אחרי תזכורת ממזכירות הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בסדר. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. הוספנו זאת כסעיף בסוף ההחלטה, על דעת הכול. נצביע בהרמת יד. מי בעד ההצעה כפי שנקראה על-ידי חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, לרבות התוספת?

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, לרבות התוספת, נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שהחלטה זו נתקבלה פה-אחד. חברי הכנסת, תודה רבה, סיימנו את הנושא הזה, שהיה רציני. אני מצטער שלא היו עוד אנשים נוכחים בזמן ההצבעה, בכל זאת זה על דעת הכול.

ז. הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון

וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשנ"ב — 1991 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשנ"ב — 1991, בקריאה ראשונה. אני קורא לשר המשפטים להציג את החוק.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לפני הבית הצעת חוק להארכת תוקף תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), שאנחנו מגישים לכנסת מדי שנתיים.

כל עוד לא הגענו להסדרת הסכסוך הישראלי-הערבי, כל עוד לא נקבע המצב החוקי ביהודה, בשומרון ובעזה, בין על-ידי החלטת החוק הישראלי — כפי שממשלה זו היתה רוצה — ובין בדרך אחרת שיוסכם עליה, יש צורך לשמר מצב משפטי ביהודה, בשומרון ובעזה, שמתקיים שם כבר יותר מ-24 שנים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

יש מניעה חוקית להאריך את התקנות ללא מגבלת זמן?

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2088).

— הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

אני מבקש מהכנסת להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי להכניח לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, לשם השלמתה עוד לפני תום חודש דצמבר, שבו פג תוקף התקנות החלות היום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לשר המשפטים, חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת חמש דקות לכל נואם. הרשימה סגורה. ראשון המשתתפים בדיון הוא חבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — חבר הכנסת חגי מירום. בהיעדרו ובהיעדר חבר הכנסת אברהם כורג — חבר הכנסת שבת וייס. בכקשה, חבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החוק הזה מזכיר במידה מסוימת, את משטר הקפיטולציות שהיה קיים גם באימפריה העות'מאנית וגם בסין. כמה דברים אמורים? היו אנשים מסוימים שגרו בטריטוריה מסוימת, ולהבדיל מהנתינים המקומיים, הם היו נתינים לשיפוט אחר, בדרך כלל של הקונסולים של המדינות שלהם. פה יש דוגמה לדבר דומה לזה, אורח ישראלי שיעבור עבירה באזור, באחד משטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה, מוכן שישפט בבית-משפט אחר, והוא יישפט לפי חוק אחר, לעומת אורח מקומי שיעבור אותה עבירה באותו מקום. אדוני שר המשפטים, אני יודע שגם בשטחי יהודה ושומרון וגם בתקופת השלטון הירדני היו תקנות מעבירה, למשל, שאסרו נסיעה במהירות מופרזת. עקרונית, אין סיבה שלא להעמיד לדין לפי החוק הירדני אדם שנוסע במהירות מופרזת, או עובר עבירה אחרת בקטע שליד לטרון.

אנחנו נמצאים פה במצב מור. מצד אחד אנחנו מחזיקים טריטוריה שאנחנו לא יכולים לספח אותה — אנחנו לא יכולים להחיל על יהודה, שומרון וחבל-עזה את המשפט של מדינת ישראל, כפי שעשינו ברמת-הגולן ובמזרח-ירושלים — ומצד שני אנחנו רוצים בכל זאת לספח את השטח, לפחות מבחינת המשפט של האזרחים הישראלים, כדי לא לתת, מצד אחד, אפשרות למקלט מס. זה היה יכול להיות גן-עדן להעלמת מסים, על-ידי הקמת חברה בשטחים ותשלום מסים בשטחים. יש גם כל העניין הפלילי.

אדוני שר המשפטים, ברור לי לגמרי שאין לך מנוס אלא להביא חוק כזה, ואין לך מנוס אלא לתקן את הדבר הזה. אני רוצה להאמין שהאופטימיות שהקרנת כאן, שהתחיל תהליך שלום —

שר המשפטים ד' מרדור:

ראובן ריבלין (הליכוד):

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא מרחיק לכת כמו חבר הכנסת חיים אורון, שאמר לאשר זאת רק לחצי שנה. אם זאת הפעם האחרונה שתוקף התקנות האלה מוארך, כי במשך השנתיים הבאות נפתור את הכעיה המדינית, מה טוב. אני מוכן לתת אפילו שנה נוספת. הבעיה היא, שאני לא אופטימי כל כך. אבל, אדוני השר, אני רוצה להאמין, שיש לך על מה לסמוך. אתה בכל זאת שר. אתה יודע אולי דברים שאני אינני יודע. אני מקווה שיש מקום לאופטימיות שלך. ואכן זו הפעם האחרונה שמאריכים את תוקף התקנות, ובעוד שנתיים יהיה הסדר מדיני והכול יבוא על מקומו בשלום.

אילו בוצעה בישראל, במלים אחרות, אדם הנוסע-מירושלים לתל-אביב ועובר באזור לטרון את קו שביתת הנשק שהיה בזמן הכיבוש הירדני, יוצא באופן פורמלי מתחום השיפוט הישראלי. האם יעלה על הדעת שלא נוכל לשיפוט אותו בבית-משפט בישראל על עבירה שעשה שם? זו דוגמה לצורך בתקנה זו.

התקנות עוסקות גם במתן זכות חקירה, חיפוש וכיוצא באלה לשוטרים בישראל לגבי עבירות שהן בנות-עונשין כבתי-משפט צבאיים שהוקמו באזור. התקנות עוסקות בהגשת עזרה משפטית לבתי-המשפט הצבאיים באזור, כדי להעמיד לדין אנשים מישראל שעברו על צווים של מפקד האזור. קורה שאנשים מישראל נמצאים באזור, ביהודה, בשומרון, ובעזה ומבצעים עבירות על צווי המושל וצריך להעמיד אותם לדין. התקנות עוסקות במתן סמכות לשלטונות בישראל לבצע עונשים שהוטלו באזור. התקנות מעניקות סמכות לשר המשפטים להסדיר את העזרה המשפטית בין ישראל לבין האזור בעניינים אזרחיים ובענייני מסים.

כיוון שמדובר בתקנות שעת-חירום ולא בחקיקה למצב נורמלי, אנחנו נוהגים להאריך אותן מפעם לפעם. ההארכה הרגילה היא לתקופה של שנתיים. התקנות האורכו לאחרונה על-ידי הכנסת לפני שנתיים ותוקפן יפוג ב-31 בדצמבר 1991.

לצערו, בהעדר שלום והסכמה לפתרון קבע, היום, יום ב', 25 בנובמבר, אין להכחיש שהצורך בתקנות לא פג. המצב המשפטי ביהודה, בשומרון ובעזה נשאר בעינו. טרם הוחלה ריבונות ישראלית וטרם נקבע הסדר אחר. על כן אנחנו מציעים, כפי שהצענו בכל הפעמים הקודמות, להאריך את תוקף התקנות כשנתיים נוספות.

אני מבקש לשים לב, שכפי שעשינו בעבר, אנחנו מנסים ללמוד לקחים ולתקן מה שדורש חיקון. אנחנו מציעים לתקן הפעם בתקנות תיקון נוסף, המיועד להבהיר ולהשלים את העזרה המשפטית בין ישראל לבין האזור, בענייני מסים. היום, מכוח התקנות האלה, שר המשפטים רשאי ומוסמך לקבוע כצו הוראות בדבר גבייתו בישראל של מס שהוטל באזור. למשל, אם יש חברה שעוסקת באזור ומוטל עליה מס, את המס אפשר לגבות בישראל, כי יש לה נכסים בישראל.

צו כזה הוצא בשנת 1988. ולפיו ניתנה לרשויות המס בישראל רשות להפעיל את סמכויותיהן לפי פקודת המסים (גבייה). בישראל, לצורך גביית מסים שהוטלו באזור, הניסיון לימד אותנו, שלעתים נמצאים מסמכים חיוניים לקביעת המס החל על תושב האזור בידי גורמים הנמצאים בישראל, כמו ספקים, רואי-חשבון, יועצי מס וכיוצא באלה. לפיכך, רשויות המס וזקוקות להפעלת סמכויות חקירה וחיפוש בישראל לשם איסוף חומר, שלפיו ייקבע המס שבו חייב תושב האזור. לכן, אנחנו מציעים בהצעה שלפנינו להרחיב את סמכותו של שר המשפטים, כדי שיהיה רשאי לקבוע כצו, לאחר התייעצות עם שר האוצר, האחראי לשלטונות המס, כמובן, הוראות בדבר גבייתו בישראל של מס שהוטל באזור, ולהוסיף על כך סמכות לקבוע הוראות בדבר הפעלת סמכויות חקירה וחיפוש בישראל לצורך הטלת מס באזור.

פרט לכל אלה, אנחנו מציעים להשאיר את התקנות כפי שהיו עד לאחרונה. אין הסדר משפטי אחר. אני מניח שכמו שאנחנו מכירים בדיונים כאלה, כל חבר הבית שירצה לדבר, יעלה וידבר על המצב המדיני ועל השלום. נשמע את החלק הזה. זה כנראה חלק ממוסיקת הרקע. אבל התווים האמיתיים שאנחנו מנגנים בהם הם משפטיים בלבד.

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

מצב חירום התרבות המשפטית לא סובלת אותם; ב. הזמניות שבו.

על כן נחמך בהצעת החוק. אי-אפשר שלא לתמוך בזה. נצרך לתמיכה תפילה ואיחולים להסדר שלום, שיגרום לכך שנוכל לחוקק חוקים אחרים. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אברהם בורג איננו נוכח. חבר הכנסת רענן כהן איננו נוכח. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין איננו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שר המשפטים, הידוע כחובב מוסיקה, סיים את נאומו בנושא התווים והמנגינה. בכל מקרה, מדובר במנגינה מזויפת, אפילו מנגנים אותה על-פי תווים הכתובים בפרטיטורה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אם האוזן מוסיקלית — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא, זהו. הסכנה הגדולה היא, שגם אוזן מוסיקלית — שלי פחות, בוודאי של השר — כשהיא שומעת באורח מתמיד מוסיקה מזויפת, יש סכנה שהיא לא תבחין בין תווים נקיים לתווים מזויפים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה לא שייך כלל לאוזן. אני יכול להגיד לך — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אן, אני פה נפילתי — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא. אבל הואיל והדימוי הזה הוא כל כך מרענן בהשוואה לחוק זה, אני אעבור על זה לסדר-היום.

שבח וייס (העבודה):

מדוע? אתה? — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש מומחה כמו שבח וייס, מומחה למונחים כיחס לרבין, ואני מתמחה במונחים אחרים. בבקשה, חבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לפני הדיון היום קראתי שוב את הדיון שנערך לפני שנתיים, ואני מתאר לי שזה ריטואל, שזה חוזר על עצמו, ואני לא רוצה לחזור על כל החלק הזה של הריטואל.

שבח וייס (העבודה):

כמו ה"בלור" של רוול.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני רוצה להתייחס לשלוש נקודות בלבד שמופיעות בחוק, והן נראות לי חדשניות, אבל אולי בכל זאת הן דורשות התייחסות. הנקודה האחת — סעיף 6(ב): "חזקת תושבות". המצב היום בעצם נותן את הזכויות ומגדיר מי הוא אזרח מדינת ישראל או מי חל עליו חוק השבות. אבל תושב מזרח-ירושלים, שגר במזרח-ירושלים במשך 24 שנה, שילם את המסים, שילם את הביטוח הלאומי, כרגע שהוא עובר לחברון — פוקעות זכויותיו. הוא מתחיל לקבל מקרן הניכויים רק אותם ניכויים שהוא זכאי להם בתור תושב חברון. ערבי

בכל מקרה, בסיטואציה שבה אנחנו נתונים, אני מסכים שאין מנוס מהארכת תוקף התקנות, כפי שמוצע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אברהם בורג. אני קורא לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת חיים אורון.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, חשבתי שאפילו מבחינת ההסכרה הישראלית היה כדאי פעם אחת, באופן הפגנתי, להאריך את תוקף התקנות לשנה אחת, ובאמצעות האקט הזה להביע משאת-נפש ותקווה, שתוך כדי השנה הזאת יקרה משהו שבצורה כלשהי יגרום לשינוי המצב המשפטי. גם כאשר מדובר על אוטונומיה, אני מתאר לי שבמסגרת הסדר האוטונומיה בכמה וכמה עניינים משפטיים יהיה סידור קצת אחר. אני אומר את הדברים מבחינת הסימבוליקה.

אדוני השר, בדברייך חרגת במקצת מן הדרך המקובלת של הצגת הנושא. אמרת: היום, 25 בנובמבר 1991, עוד לא. אם ציינת תאריך ופירטת אותו על-פי היום, היה בזה איזה רשורש של משק כנפי ההיסטוריה המתהווה לנגד עינינו. ברוח הרמז הזה נעשה פעם אחת אקט סימבולי.

זאת ההערה המדינית היחידה שאני רוצה להלכיש על הנושא הזה. אפשר, כמובן, להפליג למרחקים.

הרעיון כשלעצמו מרמז גם על פתרונות אפשריים לעתיד שאחרי ההסדר, או לתקופה של הסדר ביניים. יש פה, כמובן מסוים, פשרה פונקציונלית משפטית, אומנם בכיוון הפוך מן הכיוון שחשבו עליי בזמנם הוגי רעיון הפשרה הפונקציונלית בתקופת רפ"י, בתקופת משה דיין, שמעון פרס ואחרים. אני לא חושב שזה פגום.

שר המשפטים ד' מרידור:

מה זאת אומרת "בזמנם"? היום לא?

שבח וייס (העבודה):

לא. שמעון פרס תמך בזמנו ברעיון הפשרה הפונקציונלית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הוא מתכוון: בזמנו כשר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת שבח וייס, האם שמת לב מה אומר חבר הכנסת רבין כאשר הוא רוצה לומר פשרה פונקציונלית? הוא אומר: או פשרה מסוג אחר, הוא לא אומר פשרה פונקציונלית. הוא אומר: אני מציע פשרה טריטוריאלית או פשרה מסוג אחר.

שבח וייס (העבודה):

אני בוודאי בקי בלקסיקון של חבר הכנסת רבין, אבל לדקות הזאת לא שמת לב.

שר המשפטים ד' מרידור:

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מציע להישאר בדל"ת אמות הדיון.

שבח וייס (העבודה):

אני לא רואה פגם בסידור הזה, אפילו במהופך, לכיוון שלנו. אני לא חושב שיש כאן בעיה. החוק הזה מתקבל על הדעת. הוא מסמל שני ערכים — א. את ערך החירות, ומצב החירות נמשך, ובמצב חירות קורים דברים שבמצב שאיננו

— הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של חקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה) שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

חבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — חבר הכנסת עמיר פרץ, ואחריו — חבר הכנסת מיכאל בר-זהר, ואחריו — חבר הכנסת משה שחל, ואחריו — חבר הכנסת צירלי ביטון. בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב, חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, אנחנו נמצאים זה שנים לא מעטות בפלונטר משפטי בלתי-אפשרי, ששורשו בעובדה שאין חפיפה בין חלות החוק על טריטוריה לבין חלות החוק על אנשים, וחורשני ששורש הפלונטר הזה, איך אומרים, יפלונטר אותנו גם בעתיד, אם אומנם התפיסה שתתנה את ממשלת הליכוד בנושא האוטונומיה תהיה גם כן הבחנה בין חלות על טריטוריה לבין חלות על אנשים, דבר שקשה לי להאמין שניתן יהיה להסכים עליו במושגים של המשפט הבין-לאומי בסוגיה הזאת, במקרה שלנו, מכיוון שמה שייולד יהיה תוצאה של הסכם בזירות בין-לאומיות.

אנחנו ראינו במשך שנים, אדוני שר המשפטים, את התופעה הזאת. למשל, חוקי מס הכנסה הירדניים נוצלו על-ידי חברות-בנות ישראליות שנרשמו ברמאללה, או במקומות אחרים ביהודה ובשומרון, ושימשו לגורמים עסקיים ישראלים מקלטי-מס אדירים. ולקח לנו הרבה שנים לעקור את התקלה הזאת מהמציאות ומספר החוקים. אני מקווה שהיום זה מטופל גם כפועל כמו שצריך.

אני חייב לומר את האמת, שבמחנה שלנו היתה גישה קצת דוגמטית בשאלות הללו, והיתה רתיעה מובנת, אבל לא מוצדקת, בוודאי לא מוצדקת כאשר חלפו, למשל, עשר שנים ממלחמת ששת-הימים, מנקיטת כל צעד של חקיקה, שעלול להתפרש כאילו זה החלת החוק הישראלי על השטחים הללו. ואנחנו היינו שותפים עכשיו, אדוני שר המשפטים, לדיון בנושא של מענק לידה לנשים שיוולדו בשטחים. ומנקודת ראות של שלילת הסיפוח — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

שמכותחות בביטוח הלאומי?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

שהן מבטחות בביטוח הלאומי, ותראו את כל הפלונטר: מנקודת הראות של הגישה האדוקה של שלילת הסיפוח, דווקא המצב הקודם היה מצב למהדרין, רק מי שאירע יולדה ב"הרסה" בירושלים תזכה. קרתה לה תקלה נוראה, וצירים אחווה בכיתה והיא ילדה בכיתת-חולים סמוך לביתה, לא תזכה. אנו עושים עכשיו מעשה לשנות את המציאות הזאת.

בהזדמנות זו, אדוני השר, אני רוצה להסב את תשומת לבך, כי אני יודע שגילית פתיחות לסוגיות הללו, ולומר לך: דווקא בימים האלה, בנסיבות המדיניות הנוכחיות, אנחנו מדברים היום על קרן ניכויים, ניכויים שמנכים מעובדי השטחים שעובדים בישראל.

היו"ר נ' מסאלחה:

זה 1%?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא, זה מגיע היום לסכומים עצומים של כ-90 מיליון ש"ח לשנה; 90 מיליון ש"ח. אלה ניכויים בגין מס הכנסה ובגין ביטוח לאומי על ענפי ביטוח, כשהמבוטחים לא מקבלים את התמורה המגיעה להם, ועוד כהנה וכהנה. אינני רוצה לגזול מן הזמן. דווקא בתחום הביטחון הסוציאלי כן מקבלים — תאונות, פנסיה וכדומה.

תושב מזרח-ירושלים, שעזב את ירושלים ועבר לחברון — כל זכויותיו פוקעות.

שר המשפטים ד' מרידור:

— — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה המצב העובדתי בשטח. אתה אומר: מדי שנה אנו מנסים לחקן. אני עומד להתייחס עוד לשני תיקונים מהסוג הזה במסגרת של חמש דקות.

העובדה הפשוטה היא, שזכותו של יהודי, או של עולה, מובטחת. הוא נע מאריאל לכרמיאל, מכרמיאל לאלקנה, וזכותו מובטחת. ערבי, זכותו איננה מובטחת.

נושא שני — יש פה תיקון וחיידוש בנושא המיסוי והניכויים. כמה חברי הכנסת מנסים כבר כמה שנים לדרת לשורשם של המיסוי והניכויים, להבין מה מועבר ומה מוחזר, והאם הכול מוחזר והכול מועבר. התיקון שכאן בא בעצם להרחיב פעולות מהעבר הזה של "הקו הירוק". ואולי לקראת האוטונומיה זה רעיון שכדאי לבחון אותו ברצינות. יש מיסוי רציני, שמוטל על תושבי השטחים בתוככי מדינת ישראל. בעצם כל הייבוא והייצוא של השטחים נעשים דרך מדינת ישראל. הוא לא מועבר אליהם. הוא מממן את סך כל ההוצאות של המשק הישראלי. קשה למדוד את זה, קשה לבודד את זה. אבל יכול להיות שמתוך אותם — איך קוראים לזה — מאבחנים מרכיבים לקראת תהליך של שלום. היה מקום לברוק את השאלה הזאת של המיסוי, מע"מ ומסים אחרים המוטלים על תושבי השטחים — ואין להם אופציה שלא להיות מוטלים, משום שהם חייבים לרכוש אותם כאן — ותושבי השטחים משלמים אותם, לפי הערכות, בסכומים גדולים מאוד. בתוך שטחי מדינת ישראל.

במערכת הזאת של מס הכנסה שנגבה בשטחים ומסים אחרים שנגבים בשטחים וקרן הניכויים, לפחות יש לי הרגשה, שבשנים האחרונות מנסים להקטין את הפער בין הגבייה ובין השימוש בה בשטחים. ואגב, גם זה מס בעייתי מאוד, משום שמי משלם אותו? מי שעובד בישראל; מי שלא עובד בישראל פטור ממנו.

והערה שלישית, המבהירה את העניין. אדוני שר המשפטים, כדי להחיל את אגרת הטלוויזיה והרדיו על התושבים היהודים בשטחים, צריכים שני חברי הכנסת להגיש הצעת חוק פרטית, והם נתקלים בהתנגדות של לוביסטים מסוימים, ובקושי מעבירים אותה בוועדת הכספים ועדיין היא לא הגיעה לכאן. תקן בחוק הזה — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

התרענו על כך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני יודע. תקן זאת בחוק הזה. אגב, אני כבר אומר לך, שאני אציג זאת כהסתייגות לחוק הזה, שאגרת הרדיו והטלוויזיה, לא בהליך חקיקה ארוך, אלא בקריאה אחת, תוטל על התושבים היהודים בשטחים, כמו על כולם. אז לפחות יראה שמתכוונים במשהו לסגור פרצות.

את ההנמקה העקרונית, למה החוק הזה בעייתי, אני משאיר לידידי, חבר הכנסת יאיר צבן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. הכדור עבר אליך, חבר הכנסת יאיר צבן. ואחריו חבר הכנסת יאיר צבן — חבר הכנסת אברהם שוחט, ואחריו —

חוכרת ח', ישיבה שמ"ט

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

את החוק. לכן החוק הזה הוא הכרח. רק מה? אני חושב שאנחנו משחקים כאן קצת ב"נדמה לי". בכל פעם אנחנו מאריכים את תוקף החוק בשנתיים, כל שנתיים, כמצוות אנשים מלומדה, וזה כבר חוק, וזה כבר קבוע.

יאי צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת וירשובסקי, חשבתי שתאמר שעכשיו זו הזדמנות להאריך רק בשנה, כי ארטורו העניין יסתדר.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רואה שלא רק כיוונתי לדעת גדולים, אלא גדולים כבר מנחשים גם את מחשבותי.

משני טעמים — ואמרת זאת כל השנים הקודמות — אני רוצה להעמיד את החוק רק על שנה אחת. ראשית, מפני שאני חושב שעצם האמירה הזאת, שמדובר בשנה ולא בשנתיים, מלמדת על אותם דברים שהשר התייחס אליהם, שאולי יבוא ההסדר המיוחל.

דבר שני, בכך נשנה מהרוטינה. חבר הכנסת צבן, מה שרציתי לומר הוא, שלמעשה אנחנו אומרים, שכדי שלא לעשות זאת נורמה של חוק קבוע, אנחנו נותנים לזה שנתיים, וכל שנתיים אנחנו מאריכים את תוקף החוק עוד בשנתיים, ולמעשה זהו חוק המדינה. זה שאנחנו עוברים פה את הריטואל הזה — זה לא מעלה ולא מוריד. אבל אילו קבענו היום את החוק לשנה אחת ואמרנו שכבר יש איזה שינוי בגישה הזאת, שזה לא אוטומטית לשנתיים אלא אנחנו מכוונים זאת, לאור ההתפתחויות, לתקופה אחרת, מצומצמת יותר, מלאה יותר

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם זה לא היה נאור — השר לא היה מבקש לעולם שנתיים.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לכן אני אומר זאת באמת כדבר — שעלידי כך נסמל גם את הרצון שלנו שההסדר הזה ישונה, ונראה שאנחנו גם לא עוסקים בחקיקה שהיא למעשה מלאכותית ואוטומטית, שבה אומרים: שבמקום "1991" יהיה כתוב "1993", ואחר-כך יהיה כתוב "1995" וכו'. ולמעשה זה לא אותו חוק, אבל זה כן אותו חוק. אבל עלידי העמדת החוק לשנה אחת, אנחנו בכל זאת מכניסים פרצה בהסדר הזה, השגנתי, שכבר קיים הרבה מאוד שנים. בשל כך אני מציע להעמיד זאת על שנה אחת. כך גם אסתייג בוועדה.

אגב, אדוני השר, בוועדה אציע לשמוע דיווח, האם בהפעלה שם של החוקים הישראליים, שמכוח הצו הזה הם מופעלים בשטחים, יש בעיות מיוחדות, יש אפיון מיוחד. פשוט מעניין לדעת זאת מבחינה משפטית. אני חושב שכתור מחוקקים אנחנו חייבים לדעת ולהתמודד, אם צריך, גם עם הבעיות האלה וללמוד מהן.

בכפפות לזה, בלי חמדה אבל מתוך כורח המציאות, אני מכין שהדבר הזה יתאשר.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. חברי הכנסת, רשות הדיבור לחבר הכנסת עמיר פרץ — איננו; חבר הכנסת מיכאל בריזר — איננו; חבר הכנסת משה שחל — איננו; חבר הכנסת צירלי ביטון — איננו; חבר הכנסת מיכה גולדמן — איננו; חבר הכנסת יעקב צור — איננו.

ראובן ריבלין (הליכוד):

האם אתה בטוח שהם נרשמו?

אני חושב שאין לנו דרך אלא לממש, אבל הלכה למעשה ולא בהערמה, את מה שנציגי הממשלה התחייבו חוזר והתחייב בפני ארגון העבודה הבין-לאומי, בפני מוסדות שונים של האו"ם, כאשר נאמר להם שם, שהכספים הללו יושקעו בשטחים למען רווחתם של התושבים, שעובדי השטחים הם חלק מהם. זה לא מתבצע. אני לא רוצה לנקוט כאן לשון חריפה.

הימים האלה הם ימים, שגם מנקודת ראות של תפיסה, של חוק, משפט, דין וצדק, וגם מבחינת התועלת המדינית, ראוי לעשות מעשה, גם להסיר חקלה, גם להסיר טענות כלפי ממשלת ישראל, כלפי מדינת ישראל, וגם ליצור איוו מחוזה לקראת התהליך המדיני שאנחנו בפתחו.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שוחט — איננו. חבר הכנסת חנן פורת — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת עמיר פרץ.

ראובן ריבלין (הליכוד):

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת ראובן ריבלין, אחרי ניצחון גדול של "בית"ר ירושלים" אתה מרגיש מצוין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם אדוני כבר ראה ניצחון גדול, אולי יוסיף לפרטוקול גם את המספר.

היו"ר נ' מסאלחה:

שבע-אפס?

ראובן ריבלין (הליכוד):

כן.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני זוכר. אתה רואה? גם אני מבוסס.

יאי צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, זה לא סתם שבע, כי הם יודעים ששבע הוא מספר קדוש ביהדות.

היו"ר נ' מסאלחה:

כן, בבקשה, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני באמת מוכרח להגיד, שכל הטרחה שגרמתי לך — לבוא ולהחליף אותי כדי שאוכל להגיד כאן כמה מלים — היא באמת. — — —

היו"ר נ' מסאלחה:

אדוני, עשיתי זאת ברצון.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני בטוח. אני בטוח.

היו"ר נ' מסאלחה:

בגללך.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רצון וידדות.

הדברים שאני יכול לומר כאן הם מועטים ביותר, כי אנחנו נתונים בדפוס מסוים. הרי אם לא יהיו התקנות האלה, יופלו אזרחים ישראלים בשטחים ולא יהיה אפשר להפעיל לגביהם

היו"ר נ' מסאלחה:

זה גם מודפס באותיות גדולות. חבר הכנסת האשם מחמיר נמצא. הנה, יש לך צדיק.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רבים כמוני מרגישים, שהנורמות המוסריות נשחקות עוד ועוד מדי יום. אתה, כבוד השר, בא עם החוק הזה, או עם החידוש, ומציע הצעה. השאלה היא, האם אינך שואל את השאלה שאתה שואל כל הזמן — האם החוק שמציעים כאן, או התקנות, שומרים על הנורמות המוסריות? אתה עצמך שואל כל הזמן את השאלה הזאת.

המתנחלים אינם נתונים למרות של שום חוק ודין, ובוודאי לא למרות של תקנות ההגנה. לכן אין פלא שהם מהווים גורם להפרת זכויות האדם של הפלשתינים בשטחים הכבושים. החוק הזה, או התקנות האלה, באים לתת אפשרות לכיבוש, לדכא את העם הפלשתיני, לאפשר את המשך המעצרים המינהליים וגירוש פלשתינים ממולדתם, אף שאין נגדם ראיות משפטיות קבילות בבית-המשפט. הכול נעשה על בסיס תקנות ההגנה לשעת-חירום משנת 1945.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אפשר למנוע זאת אם נספח את השטחים.

היו"ר נ' מסאלחה:

או להחזיר.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 גם לי יש פתרון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

או להחזיר — — —

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 להחזיר, בדיוק, להחזיר.

ודאי שזה נעשה בניגוד לאמנות הבין-לאומיות, ובראשן אמנת ז'נבה. יש אלפי אסירים מינהליים אשר נשללה מהם חירותם, בלי שהורשעו בהליך משפטי תקין. ויש אלפי בתים אטומים והרוסים. התקנות האלה, כפי שהן מתבטאות יום-יום בשטחים הכבושים, לא משאירות שום מקום להנחת היסוד הטבעית והאלמנטרית בדבר חפותו של אדם עד אשר יורשע. הנחה זו פשטה את הרגל בבתי-המשפט הצבאיים.

ומפלאי מערכת המשפט הצבאית, שחוק זה מהווה את בסיסה. יש מה שקרה עם מחמוד חסין מחמוד אבו-אלחסן מג'נין, שנשפט לתשלום 750 ש"ח, או ל-50 יום מאסר, רק כמה ימים, פחות משבוע, לאחר שכנו נהרג. על מה הוא נקנס? על שרעולי פנים לחצו לו יד באזכרה שהיתה לבנו בכפר הערבי. רעולי פנים לחצו יד, ודוגמה נוספת: סגירת כ-100,000 דונם מכפרי רמאללה על-ידי מתן צו לראשי הכפרים ובלי דיוע כעלי הקרקעות או שליחת הודעות לבעלי הקרקעות. ובבית-אכסא, הפקעת 10,000 דונם, כעל-פה, ונטילת כל אדם שמזדמן למקום לג'יפ צבאי ולמשפט צבאי. כל המעשים הללו באים על בסיס התקנות לשעת-חירום.

אדוני השר, חייבים לבטל את השימוש בתקנות לשעת-חירום. תקנות הידועות לשמצה, אשר הופכות לאמצעים המוניים השמים את ישראל בין המדינות שאינן מכבדות חירויות יסוד, השוללות חירויות יסוד, ושוללות מישראל את האפשרות להיות מדינת חוק, ובוודאי תסכים אתי, אדוני השר, שהחוק הזה והתקנות האלה אינם מוסריים. וכבר אמר מישוה עוד בשנת 1951, מנהיג ישראלי, איש תנועת,

מנחם בגין: חוק בלתי מוסרי הוא גם בלתי חוקי. והצו המינהלי הוא שרירותי. קיום חוקי חירום אלה הוא חרפה, הפעלתם היא פשע. ומנחה ריכוז הוא מקום שבו יושב אדם כלוא שלא על-פי פסק-דין של בית-דין. דע לך, אדוני השר, הנורמות המעוותות שמכוח החוק הזה עוברות בוודאי את "הקו הירוק".

אנחנו עומדים בפני תהליך שלום, ולא ייתכן ניהול משא-ומתן לשלום תוך דיכוי האוכלוסייה הפלשתינית בשטחים הכבושים ורמיסת זכויותיה האלמנטריות של העם הפלשתיני. הפתרון, חבר הכנסת ריבלין, איננו החוק הזה והתקנות האלה. הפתרון שבוא יבוא, אם לא היום או מחר, הוא נסיגה טוטלית מכל השטחים הכבושים וכיבוד זכויות העם הפלשתיני להגדרה עצמית ולהקמת מדינה משלו.

אנו בוודאי נתנגד לחוק זה, שאינו חוקי ואינו מוסרי ואינו עונה על רוח השלום הנושבת באזור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת כ"ץ-עוז, בבקשה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לחבר הכנסת ראובן ריבלין, אחרון המשתתפים בדיון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אדוני השר, אני לא רק תומך בדברים שאמרת, אלא מבקש לומר בצורה הברורה ביותר, שלי נראה שאתה בהחלט אופטימיסט, ושהמהלכים שאנו מצויים בהם מצדיקים בהחלט את האופטימיזם שלך. וכל כך למה? חברי הכנסת הנכבדים, אם השר לא היה אופטימיסט, הוא היה מבקש להאריך את תוקף התקנות בשנה. מדוע? כי הוא יודע: נאריך בשנה, נאריך עוד בשנה ועוד בשנה. פה הוא אומר בצורה מפורשת, שצריך להאריך את תוקפן בשנתיים, כי לאחר שנתיים כבר נוכל לראות את ראשית הדרך של הסדרי הקבע ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

גם ב-1989 הוא אמר זאת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה היה גם לאחר שיחה עם שמיר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אינני בטוח אם שר המשפטים דיבר עם ראש הממשלה על עניין זה. אבל הדברים האלה הם לחם חוקנו, והרי לא יעלה על הדעת שצריך בכלל לדבר בם. אלא אנחנו צריכים לתת אותו פתרון למצב שבו נמצאים השטחים, שלא נכבשו, חבר הכנסת מחאמיד, משום מדינה ריבונית, בוודאי לא מהפלשתינים. הרי הפלשתינים היו מוחזקים באותה עת על-ידי הירדנים, לפני כן היו מוחזקים על-ידי הבריטים, ולפני כן היו מוחזקים 400 שנה על-ידי הטורקים.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תפסת חזקה פה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לא תפסתי חזקה. אני בהחלט מבין שיש לי שיח וסיג עם חבר הכנסת האשם מחאמיד, שהרי שנינו בני הארץ הזאת, הוא בן העם הערבי, הוא פלשתיני ערבי, אני בן העם היהודי, אני

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

לקבל אותם מיליונים שרצים לעלות לארץ והיום מתדפקים על שעריה, נהיה 8 או 9 מיליוני יהודים בארץ, עם תושביה הערבים של ארץ-ישראל, שהיו 2 מיליונים, ובהחלט נוכל לקיים פה מדינה טובה, דמוקרטית, שתהיה באופיה יהודית, ואין כל בעיה, כולם יחיו אתנו.

אני רוצה לומר, שגם בלי להחיל את תקנות ההגנה לשעת-חירום החלנו את החוק הישראלי על ירושלים, ולצערנו הרב, כל אותם 127,000 ערבים שהיו רשאים לבקש את האזרחות הישראלית עדיין מתמהמהים, שוקלים וחוככים בדעתם האם לקבל אותה. אין לי כל ספק, שברגע שלא יהיה אצלם הפחד, שמא יבואו אחיהם ויתנכלו להם אם הם יקבלו את האזרחות הישראלית, 90% מהם ישמחו לקבל את האזרחות הישראלית. לכן, בגלל המצוקה שנמצאים בה תושבי הארץ הזאת, אנחנו בהחלט מבינים שהפתרון היחיד הוא הפתרון הזה, ואני מקווה, לא פחות מחבר הכנסת צבן, שכל הזכויות שיש לאזרחי ישראל יהיו גם לתושבי ארץ-ישראל.

היו"ר מ' ירושובסקי:
תודה, השר ישיב.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת חיים אורון דאג, שמא אתרגל למוסיקה מזויפת ולא אבחין בתווים האמיתיים. אני רוצה לומר: זאת לא המוסיקה. אנחנו באמת איננו טרענים, אף לא פעם אחת, ואני אינני טוען עכשיו, שהמצב שאנחנו חיים אתו זה למעלה מ-24 שנים כיהודה, בשומרון ובעזה הוא מצב נורמלי. המוסיקה המתאימה זו מוסיקה של אינטרמצו או פרלוד, אדוני היושב-ראש —

היו"ר מ' ירושובסקי:

כל זמן שזה לא מארש אבל, אני יושב בשקט.

שר המשפטים ד' מרידור:

— או אוברטורה, פתיחה לפני היצירה עצמה, או אינטרמצו בין שתי יצירות, וחשוב מאוד להדגיש, שאין טענה שהמצב הזה נורמלי הוא לא מצב נורמלי, ולכן ההארכה התקופתית מפעם לפעם — אף שבאופן מעשי אפשר היה להאריך את החוק עד שיבוא השלום או המשיח, מה שיקרה קודם — ואני חושב שטוב להאריך אותו מפעם לפעם.

כמה חברים פה הציעו להאריך את חוק התקנות בשנה. הם אופטימיים עוד יותר ממני, הם חושבים שבתוך שנה כבר נוכל להחיל את החוק הישראלי שם. אני לא בטוח שזה יהיה מהר כל כך, אבל אם ירצו בוועדה להציע תקופה אחרת, יש גם בוועדה אפשרות להציע את הדברים.

לגופן של כמה טענות שנטענו, אני רוצה להשיב. חבר הכנסת האשם מחאמיד דיבר כלהט נגד תקנות ההגנה לשעת-חירום, הקיימות בארץ משני עברי "הקו הירוק" מאז 1945. הייתי מצטרף לכל מה שהוא אמר נגד התקנות האלה, וידועה דעתי שראוי להגיע מהר ליום שבו לא נצטרך אותן, נוכל לבטל אותן, וגם כשהן קיימות, ראוי להפעיל אותן רק במקרים קיצוניים ביותר. אני לא חושב שאלה תקנות טובות, אלה תקנות שצריך להיפטר מהן במהירות האפשרית. אבל, ידידי חבר הכנסת האשם מחאמיד, התקנות האלה לא עומדות כאן לדיון. הן חלות ביהודה ובשומרון לא מכוח החוק הזה אלא מכוח החוק הירדני, שהשאיר אותן שם, ואם לא נחוקק את החוק הזה, התקנות עדיין תחולנה שם. החוק הזה בא לקבוע נורמות ולאפשר הבאה לדן של ישראלים ביהודה, בשומרון ובעזה על עבירות על החוק. לכן אני לא רואה שום הגיון

פלשתיני יהודי. אינני חושב, חברת הכנסת גוזנסקי, שלנו, כיהודים, היתה זכות להיות כאן בירושלים, בשיח"באדר, שהוא המקום שעליו הוקם בית זה, אלמלא היתה לנו זכות על הארץ הזאת. לתפוס חוקה, ואם תפסנו חוקה כאן, בשיח"באדר — זאת בהחלט יושבת בצורה מעוררת כבוד בבית זה ומייצגת את הדמוקרטיה הישראלית, ואמרת דברים שלפעמים לא נעים לי לשמוע אותם — מבין אני מדוע החוקים שאנחנו מחוקקים פה טובים לאין-ערוך ולאין-שיעור מכל הסדר שהיה ב-2,000 השנים האחרונות בארץ הזאת.

אני מבין, אדוני, שאין לנו ברירה אלא לכוא ולקבוע אותן נורמות התנהגות שאנחנו דורשים לקיימן כמדינת ישראל. ויהודי ישראלי שהולך לחיות בכל שטח משטחי ארץ-ישראל צריך לדעת, שהוא מחויב באותן נורמות. והוא לא ימצא מפלט או עיר מקלט באותו מקום שהריבונות הישראלית עדיין לא קיימת בו.

נתנו ריבונות ישראלית על ירושלים כולה, לפי סעיף 11 לחוק סדרי השלטון והמשפט. איננו צריכים לספח, איננו צריכים לעשות דבר. אותו סעיף 11 יכול לשנות את כל התקנות האלה. ובצדק אין אנו משתמשים בסעיף 11. אולי בעוד שנתיים נראה אותו אור, ואז יוכל לבוא, אני מקווה, סגן ראש הממשלה, שר המשפטים דהיום, דן מרידור ולומר —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

ראובן ריבלין (הליכוד):

אינני רוצה לפרט כרגע. אני מדבר לגופו של שר זה, אינני מדבר על המצב הפוליטי, לא בארץ ולא בליכוד.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

ראובן ריבלין (הליכוד):

כשאני מדבר על שרות ועל כל היחסים, אנחנו כמובן מדברים על שרות בעוד שנתיים, בעוד ארבע שנים, בעוד שש שנים, רק בליכוד. כי הרי אין לדבר על דברים אחרים שהם בבחינת סוריאליזם. אנחנו מדברים על דברים ריאליים. לכן אני אומר שבעוד שנתיים יבוא סגן ראש הממשלה אז, לפחות סגן ראש הממשלה, והיום שר המשפטים, ויאמר: אני בהחלט חושב שזאת הפעם האחרונה שאני מבקש מכס להאריך את חוקן של תקנות ההגנה, מן הטעם הפשוט, שאני בהחלט רואה את האפשרות להגיע להסדר סופי, שיהיה כזה וכזה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

סרטט אותו קצת, חבר הכנסת ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לאחר שנמצא את הסדר האוטונומיה שעליו הסכמנו יחד עם המצרים, והיום מסכימים לו גם הפלשתינים הערבים תושבי הארץ הזאת, כי הרי כולנו פלשתינים, לאחר שנסדר ונראה כיצד פועלת האוטונומיה, אז בוודאי נבוא למצב שבו נבין שמבחינה כלכלית אנחנו קשורים אלה באלה, מבחינה חברתית אנחנו חייבים להיות קשורים אלה באלה, ומבחינה גיאוגרפית חייבים אנו להיות אלה עם אלה, חייבים אנו ללמוד לחיות יחד. ואז נבין ונמצא שהדרך הטובה ביותר תהיה או המשך האוטונומיה, או האפשרות שאנחנו באמת נחיל את החוק הישראלי, כדי שלא יהיה הבדל בין תושב לתושב. כל אחד יהיה אורח כאן.

עד אז, בעזרת השם, אם המצב הכלכלי יאפשר זאת, אם ממשלת ישראל תנהג בתבונה, אם החברה הישראלית תשכיל

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה שיפוט בעבירות ועזרה משפטית): הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון — מחיר מינימלי לעופות חיים) —

סיפור אחד. חבר הכנסת צבן דיבר על בעיה אמיתית וקשה. קרן הניכויים, שלוקחים משכרו של אדם או מן המעביד בשביל העובד, ומה קורה עם הכסף הזה? שאלה זו אחת משנת 1970, וסיפורי על הוועדה שהקמתי לעניין זה. אבל כל העניין, בכבוד רב, חבר הכנסת אורון, איננו נוגע לחוק הזה. החוק הזה, צריך להאריך את חוקו, כדי לאפשר להביא לדין ישראלים שעובדים עבירות באזור, בפני בית-משפט ישראלי, ולאפשר את כל סידורי העזרה המשפטית שהזכרתי. אם יש רצון לחקן את החוק לשנה או לשנתיים או לשלוש שנים, את כל זה אפשר לעשות בוועדה.

אני מבקש מהכנסת להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה שנייה ושלישית, וכשיבוא השלום ונסדיר את המצב המשפטי ביהודה, בשומרון ובעזה, שוב לא נצטרך את החוק הזה. אם זה יקרה לפני כוא השנתיים, מה טוב. אם לא יקרה כך, נצטרך לחזור לכנסת בעוד שנתיים. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אחנו ניגשים להצבעה. נא להצביע. מדובר בהצבעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	— 10
נגד	— 5
נמנעים	— אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשנ"ב — 1991, לדיון בוועדה החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 10, נגד — 5, ללא הימנעות, הועברה הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

ח. הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון — מחיר מינימלי לעופות חיים),

התשנ"א — 1991 *

(הצעת חבר הכנסת ג' גל)

ורשאי הוא לקבוע, שהמחיר המינימלי ישולם רק ליצרן שלא חרג ממסגרת תכנון הייצור שלו, וכן להסדיר את אופן הקביעה בדבר חריגה כאמור. כמזכר נקבע מחיר מינימלי לעופות חיים לפי סעיף 6ב, או לפי כל חיקוק אחר: "לא ימכור אדם עופות חיים ולא יציעם למכירה ולא יקנה אותם ולא יציע שימכרו אותם ולו במחיר נמוך מן המחיר המינימלי שנקבע".

כידוע, בוטלה הסובסידיה בענפי החקלאות, והפטמים בכלל זה, ואילו התכנון נשאר. הסובסידיה ככלי לשמירת התכנון איננה קיימת, ועל כן אנחנו נדרשים לכלים אחרים כדי

בהתנגדות לחוק הזה דווקא, שדווקא את הישראלים שהזכרת, או חלק מהם, לא יהיה אפשר להביא לבית-משפט ישראלי על עבירות על החוק הישראלי. אני חושב שזאת תהיה טעות. עד כאן לצורך תקנות ההגנה.

שאלה אחרת העלה חבר הכנסת צבן עוד בזמן שהיה באולם — בינתיים הוא עזב אותנו, אני מקווה לזמן קצר — ואני רק רוצה להשיב לו בעניין אחד, כי גם חבר הכנסת אורון העלה את השאלה, בהקשר אחר. העניין נוגע לקרן הניכויים או לסכומי הכסף שנגבים בצורות שונות מתושבים ביהודה, בשומרון ובעזה, והשאלה הנשאלת היא, האם הכסף הזה מוחזר לאותם תושבים או שהוא נלקח למימון הוצאותיה של מדינת ישראל.

ובכן, השאלה הזאת נשאלה לא אחת. מאז 1970 נקבע הסדר של קרן הניכויים כדי להביא לכך, שההוצאה למעביד להעסקת עובד שבא מיהודה, או מעזה ומהשומרון תהיה שווה לרמת ההוצאה כשהוא מעסיק ישראלי, שמה תהיה העדפה להעסיק דווקא תושב מיהודה, משומרון ומעזה, ולא ישראלי.

מה נעשה בכסף הזה, שהוא מחליף את ניכויי הביטוח הלאומי כפרטים כאלה ואחרים? חלק מזה מוחזר, כפי שהזכיר חבר הכנסת צבן, בדמי לידה למשל. יש חלקים אחרים שאני לא אדבר עליהם עכשיו, אבל אני רוצה לומר לבית, שמיניתי ועדה לפני זמן לא רב — דיווחנו עליה בזמנה — בראשות היועץ המשפטי למשרד העבודה והרווחה, יצחק ברק, ובהשתתפות אנשים ממשרד המשפטים, ממשרד האוצר, ממשרד העבודה והרווחה, מהביטוח הלאומי, והיא צריכה לדון בשאלה הזאת בדיוק: להבטיח שהכספים שנגבים מתושבי יהודה, שומרון ועזה, העובדים בישראל, יועברו כאמת לרווחתם ולשימושם של אותם תושבים. חבר הכנסת צבן בוודאי יעיין בפרוטוקול וישמע את מה שעניתי עכשיו על השאלה החשובה שהוא העלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מה לגבי השאלה של המסים בארץ?

שר המשפטים ד' מרדור:

על זה מדובר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה מדבר על ניכויים, ואני מדבר על מיסויים.

שר המשפטים ד' מרדור:

תייר שבא ארצה מפריס וקונה בארץ ומשלם מע"מ, זה

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לנושא האחרון בסדר-היום. אני קורא לחבר הכנסת גדליה גל להביא את הצעת החוק לתשנ"ב, הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון — מחיר מינימלי לעופות חיים), התשנ"א — 1991.

גדליה גל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לפניכם הצעת חוק לקביעת מחיר מינימום לפטמים. עליי הצעת החוק, שר החקלאות רשאי לקבוע בצו מחיר מינימלי לעופות חיים,

החוק, לבדוק אותה בוועדה. אני מבקש להעביר אותה לוועדת הכספים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בסדר. אם כך, ועדת הכנסת תחליט.

אנחנו חייבים לצלצל, בהתאם לתקנון, כרישהמשלה לא תאמר לנו אחר כך שחשפטנו הצבעה, למרות הדברים החמים שלך, חבר הכנסת ריבלין.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, מה נעשה בחמש דקות?

קריאה:

שירה בציבור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת שבח וייס, אתה רוצה להפר את התקנון? אתה? אנחנו נצליץ ובעוד דקה נצביע.

שבח וייס (העבודה):

אולי נתחיל את הדיון על החוק הבא?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת, אני מחכה דקה. חברי הכנסת, אני חושב שכל מי שרצה להיכנס לאולם כבר הגיע לכאן, ולכן ניגש להצבעה. מכיוון שהיתה פה הצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים, נעביר אותה, חבר הכנסת גל, לוועדת הכנסת, והיא תחליט איזו ועדה תדון בה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (העבודה):

כל דבר לוועדת הכספים? מה קורה פה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, את הוויכוח אתן יש לי כבר שלוש שנים וחצי. יש דרישה להעביר את ההצעה לוועדת הכספים.

קריאות:

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, נא להצביע. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 14

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום — 5

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הפיקוח על

מצרכים ושירותים (תיקון) — מחיר מינימלי

לעופות חיים, התשנ"א — 1991, לדיון מוקדם

בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 14, נגד חמישה, הועברה הצעת החוק בקריאה טרומית לוועדת הכנסת, והיא תקבע לאיזו ועדה תועבר הצעת החוק הזאת להכנתה לקריאה ראשונה.

חברי הכנסת, כזה חם סדר-היום. אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים מחר, יום ג', בשעה 16:00.

ישיבה זו נעולה.

להכטיח שהייצור יהיה בהתאם לצריכה בשוק. מאז הביטול איתנו עדים לתופעה של מעבר מעודף למחסור וממחסור לעודף, והמחיר משתנה בהתאם לכך. כאשר יש עודפים, הנוק כולו על המגדל, עקרת הבית נהנית במקצת, ועיקר הרווח נשאר אדוני הביניים. במחסור, עקרת הבית משלמת את עיקר התוספת, המגדל גם כן נהנה במשהו, ושוב עיקר הרווח נשאר בשלבי הביניים. בכל מקרה, המסחר מרוויח ואחד הצדדים — המגדל או עקרת הבית — יוצאים סובלים מהעניין.

בחודשים יוני — ספטמבר האחרונים היו עודפים והמגדלים, מהקרנות שלהם, קלטו במחסנים כ-5,000 טונות. המחיר היה 2.50 — 3.30 מתחת להוצאות הייצור. מאז החגים איתנו עדים למחסור. המחיר קפץ ל-4.50, ועכשיו נוצרו שוב תנאים הממריצים להשיג אפרוחים הרבה מעל למה שהשוק דורש.

יש לנו כ-2,700 מגדלים העומדים מול 10 — 13 משווקים. אם יהיה מחיר מינימום, שהמשווק לא יוכל לשלם מתחת לו, המשווק לא יעודד ייצור מעל התכנון, הוא לא יאמר ליצרן: תעשה כמה שתעשה, אני אקלוט. הדוגמה של חקיקה כזאת קיימת גם בארצות-הברית וגם במערב-אירופה.

איש מאתנו לא מציע היום לחזור לסובסידיה. אני מציע כלי חדש. ייתכן שבכלי הזה יש פגמים, ייתכן שהכלי הזה דורש שיפורים. כאמור, זו קריאה טרומית, ובמהלך החקיקה אפשר יהיה בהחלט לתקן, כי שמעתי שיש הערות ושאלות, שמן הדין יהיה לתת להן פתרונות.

אין שום ספק, שאם יהיו עודפים כתוצאה ממחיר המינימום, הסוחר לא יוכל לקחת אותם במחיר זול יותר, והמערכת המרכזית תצטרך לתת להם תשובה; על אותם עופות שיהיו במסגרת התכנון חיתנת תשובה במסגרת מחיר המינימום, ומה שיהיה מעבר לתכנון, ייקלט באותו מחיר שניתן יהיה למכור את הסחורה הזאת.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת גל. מי ישיב? רשום אצלי שר החקלאות, הוא איננו.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אני משיב. אני מדבר בשם הממשלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בוודאי, אני בטוח בזה. אינך רוצה לעלות לדוכן?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני, רק משפט קצר. עמדת הממשלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, הממשלה מתנגדת להצעת החוק הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים. אנחנו, סיעת הליכוד, מוכנים ללמוד את